

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

JUSTINA DIRSIENĖ

VAIKO VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS NUOSTATŲ
SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE ĮGYVENDINIMAS
Magistro baigiamasis darbas

Vadovė:
doc. dr. O. Merfeldaitė

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

VAIKO VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS NUOSTATŲ
SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE ĮGYVENDINIMAS

Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L54001

Konsultantas
(parašas)

Vadovė
(parašas) doc. dr. O. Merfeldaitė
2013 05

Recenzentas
(parašas)
2013 05

Atliko
Sdmis1-01 gr. stud.
(parašas) Justina Dirsiene
2013 05 02

VILNIUS, 2013

PADĖKA

Už galimybę atlikti šio baigiamojo darbo empirinį tyrimą bei eksperto pastabas, vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimo vaikų socializacijos centruose klausimais, ruošiant darbą, nuoširdus „AČIŪ“ Kauno Vaikų socializacijos centro direktoriui Adolfui Skališiui.

Nuoširdų „AČIŪ“ tariau šio baigiamojo darbo vadovei doc. dr. Odetai Merfeldaitei.

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. VAIKŲ DELINKVENCIJOS SAMPRATA	9
1.1 Vaikų delinkvencijos mastai ir priežastys Lietuvoje.....	9
1.2 Vaikų delinkvencijos pasekmės	14
2. NEPILNAMEČIŲ JUSTICIJOS ĮGYVENDINIMAS	16
2.1 Nepilnamečių justicijos įgyvendinimo prielaidos	16
2.2 Nepilnamečių justicijos įgyvendinimo Lietuvoje ir užsienyje lyginamoji analizė	19
2.3 Institucijų, įgyvendinančių vaiko vidutinės priežiūros priemonę, analizė	22
3. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRAS KAIP VAIKO VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĘ ĮGYVENDINANTI INSTITUCIJA.....	26
3.1 Vaikų socializacijos centro paskirtis.....	26
3.2 Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas.....	27
4. VAIKO VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS NUOSTATŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE ĮGYVENDINIMAS. EMPIRINĖ DALIS	31
4.1 Tyrimo metodika	31
4.2 Tyrimo duomenų analizė	32
IŠVADOS	75
PASIŪLYMAI	77
LITERATŪRA	78
ANOTACIJA	82
ANNOTATION	82
SANTRAUKA.....	83
SUMMARY.....	85
PRIEDAI	89
Interviu klausimynas.....	89
Citos.....	91

LENTELĖS

1 lentelė. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas pagal lytį, amžių ir pilietybę

2 lentelė. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas pakartotinai, būdami neblaivūs, apsvaigę nuo narkotikų ar psichotropinių medžiagų

3 lentelė. Vaiko ruošimo savarankiškam gyvenimui priemonės KVSC

IVADAS

Temos aktualumas. 2010 metais kas dešimtą, 2011 metais – kas vienuoliktą nusikalstamą veiką padarė nepilnamečiai (Nusikalstamumas ir teisės institucijų veikla, 2010, 2011). 2009 metais ištirtos 4023 nepilnamečių atliktos nusikalstamos veikos, 2010 metais – 3589, tuo tarpu 2011 metais ištirtos 3296 nepilnamečių nusikalstamos veikos. Skaidant nepilnamečių padarytas baudžiamas veikas į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus matyti, kad nusikaltimų 2009 metais nepilnamečiai padarė 3674, 2010 metais nepilnamečiai nusikalto 3260 kartus, o 2011 metais – 2951 kartą. Baudžiamųjų nusižengimų 2009 metais nepilnamečiai padarė 349, 2010 metais – 329, o 2011 metais – 345 nepilnamečių baudžiamieji nusižengimai. Analizuojant nepilnamečių pakartotinai atliktas veikas – 2009 metais jų atlikta 185, 2010 metais – 214, o 2011 metais – 174 kartai. (Nusikalstamumas ir teisės institucijų veikla, 2010, 2011). Lyginant statistikos departamento 2009, 2010 ir 2011 metų duomenis matyti, jog nepilnamečių, padariusių nusikalstamą veiką, skaičius mažėja, tačiau jų tarpe pakartotinai vienaip ar kitaip nusižengusių 2010 metais skaičius padidėjo. Pakartotinių nusižengimų skaičiaus padidėjimas gali reikšti, jog po pirmosios nepilnamečio nusikalstamos veikos padarymo vaiko resocializacija nebuvo sėkminga.

Leliūgienė (2002) kalbėdama apie vaikų nusikalstamumą akcentuoja žmogaus socializacijos proceso sėkmes ir nesėkmes. Autorė teigia, kad „Socializacija - tai procesas, kurio metu individai išmoksta ir internalizuoja tam tikros kultūros tinkamus požiūrius, vertybes, įsitikinimus ir elgesio būdus.“ (Leliūgienė, 2002, p. 81). Pagrindinis vaiko socializacijos institutas – šeima. Ji gali perduoti vaikui ne tik tinkamus elgesio modelius, bet ir paskatinti nusikalstamo elgesio užuomazgas. Taip pat, anot Leliūgienės (2002), vaiko nusikalstamas elgesys gali būti įtakotas socialinių – pedagoginių faktorių. Kitaip sakant, tai gali būti ugdymo procesų (tiek šeimoje, tiek mokykloje) defektų bei nepalankios socialinės aplinkos buvimo pasekmė. Vaiko delinkventinį elgesį, anot Leliūgienės (2002), galima šalinti ir tinkamai pritaikyti prevencinę veiklą tik tuomet, kuomet yra gerai žinomos vaiko deviantinės asmenybės formavimosi priežastys.

Pasak Vitkausko (2010), vaikų resocializacijos sistema Lietuvoje veikia neefektyviai, nes įstatyminė bazė nėra tinkamai sureguliuota, nebaigta kurti vaiko vidutinės priežiūros institucijų struktūra, trūksta reikiamos kvalifikacijos specialistų, nepakankamas tarpžinybinis bendradarbiavimas.

Lietuvoje linkusio nusikalsti vaiko elgesio korekciją bei resocializaciją atlieka vaikų socializacijos centai (toliau VSC), kurių šiuo metu veikia šeši. Tai yra Gruzdžių, VSC “Širvena”, Kauno VSC, Kauno VSC “Saulutė”, Veliučionių, Vilniaus VSC.

Bieliūnės, Juodkaitės, Uscilos parengto tyrimo „Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksmų ir priežasčių, paskatintųjų nusižengti, analizė“ (2010) duomenimis, beveik kas antras iš 117 tyrime dalyvavusiųjų vaikų (49,1 proc.) teigė, jog yra bandęs pabėgti iš VSC.

27,8 proc. apklaustų darbuotojų teigė, jog vaikai dažnai į VSC grįžta pakartotinai, 26,4 proc. - apie tai neturi informacijos. Į visuomenę iš VSC grįžęs vaikas “atkrinta” per 1,5-2 mėn., ilgiausiai “prasilaikęs” vaikas yra 6 mėn. Statistika rodo, jog VSC veikloje gali būti trūkumų įgyvendinant vaiko vidutinės priežiūros nuostatuose apibrėžtus veiklos tikslus, uždavinius, funkcijas. Taip pat Lietuvoje yra mažai atlikta tyrimų susijusių su VSC, vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimu (tyrimai apžvelgiami toliau).

Taigi, kad padėti vaikui jo resocializacijos bei elgesio korekcijos procese, reikia analizuoti vaikų resocializacijos sistemą, kuriai priklauso vaikų socializacijos centrai. Šio baigiamojo darbo teorinės ir empirinės dalių rezultatai gali padėti efektyvinti VSC veiklą, diagnozuoti kliūtis, trukdančias įgyvendinti LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo (2010 m.) nuostatas.

Temos iširtumas. Analizuojama tema Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį buvo atlikta keletas tyrimų. Indrašienė ir kt. (2011) analizavo vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimą socializacijos centruose socioedukaciniu aspektu. Merfeldaitė ir kt. (2011) atliko vaikų socializacijos centrų veiklos vaikų resocializacijos procese lyginamąją analizę, kurioje Lietuvos VSC veiklos patirtis buvo lyginama su užsienio šalių. Vaikų ir pagalbos specialistų požiūrį į socializacijos centruose teikiamą pagalbą vaikams nagrinėjo Merfeldaitė ir Pivorienė (2011). VŠĮ “Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) tyrinėjo vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situaciją, veiksnius ir priežastis, paskatinusias vaiką nusižengti. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (2010) atliko socializacijos centrų išorės kokybės vertinimą, kurio metu analizavo mokyklos kultūrą, ugdymą, pagalbą mokiniui, pasiekimus, mokinių strateginį valdymą. Taip pat buvo lyginama esamoji VSC situacija su Juodraičio ir kt. (2001) atlikto tyrimo „Nepilnamečių resocializacija. Lietuvos nepilnamečių priežiūros įstaigų psichosocialinė ir edukacinė situacija“ gautomis išvadomis. Kunigytė-Arlauskienė ir Gegužytė (2009) tyrinėjo nepilnamečių socializacijos problemas pataisos įstaigose. Apie delinkventinio elgesio vaikų resocializaciją nepilnamečių vidutinės priežiūros sistemoje rašė Vitkauskas (2010). Vileikienė (2007) tyrinėjo nepilnamečių justicijos sistemos problemas sociologiniu požiūriu. Teisės institutas (2005) tyrinėjo socialinių darbuotojų poreikį nepilnamečių justicijos institucijose. Tyrime, be kitų institucijų, dalyvavo Vilniaus, Čiobiškio, Gruzdžių bei Veliučionių VSC vadovai ir socialiniai darbuotojai (socialiniai pedagogai). Šiaulių universitetas (2002) atliko nepilnamečių vidutinės priežiūros įstaigų veiklos edukacinę ir psichosocialinę analizę, kurios tikslas iširti vaikų socializacijos centrų ugdytinių individualią ir socialinę aplinką, jos poveikį asmenybės formavimuisi, taip pat veiklos formų įvairovę bei kitus vaikų socializacijos centrų veiklą lemiančius faktorius. Teisės institutas (2001) atliko minimalios ir vidutinės priežiūros įstaigų teisinės norminės bazės analizę.

Problema. Statistikos departamento informacija rodo, jog pakartotinai nusikaltimus 2009 metais yra padarę 185 nepilnamečiai, 2010 metais – 214, o 2011 metais buvo padaryti 174 pakartotiniai

nepilnamečių nusikaltimai. (Nusikalstamumas ir teisės institucijų veikla, 2010, 2011). Anot VŠĮ “Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) parengto tyrimo „Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksmų ir priežasčių, paskatinusių nusižengti, analizės“, 27,8 proc. VSC specialistų teigia, jog vaikai dažnai pakartotinai grįžta į socializacijos centrus. Be to pačių VSC veikla, vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimas VSC nėra pakankamai ištyrinėtas. Todėl verta kelti klausimą, kaip efektyviai VSC įgyvendina vaiko vidutinės priežiūros nuostatose iškeltus VSC veiklos tikslus, uždavinius bei funkcijas, kad vaikai būtų parengti savarankiškai gyventi visuomenėje, sugebėtų prisiimti atsakomybę už savo poelgius bei būtų sumažintas vaiko polinkis delinkventiniam elgesiui.

Objektas - vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas.

Tikslas - ištirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimą.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti vaikų delinkvencijos sampratą;
2. Apžvelgti nepilnamečių justicijos įgyvendinimą;
3. Išanalizuoti vaikų socializacijos centrų, kaip vaiko vidutinės priežiūros priemonę įgyvendinančios institucijos, veiklą;
4. Empiriškai ištirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimą vaikų socializacijos centrų veikloje;

Tyrimo metodai. Tyrimas atliktas Kauno vaikų socializacijos centre. Tai kokybinis tyrimas, kurio metu ketinama giluminio interviu pagalba surinkti duomenis iš aštuonių Kauno vaikų socializacijos centre su vaikais dirbančių specialistų. Struktūruotam interviu atlikti specialistams buvo paruošta 17 klausimų apie vaikų socializacijos centro veiklą, darbą su vaikais. Specialistai atrinkti paprastosios tikslinės atrankos metodu: atrinkti informantai turintys ne mažiau, kaip penkis metus darbo patirties, tiesiogiai dirbantys su vaikais, gerai išmanantys KVSC veiklos. KVSC socialinio darbuotojo pareigybės nėra, todėl ketinama apklausti vyresnius auklėtojus.

Interviu metu duomenys įrašomi į diktofoną. Vėliau visi sukaupti duomenys sisteminami, lyginami, iš jų daromos išvados, pateikiamos rekomendacijos.

Pagrindinės darbe vartojamos sąvokos:

Delinkvencija (lot. delinquens – nusizengiantis) – „jaunimo polinkis nusikalsti. Delinkventinį elgesį galima apibūdinti, kaip psichologinį polinkį arba tendenciją pažeisti egzistuojančias elgesio normas. Kalbant apie delinkventinį elgesį, akcentuojama ne vaiko priklausomybė tam tikrai socialinei grupei, bet jo vidinė nuostata ir polinkis pažeisti socialines normas“ (Jovaiša, 2007).

Prevencija – “priemonės ir būdai, kuriais siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams atsirasti ir plėtotis” (LRV nutarimas „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo“, 2010, p. 2).

Resocializacija – “socialinio statuso ir vertingumo grąžinimas ugdymo priemonėmis ugdytiniui, kuris buvo praradęs aplinkos socialinį pasitikėjimą” (LRV nutarimas „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo“, 2004, p. 2);

Socializacija – „žmogaus vystymasis visą jo gyvenimą sąveikaujant su aplinka, socialinių normų ir kultūros vertybių perėmimo procesas, tobulinimasis ir savęs realizavimas toje visuomenėje, kuriai jis priklauso“ (LRV nutarimas „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo“, 2010, p. 2).

Teisėti vaiko atstovai – „tėvai, įtėviai, globėjai, rūpintojai ir kiti asmenys, kurie pagal įstatymą ar kitą teisės aktą privalo rūpintis vaiku, jį auklėti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teisėtus interesus“ (LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2006, p. 1);

Vaikas – „asmuo, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymų nustatyta kitaip“ (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010, p. 2);

Vaiko vidutinės priežiūros priemonė – „vaikui taikomas įpareigojimas, kurį vykdant vaikas yra ugdomas, prižiūrimas, jam teikiama švietimo pagalba ir kitos paslaugos vaikų socializacijos centre“ (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010, p. 2);

Vaikų socializacijos centras – „valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, vykdanči vaiko vidutinės priežiūros priemonę“ (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010, p. 3);

SANTRUMPOS

Lietuvos Respublika – LR;

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas – LRBK;

Lietuvos Respublikos Seimas – LRS;

Lietuvos Respublikos Vyriausybė – LRV;

LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas – LRCK;

Vaikų socializacijos centras – VSC;

Kauno Vaikų socializacijos centras – KVSC;

1. VAIKŲ DELINKVENCIJOS SAMPRATA

Prieš pradėdant vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimo socializacijos centruose analizę, būtina išsiaiškinti vaikų delinkvencijos sampratą. Šiame skyriuje yra analizuojami vaikų delinkvencijos mastai ir priežastys Lietuvoje bei vaikų delinkvencijos pasekmės.

1.1 Vaikų delinkvencijos mastai ir priežastys Lietuvoje

Lietuvos Statistikos departamento 2012 m. leidinyje „Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2011“ teigiama, kad kas vienuoliktą nusikalstamą veiką 2010 m. yra padaręs nepilnametis. Leidinyje pateikiama nepilnamečių įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamą veiką statistika 2005 – 2011 m. Antai 2007 m. įtariamai (kaltinami) 4,1 tūkst. nepilnamečių padariusių nusikalstamą veiką; 2008 m. – 4,3 tūkst.; 2009 m. – 4,0 tūkst.; 2010 m. – 3,6 tūkst.; 2011 m. įtariamai (kaltinami) 3,3 tūkst. nepilnamečių. Kaip matyti iš šių duomenų, nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamą veiką skaičius nuo 2005 m. mažėja.

1 lentelė. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas pagal lytį, amžių ir pilietybę

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	4135	3583	3413	3627	3353	2865	2612
Vaikinai	3849	3358	3159	3357	3136	2627	2364
Merginos	286	225	254	270	217	238	248
Pagal amžių, metus							
14	473	381	409	483	298	263	242
15	722	681	640	664	569	391	430
16	1288	1122	1083	1114	1043	892	833
17	1652	1399	1281	1366	1443	1319	1107
Pagal pilietybę							
Lietuvos Respublikos	4107	3562	3399	3619	3346	2861	2604
užsienio valstybės	14	14	7	6	4	3	4
asmuo be pilietybės	14	7	7	2	3	1	3

Šaltinis: LR Statistikos departamentas, <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878> [žiūrėta 2012 11 16]

1 lentelės „Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas pagal lytį, amžių ir pilietybę“ duomenimis 2005 – 2011 m. nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas skaičius mažėja nuo 4135 iki 2612 atvejų per metus. Pagal lytį ~12 kartų dažniau linkę nusikalsti vaikinai negu merginos. Žiūrint į amžiaus grupes pastebima tendencija, kad nuo 14 m. amžiaus nepilnamečių įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamą veiką skaičius su kiekvienais metais

didėja. Sulaukusių 17 metų įtariamų (kaltinamų) nusikaltus nepilnamečių skaičius yra didžiausias (žr. 1 lent). Antai 1 lentelė rodo, kad 2005 m. 14 m. įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamą veiką 473 nepilnamečiai, 17 m. tarpe buvo įtariamai (kaltinami) 1652 nepilnamečiai. O 2011 m. 14 m. įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamą veiką 242 nepilnamečiai, 17 m. tarpe buvo įtariamai (kaltinami) 1107 nepilnamečiai (LR Statistikos departamentas, 2012, <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878> [žiūrėta 2012 11 16]).

2 lentelė. Nepilnamečiai, įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas pakartotinai, būdami neblaivūs, apsvaigę nuo narkotikų ar psichotropinių medžiagų

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Pakartotinai	416	323	254	294	185	214	174
Būdami neblaivūs	674	698	672	632	642	497	440
Apsvaigę nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų	6	14	7	18	12	19	12

Šaltinis: LR Statistikos departamentas, <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878> [žiūrėta 2012 11 16]

2 lentelėje yra pateikti Statistikos departamento duomenys (2012), apie nepilnamečius, įtariamus (kaltinamus) padarius nusikalstamas veikas, pakartotinai, esant neblaiviams, apsvaigusiems nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų 2005 – 2011 m. Iš šių duomenų matyti, kad dažniausiai nepilnamečiai įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamą veiką būdavo neblaivūs. Įtarimų (kaltinimų) nusikaltus esant nepilnamečiui neblaiviam skaičius nuo 2005 m. iki 2011 m. mažėja. Atitinkamai nuo 674 atvejų iki 440 atvejų (žr. 2 lent.). Nepilnamečių įtariamų (kaltinamų) pakartotinai padarius nusikalstamas veikas skaičius taip pat mažėja. 2005 m. buvo pakartotinai įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamą veiką 416 nepilnamečiai, o 2011 m. skaičius sumažėjo iki 174 atvejų. Lyginant su praėjusiais metais šis skaičius buvo padidėjęs 2008 – aisiais ir 2010 – aisiais metais. Įtarimų (kaltinimų) padarius nusikalstamą veiką apsvaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų nepilnamečiams skaičius, lyginant su įtarimais (kaltinimais) nusikaltus esant apsvaigus nuo alkoholio, palyginti yra mažas. Tačiau nuo 2005 m. šis skaičius didėja. Antai 2005 m. buvo užregistruoti 6 įtarimai (kaltinimai) padarius nusikalstamą veiką esant apsvaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų, 2008 m. – 18 atvejų, 2010 m. - 19 atvejų, 2011 m. sumažėjo iki 12 atvejų (žr. 2 lent.) (LR Statistikos departamentas, 2012 <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878> [žiūrėta 2012 11 16]).

Kad nepilnamečių delinkvencijos mastai Lietuvoje būtų aiškesni, reikia išsiaiškinti ištirtų nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų statistiką. Lietuvos Statistikos departamento 2012 m. leidinyje „Nusikalstamumas ir teisės saugos institucijų veikla 2011“ yra pateikta ištirtų nepilnamečių nusikalstamų veikų 2010 – 2011 m. statistika. 2010 m. yra ištirtos 3589 nepilnamečių padarytos

nusikalstamos veikos, o sekančiais metais šis skaičius yra sumažėjęs. T.y. 2011 m. yra ištirtos 3296 nepilnamečių nusikalstamos veikos (Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų 2012). Anot LR Prokuratūros (2011) „Lyginant su bendru ištirtų nusikalstamų veikų skaičiumi, 2011 m. nepilnamečiai buvo įtariami padarę 9,3 proc. visų ištirtų nusikalstamų veikų (2010 m. – 9,9 proc.).“ (p. 51). LR Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatyme (2012) (toliau – LRBK) nusikalstama veika yra skirstoma į nusikaltimus¹ ir baudžiamuosius nusižengimus². Taigi 2010 m. yra ištirti 3260 nepilnamečių nusikaltimų, o 2011 m. – 2951 nusikaltimai. Baudžiamųjų nepilnamečių nusižengimų 2010 m. yra ištirti 329 atvejai, tuo tarpu 2011 m. ištirti 345 nepilnamečių baudžiamųjų nusižengimų atvejai (Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2011, 2012). Iš šių statistinių duomenų matyti, kad 2011 m. lyginant su 2010 m. ištirtų nepilnamečių nusikaltimų skaičius padidėjo 309 atvejais, o ištirtų nepilnamečių baudžiamųjų nusižengimų skaičius 2011 m. lyginant su 2010 m. sumažėjo 16 atvejų. LR Prokuratūros veiklos 2010 m. ataskaitoje yra pateikti ištirtų nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų 2004 – 2010 m. duomenys. Nuo 2004 m. ištirtų nepilnamečių nusikalstamų veikų skaičius kito taip: 5021; 4759; 4244; 4051; 4325; 4024; 3589 ištirtos nepilnamečių nusikalstamos veikos per metus (LR Prokuratūra, 2010). Taigi „2004–2010 m. duomenys rodo, kad nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų skaičius turi nežymią tendenciją mažėti.“ (LR Prokuratūra, 2010, p. 57).

Analizuojant vaikų delinkvencijos mastus Lietuvoje, pravartu žinoti, kaip vaikų nusikalstamumo rodikliai keisis Lietuvoje ateityje. Mykolo Romerio universiteto ir Teisės instituto mokslininkų monografijoje „Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m.“ (2008) pateikiama nepilnamečių nusikalstamumo ilgalaikė prognozė. Mokslininkai, remdamiesi atlikta analize, pateikė prognozę, kad 2003 – 2016 m. nepilnamečių nusikalstamumas sparčiai didės. Anot prognozės, 2003 m. šimtui tūkstančių gyventojų turėtų tekti ~120 nepilnamečių nusikaltimų atvejų, 2013 m. šis skaičius turėtų pasiekti ~155 nepilnamečių nusikaltimus šimtui tūkstančių gyventojų, o 2016 m. turėtų pasiekti ~165 nepilnamečių nusikaltimų atvejus šimtui tūkstančių gyventojų (Babachinaitė ir kt., 2008). Mokslininkai taip pat pateikia būsimo nusikalstamumo bruožus. Jie teigia: „pirma, nusikalstamumas ateityje bus gana panašus pagal lygį ir struktūrą į dabartinį. Kokių nors itin staigių šuolių nelaukiama. Antra, visų nusikaltimų dinamika yra to paties didėjimo pobūdžio. Trečia, prognozuojamas gyventojų, tapusių nusikaltimų aukomis, aktyvumo didėjimas.“ (Babachinaitė ir kt., 2008, p. 233).

¹ **“11 straipsnis. Nusikaltimas**

1. Nusikaltimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė.

2. Nusikaltimai yra tyčiniai ir neatsargūs. Tyčiniai nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius.“ (LR Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2012, p. 6).

² **“12 straipsnis. Baudžiamasis nusižengimas**

Baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą.“ (LR Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2012, p. 6).

Iš aukščiau pateiktos nepilnamečių nusikalstamumo statistikos analizės matyti, kad nepilnamečių delinkvencijos mąštai Lietuvoje po truputį mažėja. Tačiau, siekiant efektyvios prevencijos, reikia suprasti vaikų delinkvencijos priežastis. Nepilnamečių nusikalstamumo priežastis tyrinėja: J. Žukauskaitė (2012), V. Indrašienė ir kt. (2011), VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010), LR Prokuratūra (2010), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (2006), G. Kvieskienė (2005), I. Leliūgienė (2002), G. Babachinaitė (2002) ir kt.

Vaikų nusikalstamumą nagrinėjantys autoriai išskiria praktiškai tas pačias priežastis, įtakojančias vaikų delinkvenciją. Indrašienė ir kt., (2011) teigia, kad nepilnamečių nusikalstamumo priežastis lemia vienokie ar kitokie vaiko socializacijos trūkumai. Autorės, remiantis moksline literatūra, išskiria veiksnius, turinčius įtakos nepilnamečių nusikalstamam elgesiui. Tai būtų: neigiama šeimos įtaka, neigiama mokyklos ir bendraamžių įtaka, netinkamai leidžiamas laisvalaikis, neužimtumas, neigiama visuomenės informavimo priemonių įtaka (Indrašienė ir kt., 2011).

Anot VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ atlikto tyrimo „Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksnių ir priežasčių, paskatinusių nusižengti, analizė“ duomenų, „vaiko, kuris daro teisės pažeidimus, elgesiui bei psichikos sveikatai įtakos turi aplinka, kurioje jis gyvena, suaugusiųjų pagalba ir priežiūra. Kitaip tariant, artimiausia vaiko aplinka – šeima sąlygoja asmenybės formavimąsi, todėl labai svarbu, kad tėvai ar globėjai gebėtų būti tinkamais ugdytojais.“ (VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“, 2010, p. 9).

LR Prokuratūra 2010 m. savo darbo ataskaitoje apie nepilnamečių nusikalstamumo priežastis teigia, kad „priežastys, lemiančios nepilnamečių nusikalstamumą, išlieka tos pačios: neužimtumas, nepalanki šeimos socialinė aplinka, bendraamžių įtaka ir kt.“ (LR Prokuratūra, 2010, p. 58).

Pasak Žukauskaitės (2012), „Lietuvos ir užsienio kriminologai, nagrinėdami nepilnamečių nusikalstamo elgesio priežastis, akcentuoja tokius veiksnius, kaip neigiamą šeimos įtaką, neužimtumą, įsitraukimą į nusikalstamas grupuotes, neigiamą bendraamžių įtaką, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimą, žiniasklaidos įtaką, neigiamą kriminalinės justicijos sistemos įtaką, nukentėjusiojo elgesį ir kt.“ (p. 3).

Indrašienė ir kt. (2011) teigia, kad šeimoje, esant nepalankioms vaiko ugdymo(si) sąlygoms, gali susiformuoti socialiai nesubrendusi asmenybė su neigiama pasaulio samprata, menka saviverte, savikontrole, antisocialiu nusikalstamu elgesiu. Tokiai asmenybei susiformuoti sąlygos šeimoje yra tuomet, kuomet tėvai turi menkus tėvystės įgūdžius, piktnaudžiauja alkoholiu, vartoja narkotines medžiagas, tėvai tarpusavyje konfliktuoja, smurtauja, neprižiūri vaikų, yra silpni tėvų ir vaikų tarpusavio ryšiai, daromos auklėjimo klaidos (Indrašienė ir kt., 2011).

Žukauskaitė (2012) apie vaikų nusikalstamumą kalba žiūrėdama per vaiko paauglystės amžiaus tarpsnį. Autorė pažymi, kad paauglys agresyviu ir įstatymą pažeidžiančiu elgesiu siekia atkreipti į save dėmesį bei įsitvirtinti suaugusiųjų pasaulyje. Taip pat Žukauskaitė akcentuoja bendraamžių grupės

įtaką nusikalstamam paauglio elgesiui: „šiuo laikotarpiu besitęsiančiame jaunuolių socializacijos procese svarbiausi tampa bendraamžiai ir jų grupės, kuriose nuolat vyksta tam tikra kova dėl aukštesnio statuso. Socialinių normų laužymas, agresyvus ir nusikalstamas elgesys gali padėti įsitvirtinti grupėje, padidinti savivertę ar padėti grupės hierarchijoje. Jaunuoliams nusikalstamas elgesys dažnai gali būti patraukliausiu ar vieninteliu būdu pasiekti trokštamų gėrybių (pinigų ir kitų materialinių gėrybių).“ (Žukauskaitė, 2012, p. 4).

Kvieskienė (2005), pabrėžia žiniasklaidos įtaką delinkventiniam vaikų elgesiui. Mokslininkės nuomone, dažnai televizijos laidose matomas mėgstamų herojų smurtavimas gali paskatinti vaiko išvadą, jog smurtu galima išspręsti problemas. Anot autorės smurtinės programos padidina įtampą, sukelia smurtines mintis, fantazijas, skatina atkartoti matytą agresyvių elgesį. Antai Indrašienė ir kt. (2011) teigia: „vaikai mokosi ne tik realiais (šeimoms narių, bendraamžių), bet ir žiniasklaidos pateikiamais pavyzdžiais.“ (p.38).

Indrašienė ir kt. (2011) teigia, kad mokykloje nusikalstamam vaikų elgesiui įtakos turi tokie veiksniai, kaip žemas vaiko pažangumas, patiriamas atstūmimas, pašalinimas iš mokyklos, nesugebėjimas įtraukti vaiko į mokyklos gyvenimą, mokytojo ir mokinio, vaikų tarpusavio santykiai, netinkamas mokytojo elgesys su vaiku. Žinoma, esant tokioms sąlygoms mokykloje, vaikas pasiduoda gatvės įtakai, įsitraukia į bendraamžių grupes, kurioms būdingas delinkventinis elgesys. Iškritęs iš mokyklos gyvenimo vaikas didžiąją dienos dalį tampa neužimtas, o laisvalaikis neturi prasmės. Kada laisvalaikis neturi prasmės, vaikas lengviau pasiduoda neigiamai aplinkos įtakai (Indrašienė ir kt., 2011). „Nepakankamas laisvalaikio organizavimas, neužimtumas gali paskatinti nepilnamečius įsitraukti į nusikalstamą veiklą. Praktika rodo, kad nepilnamečiai, kurie turi daug laisvo laiko, leidžiamo be tikslo ir prasmės, dažniau pasiduoda neigiamam aplinkos poveikiui daro nusikaltimus.“ (Indrašienė ir kt., 2011, p. 37).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonėje dėl Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos. Kovos su nepilnamečių nusikalstamumu būdai ir nepilnamečių justicijos sistemos vaidmuo Europos Sąjungoje (2006) išskiriamos tokios nepilnamečių nusikalstamumo priežastys: iširusios šeimos ar suaugusiųjų nesugebėjimo suderinti darbo su šeimos gyvenimu įtakotas per menkas dėmesys vaikams, ko pasekoje pastarieji, neesant kontrolės, spragas užpildo įsitraukdami į nusikalstamo pobūdžio, asocialaus elgesio grupes; mokiniui užklijuojama etiketė ir socialinis pasmerkimas dėl nesėkmių mokykloje ir pamokų praleidinėjimo gali įtakoti vaiko asocialų elgesį ir pastūmėti nusikalstamai veikai; smurtinio elgesio matymas žiniasklaidoje ir nepilnamečių smurtiniai vaizdo žaidimai formuoja nepilnamečių iškreiptą vertybinę sistemą, kurioje prievarta laikoma norma; narkotikų ar kitų toksinių medžiagų vartojimas gali būti nusikaltimų priežastis, nes abstinencijos metu nepilnamečiui nebelieka arba yra prislopinti vidiniai stabdžiai; alkoholio vartojimas gali įtakoti vandalizmą arba pavojingą vairavimą; alkoholio, narkotikų ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimas

gali įtakoti nepilnamečio asmenybės bei elgesio sutrikimus, kas gali lemti impulsyvų, neapgalvotą elgesį, nesilaikant visuomenėje pripažintų normų (Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos. Kovos su nepilnamečių nusikalstamumu būdai ir nepilnamečių justicijos sistemos vaidmuo Europos Sąjungoje, 2006).

Leliūgienė (2002) akcentuoja žmogaus socializacijos proceso sėkmes ir nesėkmes. Autorė teigia, kad „Socializacija - tai procesas, kurio metu individai išmoka ir internalizuoja tam tikros kultūros tinkamus požiūrius, vertybes, įsitikinimus ir elgesio būdus.“ (Leliūgienė, 2002, p. 81). Pagrindinis vaiko socializacijos institutas – šeima. Ji gali perduoti vaikui ne tik tinkamus elgesio modelius, bet ir paskatinti nusikalstamo elgesio užuomazgas. Taip pat, anot Leliūgienės (2002), vaiko nusikalstamas elgesys gali būti įtakotas socialinių – pedagoginių faktorių. Kitaip sakant, tai gali būti ugdymo procesu (tiek šeimoje, tiek mokykloje) defektų bei nepalankios socialinės aplinkos buvimo pasekmė. Be to įtakos turi nepilnamečio paaugliniam amžiui būdingi biologiniai faktoriai (nepalankūs paauglio fiziologiniai ir anatominiai organizmo pokyčiai, trukdantys sėkmingai socialiniai adaptacijai) bei psichologiniai veiksniai (įvairių psichopatologijų buvimas, pasireiškiantis nerviniais-psichiniais susirgimais, psichopatijomis, padidintu nerviniu jautrumu, neadekvačiomis reakcijomis į žmones, daiktus ar reiškinius) (Leliūgienė, 2002).

Išanalizavus literatūrą, susijusią su vaikų delinkventinio elgesio mastais ir priežastimis, galima daryti išvadą, kad vaikų nusikalstamumas Lietuvoje paskutinį dešimtmetį turi nežymią tendenciją mažėti, nors mokslininkų buvo prognozuota priešingai. Vaikų nusikalstamumą tiriantys autoriai išskiria pagrindines priežastis turinčias įtakos vaiko delinkventiniam elgesiui. Tai yra neigiama šeimos įtaka, ugdymo problemos mokykloje, bendraamžių įtaka, išitraukimas į nusikalstamas grupuotes, laisvalaikio neužimtumas, alkoholio, narkotikų ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimas, neigiama žiniasklaidos įtaka.

1.2 Vaikų delinkvencijos pasekmės

Vaikų delinkvencijos pasekmės apibrėžia LR teisės aktai. Pagrindiniai jų yra: LR Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas (2012), LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (2012) (toliau – LRCK) ir kt.

Įvykdęs nusikalstamą veiką (baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą) vaikas privalo atsakyti pagal Lietuvos teisės aktus. LRBK 13 str. numato amžių, nuo kurio vaikas turi prisiimti atsakomybę. Taigi atsakomybę turi prisiimti tas vaikas, „*kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų*“ (LRBK, 2012, 13str., 1d.), o tam tikrais atvejais – keturiolika metų. „*Asmeniui, kuriam iki šiame kodekse numatytos pavojingos veikos padarymo nebuvo suėję keturiolika metų, Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka gali būti taikomos auklėjamojo*

poveikio ar kitos priemonės.“ (LRBK, 2012, 13str., 3d.). LRBK (2012) yra išskirtos tokios auklėjamojo poveikio priemonės: įspėjimas, turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas, atidavimas tėvams, fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti, elgesio apribojimas, nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai, atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą (šiuo atveju VSC būtų specialioji auklėjimo įstaiga).

LRCK (2012) numato atsakomybę vaiko iki keturiolikos metų tėvams ar globėjams už vaiko padarytą žalą, jei tėvai ar globėjai neįrodo, kad nėra kalti. Taip pat LRCK (2012) numato atsakomybę mokymo, auklėjimo, globos (rūpybos), sveikatos priežiūros įstaigoms atlyginti vaiko iki keturiolikos metų padarytą žalą. Tačiau šią atsakomybę minėtos institucijos privalo prisiimti tik tuomet, jei žalos padarymo metu nepilnametis buvo jų prižiūrimas. Jei žalą padaro nepilnametis nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų, tuomet LRCK (2012) numato nepilnamečiui atlyginti žalą savo turtu ar uždarbiu. Jei nepilnametis neturi, kuo atlyginti žalos, tuomet atlyginti tenka tėvam ar rūpintojam. Jei nepilnametis neturi, kuo atlyginti padarytos žalos ir ją padaro būdamas mokymo, auklėjimo, globos (rūpybos), sveikatos priežiūros įstaigų priežiūroje, tuomet atsakomybė atlyginti žalą tenka minėtoms įstaigoms (LRCK, 2012).

Jeigu už padarytą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą vaikui neskiriama auklėjamojo poveikio priemonė, tuomet LRBK (2012) 90 str. numato bausmių ypatumus nepilnamečiams. Šis straipsnis išskiria tokias bausmių rūšis nepilnamečiams: iki 240 valandų viešuosius darbus, iki 50 MGL baudą, bet tik dirbančiam ar turto turinčiam nepilnamečiui, laisvės apribojimą, nuo penkių iki keturiasdešimt penkių parų areštą, iki dešimties metų laisvės atėmimo bausmę (LRBK, 2012).

Dera pabrėžti, kad Lietuvos teisėsaugos sistema siekia, kad baudžiamoji atsakomybė nepilnamečiams atitiktų jų amžių ir socialinę brandą, riboti laisvės atėmimo bausmes, bet didinti auklėjamojo poveikio priemonių taikymą. Šiomis priemonėmis siekiama padėti nepilnamečiui pakeisti elgesį ir gyvenimo būdą, ugdyti atsakomybę, šalinti nusikalstamo elgesio priežastis ir taip sulaikyti vaiką nuo naujų nusikalstamų veikų padarymo (LRBK, 2012).

Apibendrinant poskyrį “Vaikų delinkvencijos pasekmės” dera pasakyti, kad LR įstatymai už vaikų nusikalstamas veikas numato pasekmes tiek pačiam vaikui (esant tam tikram amžiui), tiek jo atstovams pagal įstatymą. Vaikui gali būti paskiriama bausmė arba auklėjamojo poveikio priemonė. Tačiau Lietuvos teisėsaugos sistema siekia, kad vaiko atsakomybė atitiktų jo amžių ir socialinę brandą. Tuo tarpu vaiko atstovai pagal įstatymą už vaiko padarytą žalą privalo atsakyti savo turtu arba uždarbiu.

2. NEPILNAMEČIŲ JUSTICIJOS ĮGYVENDINIMAS

2.1 *Nepilnamečių justicijos įgyvendinimo prielaidos*

Nepilnamečių justicijos įgyvendinimą Lietuvoje tyrinėjo Indrašienė ir kt. (2011), Vileikienė (2007), Teisės institutas (2005), Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras (1998).

LRV nutarime „Dėl nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programos patvirtinimo“ (2009) nepilnamečių justicija yra skirstoma į administracinę ir baudžiamąją justiciją.

„Nepilnamečių administracinė justicija – administracinės teisės normų, reguliuojančių nepilnamečių administracinės atsakomybės atsiradimą ir įgyvendinimą, priemonių ir jas vykdančių institucijų sistema.“ (LRV nutarimas „Dėl nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programos patvirtinimo“, 2009, p. 1-2).

„Nepilnamečių baudžiamoji justicija – materialinės ir procesinės teisės normų, reguliuojančių nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės atsiradimą ir įgyvendinimą, priemonių ir jas vykdančių institucijų sistema.“ (LRV nutarimas „Dėl nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programos patvirtinimo“, 2009, p. 1-2).

Anot Indrašienės ir kt. (2011) „Plačiąja prasme nepilnamečių justicija apima teisinę apsaugą – nepilnamečių teisių apsaugos ir jų teisės pažeidimų prevencijos būklės aspektus, teisės aktus, reglamentuojančius nepilnamečių justiciją bei vaikų teises ir interesus ginančias institucijas.“ (p. 55). Tačiau tokia nepilnamečių justicijos samprata susiformavo tik po nepilnamečių justicijos sistemos reformos (Indrašienė ir kt., 2011).

Nepilnamečių justicijos ir nepilnamečių teisių apsaugos sistemos reforma prasidėjo 1993 metais, kuomet buvo įsteigta Vaiko teisių apsaugos tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei rajonų (Nepilnamečių justicija Lietuvoje: situacijos analizė, išvados ir pasiūlymai, 1998). Anot Vileikienės (2007), „šioms tarnyboms pavesta įgyvendinti vaikų teisių apsaugos priemones, jų teises pažeidimų prevencijai gerinti, ginti vaikų teises šeimose, šalinti aplinkybes, dėl kurių vaikai šeimose neprižiūrimi, įkurdinti likusius be reikiamos globos vaikus šeimose, ugdymo įstaigose, kiek galima padėti jiems adaptuotis gyvenime ir kt.“ (p. 27). Tais pačiais metais taip pat buvo įsteigtas Vidaus reikalų ministerijos Nepilnamečių socialinės pagalbos ir skirstymo centras. Šio centro paskirtis buvo teikti pagalbą ne tik nuo teisės pažeidimų nukentėjusiems nepilnamečiams, bet ir linkusiems nusikalsti vaikams, pasimetusiems, paklydusiems ar dėl kitų priežasčių socialinės pagalbos negaunantiems (Vileikienė, 2007).

Vėliau, 1994 metais įsigaliojo įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo“. Šis įstatymas panaikino sovietmečiu įkurtas Nepilnamečių reikalų komisijas (Vileikienė, 2007). Anot Vileikienės (2007) ši komisija taikydavo

nepilnamečiams priverstinio pobūdžio auklėjamas priemonės, o panaikinus minėtą komisiją auklėjamųjų priemonių skyrimo teisė buvo suteikta teismams.

Vileikienė (2007) teigia, kad kitas su nepilnamečių justicijos reforma susijęs veiksmas – 1997 metais Vyriausybės patvirtinta Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinė programa. Anot autorės, šia programa buvo siekiama: šalinti procesus ir reiškinius, turinčius įtakos vaiko asmenybės deformacijai, jo nusikalstamam elgesiui; skatinti vaiką atlikti pareigas, būti atsakingam už savo poelgius pradėdant šeima, baigiant socialinę aplinką; mažinti teisę pažeidusiems vaikams bausmių poveikį didinant jų resocializacijos ir adaptacijos galimybes (Vileikienė, 2007).

1997 metais Lietuvoje taip pat pradėta vykdyti Jungtinių Tautų plėtros programos inicijuota ir remta nepilnamečių kriminalinės justicijos reforma, kurios pagrindas buvo Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija (1998) (Indrašienė ir kt., 2011). Šioje Koncepcijoje iškeltas svarbiausias nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos tikslas skamba taip: „padėti nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus padariusiems vaikams ir jaunuoliams integruotis į aktyvų, prasmingą ir pilnavertį visuomenės gyvenimą.“ (Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija, 1998, p. 14). Svarbu paminėti, kad Koncepcija, reformuojant globos ir baudžiamųjų bei alternatyvių priemonių sistemą, pasiūlė įvesti trijų lygių nepilnamečių įstaigų sistemą. Šią sistemą sudaro: 1. minimalios (bendros) nepilnamečių priežiūros įstaigos (atitinka savivaldybės lygmenį); 2. vidutinės (sustiprintos) nepilnamečių priežiūros įstaigos (atitinka apskrities lygmenį); 3. maksimalios (griežtos) nepilnamečių priežiūros įstaigos (atitinka šalies lygmenį) (Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija, 1998).

Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcijoje (1998) minimalios (bendros) nepilnamečių priežiūros funkcijas numatyta atlikti vaikų globos namams, dienos centrams, nevyriausybinėms organizacijoms, globos institucijoms, šeimynoms. Buvo siektina, kad šios įstaigos būtų kuo arčiau vaiko gyvenamos vietos, o į jas „galėtų būti nukreipti vaikai, linkę pažeisti arba jau pažeidę teisėtvarą, vaikataujantys, piktybiškai nelankantys mokyklos, turintys kitų elgesio problemų ir kt.“ (Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija, 1998, p. 22).

Vidutinės (sustiprintos) nepilnamečių priežiūros įstaigos tuo metu buvo specialieji vaikų auklėjimo ir globos namai (šiuo metu vaikų socializacijos centrai). Anot Koncepcijos į šias įstaigas turėjo būti nukreipiami vaikai, nuteisti už tam tikras baudžiamąsias veikas ir vaikai, kuriems minimalios priežiūros priemonės nebuvo efektyvios. Taip pat į šias įstaigas turėjo būti nukreipiami vaikai iš maksimalios (griežtos) priežiūros įstaigų, jeigu jų elgesys yra pagerėjęs. Atliekant nepilnamečių vidutinės priežiūros įstaigų reformą, buvo siekiama įsteigti specialiuosius vaikų auklėjimo ir globos namus kiekvienoje apskrityje. Taip buvo galima pasiekti efektyvesnių rezultatų auklėjant vaikus bei išspręsti socialinių ryšių palaikymo su vaiko artima aplinka problemą (Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija, 1998).

LRV nutarime „Dėl nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programos patvirtinimo“ (2004) teigiama, kad „Jungtinių Tautų vystymo programos iniciatyva 1999 m. lapkričio 17 d. su Lietuvos Respublikos Vyriausybe pasirašytos sutarties pagrindu pradėta vykdyti Nepilnamečių justicijos programa (1999–2002 m.).“ (p. 2). Ši programa skirta: kurti nuoseklią kriminalinės justicijos strategiją, padedančią nepilnamečiams teisės pažeidėjams reabilituotis, resocializuotis ir pasitaisyti; reformuoti nepilnamečių bausmių sistemą; pertvarkyti nepilnamečių justicijos institucijų sistemą (Nepilnamečių justicijos programa, 1999). Anot Indrašienės ir kt. (2011), 1999 metų Nepilnamečių justicijos programa padėjo sukurti sėkmingas prielaidas nepilnamečių justicijos reformai, nes buvo priimti teisės aktų pakeitimai, apmokyti šioje srityje dirbantys įvairūs specialistai, atlikta tyrimų, išleista specialios literatūros, sukurta mokymo programų, buvo praplėstas bendradarbiavimas tarp institucijų, sudaryta kitų geresnių sistemos funkcionavimo sąlygų.

Kitas svarbus dokumentas, turintis įtakos nepilnamečių justicijos sistemos tobulinimui – 2003 metais parengta Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa. Vaikų ir jaunimo nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos srityje siekiama stiprinti socialinės prevencijos ir kontrolės institucijų sistemą, skirti dėmesį švietimo, socialinės, sveikatos apsaugos ir kitoms institucijoms siekiant užtikrinti vaikų ir jaunimo gerovę, baudžiamosios justicijos sistemą orientuoti į vaikų resocializaciją, paramą ir mokymą, siekiant, kad vaikai nenusikalstų pakartotinai, užtikrinti kad darbas su vaikais būtų kvalifikuotas ir specializuotas, šalinti socialinius veiksnius, darančius neigiamą įtaką asmenybės brendimui, mažinti alkoholio, narkotikų, psichotropinių medžiagų vartojimą tarp vaikų ir kt. (LRS nutarimas „Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“, 2003).

Nuo 2004 metų LR Vyriausybė yra išleidusi du nutarimus, dėl nepilnamečių justicijos programų. Tai yra LRV nutarimas „Dėl nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programos patvirtinimo“ (2004) ir LRV nutarimas „Dėl nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programos patvirtinimo“ (2009). 2004–2008 metų Nepilnamečių justicijos programa – tai pirmosios 1999–2002 metų Nepilnamečių justicijos programos tęsinys, kuriuo siekiama kryptingai, kompleksiskai tobulinti nepilnamečių justiciją, numatyti bei realizuoti priemonės, padedančias nepilnamečių justicijos sistemai veikti efektyviau ir profesionaliau, orientuotis į nusikaltusių nepilnamečių, su jais dirbančių įstaigų, jų darbuotojų bei visuomenės poreikius (LRV nutarimas „Dėl nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programos patvirtinimo“, 2004). Taip pat minėta programa buvo „siekiama padėti įgyvendinti Lietuvos Respublikos kodeksų nuostatas, reglamentuojančias nepilnamečių teisinės padėties ir atsakomybės ypatumus“ (LRV nutarimas „Dėl nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programos patvirtinimo“, 2004, p. 1).

2004–2008 metų Nepilnamečių justicijos programos tęsa – tai 2009–2013 metų Nepilnamečių justicijos programa. Lyginant šias dvi programas matyti, kad šiek tiek skiriasi jų paskirtis. Abi šios

programos siekia kryptingo ir kompleksinio nepilnamečių justicijos tobulinimo, tačiau 2009–2013 metų programa labiau orientuojasi į diferencijuotos nepilnamečių justicijos sistemos kūrimą, kuomet yra nustatomos ir įgyvendinamos priemonės, kuriomis siekiama tenkinti skirtingų rizikos grupių nepilnamečių poreikius. Taip pat ši programa labiau orientuojasi ne į nusižengusių nepilnamečių bausmes ir izoliaciją, o į resocializaciją. Be to svarbu paminėti, kad ši programa numato teikti metodinę pagalbą socializacijos centruose dirbantiems specialistams, konsultuoti juos (LRV nutarimas „Dėl nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programos patvirtinimo“, 2009).

Indrašienė ir kt. (2011) teigia, kad „reikšmingą vaidmenį nepilnamečių justicijos srityje suvaidino 2007 m. priimtas Lietuvos Respublikos Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas.“ (p. 64). Šio įstatymo tikslas – „sukurti vaiko teises ir teisėtus interesus bei visuomenės saugumo poreikius atitinkančią ir elgesio problemų turinčio vaiko socializacijai, ugdymui bei švietimo ir kitos pagalbos teikimui skirtą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistemą, kuri padėtų vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį, išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą.“ (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007, p. 1). Indrašienė ir kt. (2011) remiantis V.Vitkausku (2010) teigia, kad LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo koncepciją LRV patvirtino dar 2003 metais. Šis Įstatymas nustatė vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonės skyrimo, pratęsimo, pakeitimo ir panaikinimo tvarką vaikams, linkusiems nusikalsti, ar turintiems elgesio problemų. Taip pat įvardino vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonės uždavinius, principus, įgyvendinimo priemones. Be to Įstatymas apibrėžė vaiko minimalią ir vidutinę priežiūros priemonę vykdančių institucijų tikslus, funkcijas, atsakomybę ir kt. (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). 2008 m. Lietuvoje veikė septyni vaikų socializacijos centrai (Indrašienė ir kt., 2011). Tačiau, 2011 metais vieno iš jų – Čiobiškio VSC veikla Vyriausybės spendimu buvo nutraukta (LRV nutarimas „Dėl Čiobiškio vaikų socializacijos centro veiklos nutraukimo, 2011).

2.2 Nepilnamečių justicijos įgyvendinimo Lietuvoje ir užsienyje lyginamoji analizė

Svarbiausias dokumentas įgyvendinat nepilnamečių justiciją visose Europos Sąjungos šalyse narėse, Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (1989). Lietuva Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją ratifikavo 1995 metais (LR Įstatymas Dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių Konvencijos ratifikavimo, 1995). Nuo tada įgyvendindama nepilnamečių justiciją Lietuva vadovaujasi minėtos Konvencijos nuostatomis.

Tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse, Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos dalyvėse, įgyvendinant nepilnamečių justiciją, įtakos turi Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 37 ir 40 straipsniai. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1989) 37 straipsnis teigia, kad vaikas negali

patirti jo orumą žeminančios bausmės. Vaikui negali būti skiriama mirties ar įkalinimo iki gyvos galvos bausmė, o sulaikomas ar areštuojamas vaikas gali būti tik kraštutiniu atveju ir kuo trumpesniai laikui. Bausmės atėmimo metu su vaiku turi būti elgiamasi žmoniškai, turi būti gerbiamas vaiko orumas bei suteikiama galimybė bendrauti su šeima. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1989) 40 straipsnis teigia, kad valstybės narės privalo užtikrinti vaiko, įtariamo ar kaltinamo nusikaltus, „teisę, kad su juo būtų elgiamasi stengiantis ugdyti jo orumą ir reikšmingumą, pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, kad būtų atsižvelgiama į jo amžių ir jaustūsi noras padėti jam reintegruoti ir atlikti naudingą vaidmenį visuomenėje.“ (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, str. 40). Taip pat visoms Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos narėms 40 straipsnis neleidžia vaiko kaltinti ir bausti dėl veiksmų, kurie nėra uždrausti nacionalinės ar tarptautinės teisės, kaltinamam vaikui turi būti suteikiamos Konvencijoje nurodytos garantijos, su vaiku turi būti elgiamasi taip, kad tai nepakenktų jo interesams. Šis straipsnis taip pat įpareigoja nares numatyti priežiūrai įstaigose alternatyvią priežiūrą, globos ir vadovavimo tvarką, teikti nusikaltusiam ar įtariamam nusikaltus vaikui konsultacines paslaugas, auklėjimą, mokymą, profesinį rengimą (Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, 1989).

Analizuojant vaikų atsakomybę už savo poelgius įvairiose užsienio šalyse ir lyginant su Lietuva, dera pasakyti, jog skiriasi amžius, nuo kurio vaikai turi prisiimti atsakymą už savo veiksmus. Antai anot Indrašienės ir kt. (2011), iki 1998 metų Anglijoje vaikai iki 14 metų buvo laikomi nesugebančiais atlikti žalingų veiksmų. 1998 metais ši principą panaikino nusikaltimų ir viešosios tvarkos pažeidimo aktas. Nuo tada atsakingais už savo poelgius tapo vaikai nuo 10 metų amžiaus. Prancūzijoje baudžiamoji atsakomybė negalima jaunesniems nei 13 metų vaikams. Jaunuoliams nuo 13 iki 16 metų amžiaus už nusikaltimus Prancūzija taiko sumažintas bausmės ribas. Danija, Norvegija, Švedija ir Suomija turi panašią teisinę sistemą, todėl šiose šalyse vaikams taikomas baudžiamosios atsakomybės amžius yra nuo 15 metų ir baudžiami vaikai taip pat, kaip suaugusieji. Jaunesni, kaip 15 metų amžiaus vaikai yra atiduodami į gerovės tarnybų rankas. Pastarosios svarsto vaiko elgesį. Vyresni, nei 15 metų amžiaus vaikai šiose šalyse baudžiami kaip suaugusieji (Indrašienė ir kt. 2011). Lietuvoje tuo tarpu vaikas prisiima atsakomybę už savo poelgius nuo 16 metų, o tam tikrais atvejais nuo 14 metų (LR Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2012).

Anot Indrašienės ir kt. (2011) nusikaltusiam vaikui Anglijoje priemonės skirstomos į 4 rūšis: ikiteisminę dispoziciją³, antisocialinio elgesio priemonės⁴, priemonės, taikomas bendruomenėje⁵, laisvės atėmimo nuosprendį.

³ **Ikiteisminė dispozicija** – tai policijos atstovo formalus žodinis įspėjimas, kuris duodamas pirmą kartą nusikaltusiam vaikui, pripažįstančiam savo kaltę, ir policijos atstovo paskutinis įspėjimas, duodamas vaikui, padariusiam nusikaltimą pirmą ar antrą kartą. Vertinamos nusikalstamo elgesio priežastys ir numatomi veiksmai joms spręsti. (Indrašienė ir kt., 2011).

⁴ **Antisocialinio elgesio priemonės** – tai priemonės apimančios priimtino elgesio sutartį, antisocialinio elgesio įsakymą, individualią pagalbą nutartį ir pan. (Indrašienė ir kt., 2011).

Norvegijoje dėl griežtesnių priemonių vaikui sprendimai priimami labai retai. Ši šalis sprendama vaiko problemas teikia kompleksinę pagalbą vaikui vadovaudamasi vaiko gerovės, bendradarbiavimo ir pagalbos šeimai principu. Taip pat šios šalies nepilnamečių justicijos sistemoje vadovaujama principu, jog vaikai iki 18 metų nėra uždaromi į jokiais institucijas, o ypač į laisvės apribojimo. Išimtiniais atvejais vaikas apgyvendinamas krizių centre. Trukmė tokios priemonės nuo 1 paros iki 3 mėnesių. Tačiau didžiausias seniūnijų dėmesys Norvegijoje skiriamas vaiko išlaikymui įprastoje vaiko aplinkoje, pagalbai šeimai (Darbas su prasižengusiais nepilnamečiais vaikų socializacijos centruose. Norvegijos patirties pritaikymas Lietuvai, 2010).

Švedijoje nuo 1997 metų įvesta jaunimo globa nusikaltusiems 15 – 17 metų vaikams. Tai leidžia apgyvendinti minėto amžiaus vaikus saugioje įstaigoje nuo 2 mėnesių iki 4 metų laikotarpio. Šia priemone siekiama išvengti sunkių nusikaltimų. Tačiau yra siekiama kuo greičiau perkelti į atvirą instituciją. Jaunesniais nei 15 metų linkusiais nusikalsti ar nusikaltusiais vaikais Švedijoje rūpinasi socialinės agentūros (Indrašienė ir kt., 2011).

Danijoje nuo 2001 metų įdiegta nauja trijų etapų dviejų metų trukmės bausmė paaugliams. Pirmoje eilėje paaugliai apgyvendinami saugioje aplinkoje, o vėliau perkelti į atvirą instituciją. Šie du etapai trunka iki pusantrų metų. Paskutinis etapas praleidžiamas laisvėje. Šio etapo metu paaugliai yra stebimi ir glojami. Visų trijų etapų metu vaikams yra taikomos intensyvios socialinės, edukacinės bei darbo mokymo programos (Indrašienė ir kt. 2011)ю

Prancūzija nusižengusiems nepilnamečiams, sulaukusiems 10 metų taiko edukacines sankcijas. Šioje šalyje veikia dvejopa nepilnamečių atsakomybės sistema: pagalbos ir baudžiamoji. Pirmoji – šviečiamosios pagalbos teikimas, kuomet teikiant švietimo ir ugdymo priemones, siekiama apsaugoti rizikos grupės vaikus. Antroji – baudžiamoji atsakomybė Prancūzijoje yra suprantama kaip vaiko apsauga, pagalba, supervizija ir edukacinė sankcija. Kuomet vaikam yra paskiriama edukacinė sankcija, vaikas privalo lankyti viešą ar privačią ugdymo instituciją, internatinę mokyklą. Laisvės atėmimo bausmė Prancūzijoje nepilnamečiams sulaukusiems 13 metų skiriama tik išimtiniais atvejais, o 13 – 17 metų nepilnamečiams yra kuriami saugūs ugdymo centrai⁶, pagalbos centrai⁷, uždari ugdymo centrai⁸, kur vaikai siunčiami teismo nutarties ar baudžiamąja tvarka (Indrašienė ir kt., 2011).

⁵ **Priemonės, taikomos bendruomenėje** – tai gali būti supervizija, bendruomenės reabilitacijos nuosprendis, bendruomenės bausmės, veiklos plano, centro lankymo nuosprendžiai, žalos atlyginimas, pinigine bausme ir kitos priemonės. (Indrašienė ir kt., 2011).

⁶ **Saugus ugdymo centras** – tai įstaiga, skirta socialiai atskirtiems ar delinkventinio elgesio vaikams, kuriems gresia recidyvo rizika ar įkalinimas. Šio centro tikslas – padėti vaikui integruotis į visuomenę. Sesijos trukmė vidutiniškai 3 – 6 mėnesiai 5 – 6 jaunuolių grupėje (Indrašienė ir kt., 2011).

⁷ **Pagalbos centras** – skirti delinkventinio elgesio vaikams. Centro tikslas – sudaryti galimybę formuoti kitokį gyvenimo būdą, priklausomai nuo vaiko padėties, taip pat teikti siūlymus ugdymui. Pagalbos centre vaikas praleidžia 3 – 4 mėnesius (Indrašienė ir kt., 2011).

⁸ **Uždaras ugdymo centras** – tai laisvės atėmimo alternatyva vaikams, padariusiems nusikaltimus. Centras dėmesį skiria švietimo priemonėms. Ši įstaiga vadinama „uždara“, nes yra juridškai kontroliuojama, o už pabėgimą iš uždaro ugdymo centro vaikas gali atsidurti kalėjime (Indrašienė ir kt., 2011).

Merfeldaitė, Pivorienė, Raudeliūnaitė (2011) lygina Lietuvos socializacijos centrų veiklą su Belgijos ir Danijos situacija. Pasirodo, šiose šalyse skiriasi vaikų patekimo į priežiūros centrus amžius. T.y. Belgijoje ir Danijoje – 12 metų, Lietuvoje – 14 metų. Taip pat skiriasi vaikų priežiūros institucijų tipai. Belgijoje vaikai ugdomi uždaroje ir pusiau atvirose priežiūros institucijose, o Lietuvoje ir Danijoje – tik uždaroje, kur vaikų laisvė yra apribota, o už įstaigos ribų vaikai išleidžiami tik lydimi įstaigos darbuotojų. Skiriasi ir vaikų buvimo laikas priežiūros institucijoje. Danijoje skiriamas ne ilgesnis, nei 2 mėnesių buvimo laikas. Pratęstas jis gali būti atsižvelgiant į vaiko amžių: iki 15 metų vaikams – maksimaliai iki 4 mėn., sulaukusiems 15 metų – maksimaliai iki 12 mėn. Lietuvoje skiriamas laikas vaiko buvimo VSC iki vienerių metų laikotarpio, bet ne ilgiau, nei vaikui sukanka 18 metų. Vaiko buvimo institucijoje laikas Lietuvoje gali būti pratęstas iki 3 metų laikotarpio, tačiau ne ilgiau, nei vaikui sukanka 18 metų. Taip pat autorės teigia, kad skiriasi ataskaitų apie vaiko priežiūros priemonės eigą teikimo periodai. Antai Lietuvoje ataskaita savivaldybių administracijos direktoriams turi būti teikiama ne rečiau, nei kartą per šešis mėnesius, Danijoje – po trijų savaitių vaiko buvimo institucijoje, o Belgijoje – kartą per tris mėnesius (Merfeldaitė ir kt., 2011).

Lietuvos nepilnamečių justicijos sistema siekia, kad nusikaltusio nepilnamečio atsakomybė atitiktų jo amžių ir socialinę brandą, būtų ribojama laisvės atėmimo bausmės ir didinamos auklėjamojo poveikio priemonių galimybės. Lietuvoje siekiama keisti nepilnamečio, linkusio nusikalsti ar nusikaltusio, gyvenimo būdą, siekiant sulaikyti nuo naujų nusikaltimų. Kalbant apie bausmes, Lietuvoje nepilnamečiams gali būti skiriami viešieji darbai, bauda, laisvės apribojimas, areštas, terminuotas laisvės atėmimas. Nepilnamečiui esant atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti skiriamos auklėjamojo poveikio priemonės. Tai gali būti įspėjimas, turtinės žalos atlyginimas arba pašalinimas, nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai, atidavimas tėvams ar juridiniams asmenims rūpintis, ugdyti, prižiūrėti, elgesio apribojimas, atidavimas į specialiąją auklėjimo įstaigą (LRBK, 2012).

2.3 Institucijų, įgyvendinančių vaiko vidutinės priežiūros priemonę, analizė

Šiame skyriuje analizuojamos šios vaiko vidutinės priežiūros priemonę Lietuvoje įgyvendinančios institucijos: rajonų savivaldybės (administracijos direktorių, vaiko gerovės komisijos ir Vaiko teisių apsaugos tarnybos funkcijos), policija (nepilnamečių reikalų inspektorių funkcijos), teismai, vaikų socializacijos centrai.

Rajonų savivaldybės. Rajonų savivaldybėse prie vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimo prisideda rajono savivaldybės administracijos direktorius, vaiko gerovės komisija ir vaiko teisių apsaugos skyrius. Toliau atskirai ketinama aptarti kiekvieno iš jų funkcijas.

Rajonų savivaldybių administracijos direktoriai įgyvendindami vaiko vidutinės priežiūros priemonę atlieka tokias funkcijas: priima ir nagrinėja prašymus bei siūlymus dėl vaiko vidutinės priežiūros priemonės skyrimo, pakeitimo, pratęsimo arba panaikinimo; kreipiasi į teismą dėl leidimo vaikui skirti ar pratęsti vaiko vidutinės priežiūros priemonę arba pakeisti vaiko vidutinės priežiūros priemonę vykdančią asmenį; skiria, pratęsia, pakeičia ar panaikina vaiko vidutinės priežiūros priemonę; kontroliuoja vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo eigą; gauna informaciją apie vaikų socializacijos centro ketinimą išleisti vaiką atostogų; tvirtina savivaldybės vaiko gerovės komisijos sudėtį ir jos darbo reglamentą; priima siūlymus iš vaiko gerovės komisijos dėl vaiko vidutinės priežiūros priemonės tobulinimo (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010).

Rajonų savivaldybių administracijos vaiko gerovės komisijos. Įstatyme apibrėžiama šios komisijos paskirtis „koordinuoti ugdymo, rehabilitacijos, prevencijos ir kitų programų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, institucijų tarpusavio bendradarbiavimą teikiant metodinę, informacinę, konsultacinę ir dalykinę pagalbą mokyklų vaiko gerovės komisijoms“ (LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010, str. 14, d. 1). Ši komisija renka informaciją apie vaiką, kuriam ketinama skirti, pratęsti ar panaikinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę. Taip pat svarsto prašymus, dėl šios priemonės skyrimo, pratęsimo ar panaikinimo, o vėliau teikia siūlymus savivaldybės administracijos direktoriui. Savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, gavusi iš vaiko socializacijos centro prašymą, renka ir pateikia centrai vaiko, kuriam skiriama auklėjamojo poveikio priemonė, dokumentus. Be to LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas (2010) teigia, kad savivaldybės vaiko gerovės komisija „teikia metodinę ir konsultacinę paramą prevenciniam darbui organizuoti mokyklose ir nustato priemones kartu su policijos, sveikatos priežiūros, vaiko teisių apsaugos įstaigomis, Pedagogine psichologine tarnyba, įtraukdama į prevencinio darbo organizavimą verslo atstovus, konfesines ir vietos bendruomenes, nevyriausybinės organizacijas, vaiko atstovus pagal įstatymą, politikus, visuomenės veikėjus“ (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010, str. 14, d. 4, pnt. 5). Taip pat savivaldybės vaiko gerovės komisija įgyvendindama vaiko vidutinės priežiūros nuostatus socializacijos centruose atlieka kitas LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo (2010) 14 str. išvardintas funkcijas. T.y. koordinuoja įvairių institucijų, dirbančių prevencinį darbą bendradarbiavimą; koordinuoja mokyklos gerovės komisijos veiklą; kaupia ir analizuoja medžiagą susijusią su vaikų nusikalstamumu, smurtu, narkotikų bei psichotropinių medžiagų vartojimu; vertina vaikų socializacijos centrų vykdomas prevencines programas, jų veiksmingumą; teikia pasiūlymus savivaldybės administracijos direktoriui, kaip būtų galima patobulinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę (LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo 2010). Taigi savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija ne tik atsakinga už

prevencinį, informacinį, konsultacinį darbą, bet taip pat dalyvauja skiriant, pratęsiant, panaikinant vaikui vidutinės priežiūros priemonę.

Rajonų savivaldybių administracijos Vaiko teisių apsaugos tarnybos tikslas - užtikrinti vaiko teisių apsaugą savivaldybėje. Siekdama minėto tikslo rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba atlieka jai pavestas funkcijas: rengia su vaiko teisių apsauga susijusių klausimų sprendimo apžvalgas; gina vaiko teises ir interesus teisme; įvairioms institucijoms teikia rekomendacijas apie vaiko teisių apsaugos priemonių įgyvendinimą; tvarko vaikų globos (rūpybos) įstaigose globojamų vaikų apskaitą ir organizuoja vaikų siuntimą į jas; dalyvauja tarybų, įvairių komisijų, darbo grupių, susijusių su vaiko teisių apsauga, veikloje; organizuoja ir prižiūri vaikų įvaikinimą; organizuoja specialistų, vykdančių vaiko globėjų (rūpintojų) bei įtėvių parengimo globoti (rūpintis) ar įvaikinti patikrinimą, mokymą bei atestavimą; koordinuoja nemokamos pagalbos vaikui teikimą telefonu; kaupia, sistemina, analizuoja, apibendrina ir teikia atitinkamoms institucijoms informaciją apie vaikus; nagrinėja tiek fizinių, tiek juridinių asmenų pranešimus ir skundus, imasi priemonių, kad išspręstų juose iškeltus su vaiko teisėmis susijusius klausimus; atlieka kitas funkcijas (LRV nutarimas „Dėl Valstybės Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo, 2012).

Policija. Lietuvos Policijos Generalinio Komisarо įsakyme „Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio specialisto (nepilnamečių reikalų policijos pareigūno) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ (2009) nepilnamečių reikalų policijos pareigūnas – tai „apskrities vyriausiojo policijos komisariato ar jo policijos komisariato prevencijos padalinio pareigūnas, padedantis išaiškinti vaikų padarytus teisės pažeidimus ir dirbantis vaikų teisės pažeidimų prevencijos darbą.“ (pnkt. 5). Policijos nepilnamečių reikalų pareigūnai domisi vaikų, linkusių pažeisti įstatymus, vaikataujančių, elgetaujančių, nelankančių mokyklos, elgesiu. Šie pareigūnai atlieka tokias funkcijas: organizuoja ir vykdo vaikų nusikaltimų ir teisės pažeidimų, smurto prieš vaikus, vaikų prostitucijos, narkotikų ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją; padeda pataisos inspekcijoms kontroliuoti nepilnamečiams teismo paskirtų įpareigojimų ir draudimų vykdymą; kontroliuoja ir dirba individualų darbą su nepilnamečiais, kuriems paskirta kardomoji priemonė namų areštas, atidavimas tėvams (rūpintojams) prižiūrėti ar rašytinis pasižadėjimas neišvykti; tvarko nusikaltusių nepilnamečių bylas; nustato vaikus (taip pat ir suaugusius, verčiančius vaiką užsiimti toliau minimais veiksmais) vartojančius alkoholį ar kitas psichiką veikiančias medžiagas, nusikaltusius ar padariusius teisės pažeidimus, teikia jiems neatidėliotiną pagalbą bei informuoja tėvus, apie institucijas ir organizacijas, galinčias padėti vaikui; nustato neformalias vaikų gruputes, jų sudėtį, veiklos pobūdį, elgesį, lankymosi vietas; teikia informaciją vaiko teisių apsaugos tarnyboms apie probleminius vaikus; prižiūrime teritorijoje analizuoja smurto prieš vaikus tendencijas bei priežastis, imasi priemonių joms šalinti; nagrinėja gyventojų skundus dėl vaiko padarytų pažeidimų; rengia medžiagą ir, kreipiasi į

savivaldybės administracijos direktorių su prašymu paskirti vaikui minimalios priežiūros priemonę arba kreiptis į teismą dėl leidimo skirti vaikui vidutinės priežiūros priemonę, o esant kvietimui dalyvauja savivaldybės organizuojamose posėdžiuose sprendžiant minėtų priemonių skyrimo vaikui klausimus; bendradarbiauja su kitais policijos padaliniais, vaiko teisių apsaugos institucijos, savivaldybės, švietimo, medicinos, kitų suinteresuotų institucijų darbuotojais ir nevyriausybių organizacijų atstovais, vietos bendruomene dėl klausimų susijusių su vaikų nusikalstamumu, vaikų nusikalstamumo, prostitucijos, psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos, teisių pažeidimo klausimais; tvarko apylinkės bylą, kurioje kaupiama informacija apie vaikų mokymo, ugdymo ir globos įstaigas, vaikų grupes, linkusias nusikalsti, vaikų laisvalaikio ir pasilinksminimo vietas, asmenis darančius neigiamą poveikį vaikams (Lietuvos Policijos Generalinio Komisarų įsakymas „Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio specialisto (nepilnamečių reikalų policijos pareigūno) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“, 2009).

Vaikų socializacijos centrai vykdo vaiko vidutinės priežiūros priemonę, kurios paskirtis - padėti vaikui pasiekti teigiamus elgesio pokyčius, ugdyti atsparumą neigiamai socialinei aplinkai, paruošti vaiką savarankiškam gyvenimui visuomenėje, ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą ir kt. (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). Plačiau vaikų socializacijos centro, kaip vaiko vidutinės priežiūros priemonę vykdančios institucijos, veikla analizuojama trečiame skyriuje „Vaikų socializacijos centras kaip vaiko vidutinės priežiūros priemonę įgyvendinanti institucija“.

Apibendrinant galima pasakyti, kad pagrindinės institucijos, įgyvendinančios vaiko vidutinės priežiūros priemonę yra rajonų savivaldybės, policija, vaikų socializacijos centrai. Kalbant apie rajonų savivaldybes dera pasakyti, jog prie vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimo prisideda savivaldybių administracijos direktoriai, vaiko gerovės komisijos ir vaiko teisių apsaugos skyriai. Policijoje vaiko vidutinės priežiūros priemonę padeda įgyvendinti nepilnamečių reikalų policijos pareigūnai. Vaikų socializacijos centras yra institucija įgyvendinanti vaiko vidutinės priežiūros priemonę. LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas (2010) ir kiti teisės aktai minėtoms institucijoms pagal jų kompetenciją suteikia funkcijas, susijusias su vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimu. Tai funkcijos apimančios vaiko vidutinės priežiūros priemonės skyrimą-nutraukimą, vykdymą, eigos kontrolę, prevencinį darbą ir kt.

3. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRAS KAIP VAIKO VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĘ ĮGYVENDINANTI INSTITUCIJA

Viena iš nepilnamečių justicijos įgyvendinimo priemonių yra vaikų socializacijos centras. Šiame skyriuje yra analizuojama vaikų socializacijos centro paskirtis, funkcijos, veikla. Taip pat yra analizuojamas, vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimas VSC.

3.1 Vaikų socializacijos centro paskirtis

LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatyme (2010) 2 str. 12 d. vaikų socializacijos centras apibrėžiamas, kaip valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, vykdanči vaiko vidutinės priežiūros priemonę. Vitkauskas (2010) vaikų socializacijos centrą apibūdina kaip vieną iš grandžių nepilnamečių įstaigų sistemoje. Autoriaus nuomone, šiems centrams tenka pareiga suteikti elgesio sutrikimų turinčiam nepilnamečiui įvairiapusę pagalbą, padėti integruotis į visuomenę, perimant priimtina vertybių sistemą.

Vaikų socializacijos centro paskirtį apibrėžia LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo (2010) 19 str. 1 d., kurioje teigiama, kad vaikų socializacijos centro paskirtis yra užtikrinti centre apgyvendinto vaiko tinkamą ugdymą. Vaikui turi būti teikiama kvalifikuota švietimo pagalba ir kitos paslaugos, kurių pagalba būtų padedama siekti teigiamų vaiko elgesio pokyčių, ugdomos vaiko vertybinės nuostatos ir socialiniai įgūdžiai. Taip pat, padedamas vaiko socializacijos centro, vaikas turėtų tapti doru savarankišku, atsakingu žmogumi. Kitaip tariant, vaikas yra paruošiamas savarankiškam gyvenimui visuomenėje (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010).

VSC „padeda vaikui adaptuotis ir integruotis į visuomenę, tęsti mokymąsi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, sudaro galimybę mokytis pagal pirminio profesinio mokymo programas.“ (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010, str. 19, d. 2).

VSC veiklos modelio apraše VSC veiklos tikslas: „pagerinti į Centrą patekusių vaikų socialiai priimtino elgesio ir gyvenimo įgūdžius, atkurti mokymosi motyvaciją ir teigiamą savęs suvokimą.“ (LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl vaikų socializacijos centro veiklos modelio aprašo patvirtinimo“, 2011, pnkt. 3).

VSC uždaviniai vykdanč vaiko vidutinės priežiūros priemonę orientuoti į reikiamos socialinės, pedagoginės, psichologinės, specialiosios-pedagoginės, švietimo informacinės, konsultacinės, profesinio orientavimo pagalbos vaikui teikimą, ugdymą bei pozityvios gyvenimo aplinkos sudarymą, „kurioje vaikas galėtų atskleisti savo gebėjimus, per trumpą laiką persiauklėti ir pasirengti savarankiškai gyventi kasdienį

gyvenimą.“ (LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl vaikų socializacijos centro veiklos modelio aprašo patvirtinimo“, 2011, pnkt. 4, d. 4.1-4.3).

Į VSC patenka vaikai, kurie yra padarę nusikalstamą veiką arba baudžiamąjį nusižengimą, bet neturi LRBK nustatyto amžiaus, kad galėtų prisiimti atsakomybę; kurie per vienerius metus tris ir daugiau kartų yra padarę administracinę teisės pažeidimą, bet neturėjo LR administraciniame teisės pažeidimų kodekse nustatyto amžiaus, kad galėtų prisiimti atsakomybę; kuriems vaiko minimalios priežiūros priemonė nepadėjo pasiekti teigiamų elgesio pokyčių. Be to vaikai į VSC gali patekti pagal vaiko vidutinės priežiūros nuostatų 8 str. 4 d., kuomet LRBK (2012) nustatytais atvejais paskiriama auklėjamojo poveikio priemonė – atidavimas į specialiąją auklėjimo įstaigą (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010).

Pagrindinės VSC funkcijos apima vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo užtikrinimą, vaiko teisių apsaugą, vaiko elgesio pokyčių fiksavimą ir stebėjimą, gyvenimo sąlygų artimų namų aplinkai sudarymą, bendradarbiavimą su savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriais ir vaiko gerovės komisijomis, informacijos savivaldybių administracijos direktoriams teikimą apie vaiko vidutinės priežiūros priemonės eigą ir kt. (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010).

Taigi iš aukščiau atliktos analizės galima daryti apibendrinimą, kad vaikų socializacijos centras – tai valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, kurios paskirtis įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę vaikams, turintiems elgesio problemų, vykdant centrui paskirtus uždavinius bei funkcijas.

3.2 Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas

LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2011 metų veiklos ataskaitoje (2012) pastebima, kad skirtingose VSC skiriasi vaikų gyvenimo ir ugdymo sąlygos, specialistų požiūris tiek į vaikus, tiek į socializacijos ir resocializacijos procesus, darbo metodus, skatinimo-drausminimo priemones. Vaiko vidutinės priežiūros nuostatose teigiama, kad VSC vaikas turi turėti palankias socializacijos, resocializacijos ir ugdymo(si) sąlygas (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). LR Vaiko teisių apsaugos kontrolierius 2011 metų veiklos ataskaitoje teigia, kad VSC vaikų laisvalaikiui, užimtumui organizuoti skiriama mažai dėmesio, apsiribojama nepatraukliomis, nenaudingomis ir neprasmingomis tradicinėmis veiklomis. Be to, pasak LR vaiko teisių kontrolieriaus 2011 metų ataskaitos, vaikų motyvacijai mokytis kelti VSC stinga aktyvių mokymo metodų, šiuolaikinių priemonių. VSC trūksta specialistų, o esamiems stinga žinių ir įgūdžių dirbti su vaikais (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2011 metų veiklos ataskaita, 2012).

Vitkauskas (2010) straipsnyje “Delinkventinio elgesio vaikų resocializacija nepilnamečių vidutinės priežiūros sistemoje” teigia, kad VSC daugėja vaikų, neturinčių 14 metų ir pažymi, kad

vaiko vidutinės priežiūros nuostatai leidžia vaikus į VSC siųsti neturint 14 metų tik išimtiniais atvejais, o neturinčių minėto amžiaus vaikų VSC skaičius didėja. Anot Vitkausko (2010), padėti resocializuotis jaunesnio amžiaus vaikams yra lengviau, nei sulaukusiems 16-17 metų, tačiau autorius taip pat pabrėžia, kad dera domėtis, ar išnaudotos visos vaiko minimalios priežiūros galimybės.

Vitkauskas (2010) kelia kitą vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimo VSC problemą - savivaldybių administracijos direktoriai skiria maksimalų įstatymo leistiną vaiko buvimo VSC laiką – 3 metus net nemotyvuojant tokio pasirinkimo. Be to vaiko vidutinės priežiūros priemonės pratęsimu atvejų būna kur kas daugiau, nei nutraukimo. Tai, anot autoriaus, gali reikšti nelankstumą skiriant ir nutraukiant vaiko vidutinę priežiūros priemonę. Dėl to VSC vadovai į savivaldybių administracijos direktorius dėl vaiko vidutinės priežiūros priemonės terminų pakeitimo kreipiasi retai (Vitkauskas, 2010). Pastebėtina, jog Įstatymas numato VSC vadovybei galimybę kreiptis į savivaldybių administracijos direktorius su prašymu pratęsti, pakeisti ar panaikinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010).

Pažymėtina, kad 40 proc. vaikų į VSC patenka iš vaikų globos namų, o pastarieji nepalaiko ryšių su vaiku, nesidomi, neskiria dienpinigių, nenori priimti atostogų (Vitkauskas, 2010). Čia dera pabrėžti, kad vaiko vidutinės priežiūros nuostatai VSC vykdomai vaiko vidutinės priežiūros priemonei kelia uždavinį palaikyti ir stiprinti vaiko ryšius su jo vystymuisi palankia aplinka (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010).

Merfeldaitės, Pivorienė, Raudeliūnaitė (2011) pažymi, jog ne mažai VSC ugdomų vaikų nepalaiko ryšių su tėvais ar globėjais, vaikai negauna iš pastarųjų laiškų, nesulaukia skambučių, nėra lankomi ir nevyksta pas tėvus (globėjus) atostogų. Tą pačią problemą patvirtina ir Šiaulių universiteto Socialinės pedagogikos ir psichologijos katedros 2002 m. atliktas tyrimas „Nepilnamečių vidutinės priežiūros įstaigų veiklos edukacinė ir psichologinė analizė“. Šioje analizėje teigiama, kad VSC su tėvais vyksta vienkryptis, direktyvus pedagogų darbas. Tėvai (globėjai) dažniausiai visą procesą stebi iš šalies, todėl vaiko resocializacijos procese nedalyvauja (Nepilnamečių vidutinės priežiūros įstaigų veiklos edukacinė ir psichologinė analizė, 2002). Dėl minėtų priežasčių VSC gali būti pažeidžiama vaiko teisė bendrauti su įstatyminiais atstovais.

Vaiko atstovų pagal įstatymą teisės ir pareigos galioja ir vaiko buvimo VSC metu, todėl VŠĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) taip pat išvelgia vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimo VSC problemą – bendravimo ir bendradarbiavimo su vaiko atstovais pagal įstatymą. Vaiko atstovai pagal įstatymą turėtų bendradarbiauti su VSC. T.y. padėti spręsti vaiko ugdymo(si), priežiūros, elgesio pokyčių klausimus. VSC turėtų teikti informaciją vaiko atstovams pagal įstatymą apie vaiko vidutinės priežiūros priemonės eigą ir dirbti socialinį darbą su jais. Be to vaiko vidutinės priežiūros nuostatai numato vaiko teisę palaikyti ryšius su šeima (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). Deja, tyrimas rodo, kad didžioji dalis vaikų nepalaiko

ryšių telefonu, laiškais, negauna siuntinių, nėra lankomi, nevyksta pas tėvus atostogų (VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“, 2010). Dera pastebėti, kad apie ryšių palaikymą su vaikų atstovais pagal įstatymą VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) teigia: „<...>, manytina, kad juos komplikuoja ir vaikų socializacijos centrų elgesio vertinimo ir pažangos skatinimo tvarkų nustatyti ribojimai, ir tėvų/globėjų abejingumas vaiko problemoms, nenoras prisidėti prie vaiko išlaikymo <...>. Šiai problemai spręsti turėtų būti vykdoma ir priežiūra, ir pagalba atsakingų savivaldybės, kurioje gyvena vaiko atstovai pagal įstatymą, struktūrinių padalinių bei VSC bendradarbiavimo formų plėtra, skatinanti palaikyti pozityvius santykius su aplinka, į kurią vaikas sugrįš.“ (p. 44).

VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) tyrimo „Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksnių ir priežasčių, paskatinusių nusižengti, analizė“ duomenimis 82 proc. VSC darbuotojų teigia jog inovatyvių metodų ir socialinių įgūdžių ugdymo programų taikymas VSC veikloje leidžia efektyviau įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę. VSC ugdomi vaikai teigia, kad turi galimybę tobulinti savo gebėjimus. VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) 60 proc. apklaustų VSC ugdomų vaikų teigė, kad dalyvauja smurto, psichoaktyvių medžiagų prevencijos programose. Be to daugiau kaip 76 proc. apklaustų vaikų teigia, kad VSC jie yra mokomi bendravimo, bendradarbiavimo, sprendimų priėmimo, savęs pažinimo ir kitų įgūdžių. 75 proc. VSC darbuotojų socialinių įgūdžių ugdymą ir beveik 81 proc. - savarankiškumo skatinimą VSC vertina gerai. Apie prevencinių ir kitų programų taikymą teigiamai atsiliepia beveik 87,5 proc. VSC darbuotojų (VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“, 2010). Kaip žinia, vaiko vidutinės priežiūros nuostatai teigia, kad VSC funkcijos yra ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, savarankiškumą, dirbti psichotropinių medžiagų vartojimo, smurto prevencinį darbą ir t.t. (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) apklausti informantai pastebi, kad nors ir VSC funkcijos atliekamos gerai – jos dar yra tobulintinos, ypač bendradarbiavimo su partneriais bei projektų rengimo ir įgyvendinimo sritys.

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatai numato VSC funkciją užtikrinti vaikui artimas šeimai gyvenimo sąlygas (LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). Siekiant išsiaiškinti šios funkcijos įgyvendinimą VSC VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ tyrė VSC aplinkos saugumą. Apklausus tiek vaikus, tiek darbuotojus paaiškėjo, jog „Lyginant abiejų informantų grupių atsakymus matyti, kad darbuotojai mano, jog vaikai jaučiasi saugesni nei jie yra iš tikrųjų.“ (VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“, 2010, p. 43), nes tik beveik 32 proc. VSC darbuotojų mano, kad vaikai yra saugūs, jog vaikai iš dalies saugūs teigia šiek tiek daugiau nei 58 proc. VSC darbuotojų. Tuo tarpu tik beveik 36 proc. vaikų teigia besijaučiantys visiškai saugiai VSC, o saugiai jaučiasi tik šiek tiek daugiau, nei 30 proc. vaikų (VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“, 2010).

VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) tiria vaikų pakartotinio grįžimo į VSC priežastis. Pasirodo, pagrindinės pakartotinio grįžimo į VSC priežastys yra tėvų nedalyvavimas socializacijos

processe, asociali aplinka, į kurią vaikas grįžta, švietimo ir kitos pagalbos tęstinumo trūkumas už VSC ribų. Dėl šių priežasčių VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010) teigia, kad VSC darbuotojai nėra pajėgūs pažinti vaiko individualumo, spęsti jų problemų, ruošti savarankiškam gyvenimui bei padėti reintegruoti išėjus iš VSC.

Apžvelgus literatūros šaltinius, analizuojančius vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimą VSC, galima apibendrinti, kad VSC įgyvendinant vaiko vidutinės priežiūros nuostatas susiduriama su tokiais problemomis: vaikų užimtumo organizavimo problemos; vaikų mokymosi motyvacijos kėlimo metodų stoka; specialistų kompetencijos dirbti su vaiku stoka; jaunėja vaikų, patenkančių į VSC amžius, o vidutinės priežiūros priemonės terminai ilgėja; ryšių su vaiko atstovais pagal įstatymą palaikymo, vaiko aprūpinimo problemos; nepakankamas vaikų saugumo VSC jausmo užtikrinimas; darbo su iš VSC išėjusiu vaiku tęstinumo trūkumas; pokyčių aplinkoje, iš kurios vaikas patenka į VSC, pokyčių nebuvimas. Apibendrinant dera pastebėti, jog VSC įgyvendinant vaiko vidutinės priežiūros nuostatas, teigiamai vertinamas vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas VSC, savarankiškumo skatinimas, prevencinių programų taikymas VSC.

4. VAIKO VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS NUOSTATŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE ĮGYVENDINIMAS. EMPIRINĖ DALIS

4.1 Tyrimo metodika

Atlikus literatūros, susijusios su tema „Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas“ analizę, teorinėje dalyje tyrinėjamiems aspektams patikrinti buvo atliktas empirinis tyrimas.

Tyrimo tikslas - ištirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatų Kauno Vaikų socializacijos centre (toliau – KVSC) įgyvendinimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. ištirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose iškeltų vaiko vidutinės priežiūros uždavinių įgyvendinimą KVSC;
2. ištirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose įvardintų vaiko socializacijos centro funkcijų įgyvendinimą KVSC;
3. ištirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose įvardintų vaiko teisių užtikrinimą KVSC.

Tyrimo objektas – vaiko vidutinės priežiūros nuostatų KVSC įgyvendinimas.

Tyrimo metodų aprašymas. Tyrimas atliktas Kauno vaikų socializacijos centre. Tai kokybinis tyrimas, kurio metu ketinama giluminio interviu pagalba surinkti duomenis iš aštuonių Kauno vaikų socializacijos centre su vaikais dirbančių specialistų. Struktūruotam interviu atlikti specialistams buvo paruošta 17 klausimų apie vaikų socializacijos centro veiklą, darbą su vaikais. Specialistai atrinkti paprastosios tikslinės atrankos metodu: atrinkti informantai turintys ne mažiau, kaip penkis metus darbo patirties, tiesiogiai dirbantys su vaikais, gerai išmanantys KVSC veiklos. KVSC socialinio darbuotojo pareigybės nėra, todėl ketinama apklausti vyresnius auklėtojus.

Interviu metu duomenys įrašomi į diktofoną. Vėliau visi sukaupti duomenys sisteminami, lyginami, iš jų daromos išvados, pateikiamos rekomendacijos.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą ketinama laikytis tyrimo etikos. Pirmiausia, su tyrimu supažindintas KVSC vadovas, tuomet gavus iš vadovo sutikimą organizuoti tyrimą, suderinta tyrimo atlikimo data ir laikas.

Tyrimui atlikti atrinkti aštuoni vyr. auklėtojai. Prieš pradėdant tyrimą, informantai supažindinti su tyrimu: jo pavadinimu, tikslu, uždaviniais. Tuomet informantams išsiaiškinta, kokių tikslu bus naudojami surinkti duomenys. Pateikus šią informaciją, išsiaiškinti privatumo, anonimiškumo, konfidencialumo principai.

Privatumo principas atliekant tyrimą KVSC reiškia, kad informantas duodamas interviu turi galimybę laisvai rinktis, kaip plačiai išsakyti savo asmenines pažiūras, nuomonę, abejones, baimes.

Anonimiškumo ir konfidencialumo principas reiškia, jog tyrėjas supranta ir laikosi savo pareigos išlaikyti informantų, pateikusių informaciją, tapatybes paslapyje.

Interviu paimti buvo paruoštas interviu klausimynas, kurį sudarė 17 klausimų.

Interviu klausimas Nr.1 – tai bendras, įvadinis klausimas, padedantis informantui įsitraukti į interviu.

Klausimai Nr.2-7 skirti tirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose iškeltų vaiko vidutinės priežiūros uždavinių įgyvendinimui KVSC.

Klausimai Nr.8-13 skirti tirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose įvardintų vaiko socializacijos centro funkcijų įgyvendinimui KVSC.

Klausimai Nr.14-17 skirti tirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose įvardintų vaiko teisių užtikrinimui KVSC.

Interviu vykdymo trukmė 2013 02 18 – 2013 02 20. Vidutiniškai vienas interviu truko vieną valandą.

4.2 Tyrimo duomenų analizė

Interviu metu pirmiausiai buvo siekta išsiaiškinti, kokių problemų turintys vaikai patenka į socializacijos centrą. Iš informantų atsakymų į klausimą „Kokie vaikai patenka į VSC?“ galima teigti, jog dažniausia vaikai patenka į KVSC dėl mokyklos nelankymo.

„Yra tik kokie 5 – 10% kurie tik ateina, kurie nelankę mokyklų.“ (Interviu Nr.1).

„Tai pirmiausia patenka, kurie nelanko mokyklos.“ (Interviu Nr.2).

„Taip pat dažnai patenka dėl mokyklos nelankymo <...>.“ (Interviu Nr.4).

„Tai pagrinde vaikai, nelankantys mokyklos, neturintys mokymosi motyvacijos <...>.“ (Interviu Nr.5).

„Dažniausiai pastaruoju metu – tai nelankymas mokyklos.“ (Interviu Nr.7).

„Į centrą dažniausiai patenka <...> vaikai, linkę nusikalsti, nelankantys mokyklos, padarę tam tikrus smulkius nusikaltimus, kurie turi problemų normalioj mokykloj, kurie nepritampa.“ (Interviu Nr.8).

Taip pat informantai pabrėžia, jog didžioji dalis į centrą patenkančių vaikų yra delinkventinio elgesio ir yra padarę, kokius nors smulkius nusikaltimus.

„Toliau – kai kurių vagystės. Su vagystėm susiduriam. <...>. Daugumas, galima sakyti 80% padarę nusikaltimus. <...>. O suprantat, o daugiausia padarę ir ne vieną nusikaltimą, padarę ir kelis.“ (Interviu Nr.1).

„<...> kurie turi tokio nusikalstamumo visa prasme. Tai gal net gi ne pradžia, bet jau tęstinumas yra.“ (Interviu Nr.2).

„Dažniausia patenka vaikai darantys administracinius teisės pažeidimus, taip pat turintys baudžiamųjų bylų, bet neesant tam tikram amžiui ikiteisminiai tyrimai būna nutraukti.“ (Interviu Nr.4).

„Taip pat dažnai patenka <...> dėl valkatavimo, dėl bėgimo iš namų. Taip pat ir iš globos namų.“ (Interviu Nr.4).

„Į socializacijos centrą tai dažniausia patenka vaikai, turintys, sakykim, tokių sunkių nusikaltimų.“ (Interviu Nr.6).

„Į centrą dažniausiai patenka delinkventinio elgesio vaikai, linkę nusikalsti, nelankantys mokyklos, padarę tam tikrus smulkius nusikaltimus, <...>.“ (Interviu Nr.8).

Šiems vaikams taip pat būdingi žalingi įpročiai - rūkymas, alkoholio, narkotikų vartojimas.

„Pirmiausia problema didelė yra rūkymas <...>. Toliau – alkoholizmas.“ (Interviu Nr.1).

„Taip pat narkotikų vartojimas <...>.“ (Interviu Nr.7).

Be to į KVSC patenkantiems vaikams būdingi konfliktai, nesutarimai šeimoje, socialaus elgesio nesuvokimas.

„<...> konfliktai su suaugusiais, nesutarimai šeimoje.“ (Interviu Nr.7).

„<...> kurie ne labai supranta, ne labai suvokia savo visas gyvenimiškas normas, ne visai sugeba gerai pozityviai elgtis visuomenėje, su draugais.“ (Interviu Nr.5).

Kitas VSC vaikam būdingas bruožas yra elgesio-emocijų sutrikimai, lengvas protinis atsilikimas.

„<...>, tai jie visi turi kažkokių tai elgesio – emocijų sutrikimų. Iš visų mūsų, va dabar mes turim 23 vaikus, tai tiktai 2 mes neturim, kad būtų su diagnoze kažkoks tai F kodas. Dažniausiai elgesio – emocijų. Koks nors tai mokymosi sutrikimas. Kai kurie vaikai patenka, kurie turi net gi, sakykim, ribotą intelektą, arba lengvą protinį atsilikimą.“ (Interviu Nr.3).

Atsakinėdami į klausimą, kokie vaikai patenką į centrą, informantai taip pat minėjo patekimo į VSC būdus, kurie yra reglamentuoti LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo (2010) nuostatose. Taip pat buvo pabrėžiama, jog vaikams taikyta minimalios priežiūros priemonė buvusi neveiksminga.

„Ir kada jiems jau yra taikyta mokykloj, yra kažkokių pasitaikymo jau... (tyrėjas: minimali priežiūra?). Taip, minimali priežiūra jau tokia. Jau kažkokie aptarimai su juo, bet jisai jų nesilaiko. Ir tiesiog jau matydami, kad jokios išeities nėra, jam tiesiog skiriama.“ (Interviu Nr.2).

„Tai patenka tie vaikai, kuriems yra pritaikytas tas vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas ir tie vaikai, kurie nevykdė jiems paskirtos minimalios priežiūros.“ (Interviu Nr.3).

„Tai yra paskiria pagal Baudžiamąjį kodeksą. <...>, kaip auklėjamojo poveikio priemonė. Antras patekimo būdas yra labai dažnas. Tai yra paskiria savivaldybės administracijos direktorius gavus teismo leidimą, kai mokykla pateikia dokumentus, arba tėvų prašymu.“ (Interviu Nr.4).

Informantai taip pat netiesiogiai paminėjo, jog socializacijos centras – tai lyg tarpinė grandis tarp minimalios vaiko priežiūros ir vaiko patekimo į nepilnamečių tardymo izoliatorių-pataisos namus.

„Kitą kart galvoju, vienas vos jau ne į pataisos. Ne į pataisos. Į tą gi nu Technikos gatvė vos nesuruoštas. Yra tokių vaikų.“ (Interviu Nr.2).

„Į socializacijos centrą tai dažniausia patenka vaikai, turintys, sakykim, tokių sunkių nusikaltimų. Tai dažniausiai kažkokios vagystės, kur jie dar neturi teistumų, kad, sakykim, teismo nuosprendžiu būtų patalpinami į Technikos gatvę.“ (Interviu Nr.6).

Informantai pažymi, kad vaikai patenka su skirtingo sunkumo problematika: vienų vaikų patekimo priežastis yra mokyklos nelankymas, o kitų problemos tokios sunkios, kad jiems neva likęs vienas žingsnis iki patekimo į nepilnamečių tardymo izoliatorių-pataisos namus. Anot informantų, kuomet vaikai su skirtingo sunkumo problemomis centre susimaišo, sunkesnių vaikų patirtis persiduoda vaikams, kurių elgesys nėra tiek smarkiai nukrypęs nuo normos.

„Bet labai skirtingi vaikai pakliūva. Be galo. Kitą kart galvoju, vienas vos jau ne į pataisos. Ne į pataisos. Į tą gi nu Technikos gatvė vos nesuruoštas. Yra tokių vaikų. O kitas tik nelankęs mokyklos. <...> Jie kai susimaišo, ta patirtis vis vien persiduoda ta tokia neigiama, sakyčiau. Kitaip neįmanoma nu, kadangi vyksta bendravimas.“ (Interviu Nr.2).

Tyrimo duomenys parodė, kad į KVSC patenka įvairaus sunkumo problemų turintys vaikai. Pirmiausia pagrindinė patekimo priežastis yra mokyklos nelankymas, problemos mokykloje. Bet į KVSC taip pat patenka ir vaikai turintys sunkių nusikaltimų patirties. Didžiausias trūkumas yra tas, kad neesant vaikų skirstymui pagal problemų gylį ir mastą, vaikų patirtis persiduoda vieni kitiems.

Interviu klausimais Nr.2 – Nr.7 buvo siekiama ištirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose iškeltų vaiko vidutinės priežiūros uždavinių įgyvendinimą KVSC.

Vienas iš vaiko vidutinės priežiūros uždavinių - „padėti vaikui pasiekti teigiamų elgesio pokyčių, ugdyti (ugdytis) atsparumą neigiamai socialinei aplinkai, taip pat padėti pasiruošti savarankiškam gyvenimui, teikiant jam kvalifikuotą švietimo ar kitą pagalbą ir kitas paslaugas.“ (LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). Remiantis šiuo vaiko vidutinės priežiūros nuostatų straipsniu informantams buvo pateiktas klausimas Nr.2: Kokiomis priemonėmis KVSC padeda vaikui siekti teigiamų elgesio pokyčių?

Pasirodo, KVSC turi ne mažai priemonių, kuriomis siekiama padėti vaikui siekti teigiamų elgesio pokyčių. Visų pirma siekiant teigiamų elgesio pokyčių yra planuojama centro veikla. Yra sudaroma centro metų veiklos programa, kiekvienam vaikui, atvykus į centrą, sudaromas individualaus

darbo planas. Taip pat ir specialistai, atsižvelgdami į vaiko problematiką, planuoja individualų darbą su vaiku.

„Tiesiog pirmiausia jis atvyksta, sudaromas jam individualus planas.“ (Interviu Nr.2).

„Reiškia, vadinasi pas mus, kadangi yra nu šiaip jau centras visą savo veiklą organizuoja, jisai kas metai rengia va veiklos programą. Ir va veiklos programoj labai ne maža dalis yra skiriama tokiom programom, kurios, kažkaip tai įtakotų tą vaiko teigiamą elgesio pokytį.“ (Interviu Nr.3).

„Pirmiausia čia galbūt būtų tai, kad patekę pas mus vaikai jiems yra sudaromas individualus planas, kur dirba darbo grupė, į kurią įeina psichologai, socialiniai pedagogai.“ (Interviu Nr.6).

„Pirmiausia – tai mūsų veikla yra visa planuojama, tikslingai planuojama, atsižvelgiant į priežastį, kodėl vaikas čia pateko. Ir stengiamės laikytis to plano ir tos visos priemonės plane yra numatytos.“ (Interviu Nr.7).

„Tai kai vaikas patenka, tai yra sudaroma, <...>. Sudaromas individualus darbo su vaiku planas. Tada šitas planas perduodamas grupės auklėtojiui, iš to plano grupės auklėtojai daro individualų dar atskirą savo darbo su vaiku planą <...>.“ (Interviu Nr.8).

Kita svarbi priemonė padedanti vaikui siekti teigiamų elgesio pokyčių yra vaiko bendrasis ugdymas.

„Pirmiausiai jisai, aišku, turi visada lankyt mokyklą, kadangi mokykla yra centre <...>.“ (Interviu Nr.3).

„Tai vienas iš uždavinių, kad vaikas norėtų ir vėl gebėtų pradėti dirbti pamokose. Tai automatiškai pas mus mokymasis yra privalomas, nes centre yra mokykla.“ (Interviu Nr.4).

„Pirmoj eilėj vaikas turi lankyti mokyklą, turi įgyti tą mokymosi kursą, kuris yra praleistas ir po to su juo yra dirbama kompleksiskai.“ (Interviu Nr.5).

Siekti teigiamų vaiko elgesio pokyčių KVSC padeda centre veikianti nuobaudų-skatinimo sistema.

„Pas mumis vykdoma tokia programa, kuriai aš pati vadovauju - vaikų skatinimo ir nuobaudų programa. Ir už kiekvieną elgesį, pavyzdžiui už lankymą būrelio, kaip jis elgiasi, vertinam nuo +2 iki -2. <...>. Kas trimestrą mes suvedam visus rezultatus ir kurie trys geriausi, juos skatinam.“ (Interviu Nr.1).

„Taip pat tą teigiamą elgesį mes skatiname. Tai yra skatinimo ir drausminių nuobaudų pas mus sistema. Kad, jeigu mes matom mažiausias teigiamus kažkokius vaiko pokyčius, jie yra įvertinami.“ (Interviu Nr.4).

Be to su vaiku yra dirbamas individualus darbas. Su juo yra kalbama, vaiko elgesys yra aptariamas ir kiekvienas specialistas turi tam tikras individualaus darbo su vaiku užduotis.

„ Dar mes vaiko elgesį aptariam su juo.“ (Interviu Nr.1).

„<...> tiek mokytojai, tiek auklėtojai, tiek netgi slaugytoja, psychologė – visi turi kažkokių tai tikslus su tuo vaiku individualiai. Individualus darbas.“ (Interviu Nr.2).

KVSC yra dirbamas smurto ir žalingų įpročių prevencinis darbas. Be to vaikų užimtumas taip pat yra laikomas prevencine priemone, padedančia pasiekti teigiamų vaiko elgesio pokyčių.

„Sakykim, prevencinė darbo grupė. Kas susiję ir prieš smurtą, ir, ta prasme, žalingų įpročių prevencija, ir labai didelis vaikų užimtumas.“ (Interviu Nr.3).

„Taip pat svarbu prevencinio pobūdžio užsiėmimai. Tai yra renginiai išvykos įvairiausias, kas padėtų turintiems žalingų įpročių.“ (Interviu Nr.4).

Interviu metu paaiškėjo, jog viena pagrindinių priemonių, kuria siekiama pozityvių vaiko elgesio pokyčių yra neformalus vaiko ugdymas, kuris prasideda tuoj vaikui grįžus iš mokyklos. Tai būtų tokia neformalaus ugdymo veikla, kaip socialinių įgūdžių užsiėmimai, būreliai, grupės valandėlės, renginiai, išvykos, taisyklių perteikimas, pozityvus bendravimas su vaiku.

„Plius dar socialinių įgūdžių užsiėmimai. Tokie kaip jau bendrai vaikam. Auklėtojai veda valandėles, būreliuose vyksta toks... tiesiog netgi elementarus bendravimas žmogiškas.“ (Interviu Nr.2).

„Kadangi, kaip sakiau, ta mūsų aplinka yra struktūrizuota, tai kai vaikas pabaigia po pietų, sakykim, jau pamokos mokykloj pasibaigė, tai tada prasideda būreliai. Arba kažkokia tai kitokia veikla.“ (Interviu Nr.3).

„Kitas labai svarbus dalykas – tai socialinių įgūdžių ugdymas. Kas pas mus centre vyksta.“ (Interviu Nr.4).

„Socialinių įgūdžių skatinimas vyksta ir pilnas laisvalaikio užimtumas formuojant jo dorines nuostatas.“ (Interviu Nr.5).

„Tai būtų konkrečių, griežtų kažkokių taisyklių nustatymas ir jų laikymasis. <...>. Nu ir visos kitos pedagoginės. Ir išvykos, pokalbiai, renginiai, individualus darbas su vaiku.“ (Interviu Nr.7).

„Kitaip – tai yra pedagoginėm valandėlėm, viso laisvalaikio užimtumo, popamokinė veikla, būrelių lankomumas ir visa kita.“ (Interviu Nr.8).

Tyrimo metu paaiškėjo, jog KVSC padedant vaikui siekti teigiamų elgesio pokyčių yra naudojamos įvairios priemonės: nuoseklus veiklos planavimas, vaiko ugdymas, neformalaus ugdymo priemonės, prevencinis darbas, individualus darbas su vaiku. Paaiškėjo, jog labiausiai iš minėtų metodų centre yra išnaudojamos neformalaus ugdymo priemonės, kurių centre yra daug ir įvairių. Tai yra socialinių įgūdžių užsiėmimai, būreliai, išvykos, renginiai.

Interviu klausimu Nr.3 buvo siekiama išsiaiškinti, kas yra daroma KVSC, kad vaikas būtų paruoštas savarankiškam gyvenimui. Informantai teigia, kad ruošiant vaiką savarankiškam gyvenimui, kaip ir siekiant vaiko teigiamų elgesio pokyčių (nagrinėta Interviu klausime Nr.2), yra planuojama visa

centro veikla. Tam yra sudaroma KVSC metų veiklos programa, individualaus darbo su vaiku planas (kiekvienam vaikui) bei pusės metų grupės darbo planai, kuriuos ruošia grupės auklėtojas. Be to dera pastebėti, jog vaikai gyvena pagal suplanuotą režimą ir dienotvarkę, kas padeda ruošiantis savarankiškam gyvenimui.

„Individualų darbą vykdom, nes yra individualūs planai, kur su vaiku, kai vaikas ateina į centrą, mes sudarom planą, kaip jis mokysis. Prieš tai dar būna psichologė ir socialinė darbuotoja sudaro individualaus darbo planą, su tuo planu mes susipažįstam ir vaikas supažindinamas. Bylą peržiūrėję mes su vaiku sudarom visą programą pusei metų.“ (Interviu Nr.1).

„Kas įmanoma daroma, pagal galimybes daroma. Nu va, kaip ir minėjau prieš tai: tiek individualus tas planas darbui su vaiku, <...>.“ (Interviu Nr.2).

„Nu tai irgi. Tai bus tos mūsų veiklos programos irgi apima šitokią veiklą.“ (Interviu Nr.3).

„Yra būreliai, yra auklėtojų valandėlės. Ir visa tai sudėliota dienai. Sudėliota į darbotvarkę, dienos yra visas režimas, pagal kurį vyksta užsiėmimai.“ (Interviu Nr.5).

Kita priemonė, kurią paminėjo informantai, padedanti vaikui pasiruošti savarankiškam gyvenimui, yra vaikų motyvacijos ugdymas.

„Mokymosi motyvacijos, nes trūksta visiem mokymosi motyvacijos, <...> ugdymas.“ (Interviu Nr.1).

Didelis dėmesys skiriamas individualiam darbui su vaiku.

„Gali būti psichologės užsiėmimas, individualus darbas su vaiku.“ (Interviu Nr.5).

„Čia daugiau dirbam individualiai savo grupėse. Vaikai kiekvienas yra išskirstyti po grupes ir toj grupelėj jau mes gyvenam, kaip šeimoj ir tie įgūdžiai yra tobulinami.“ (Interviu Nr.6).

„Tai vėl gi vaikai labai skirtingi į grupes patenka. Ir žiūrim, ko jam trūksta, kokių tų socialinių įgūdžių pagrindinių. Vienas nežino, kad kojines reikia pačiam skalbtis, kitas nemoka patalynės pasikloti, lovos susilankstyti patalų. Tai vat atsižvelgiant į kiekvieno vaiko poreikius.“ (Interviu Nr.7).

Pažymėtina, jog didelę reikšmę, ruošiant vaiką savarankiškam gyvenimui, turi socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimai, vaikų darbinis-profesinis orientavimas, darbinių įgūdžių ugdymas, būreliai, bendravimo, sanitarinių-higieninių įgūdžių ugdymas.

3 lentelė. Vaiko ruošimo savarankiškam gyvenimui priemonės KVSC

Grupė	Teiginiai
Gyvenimo ir socialinių įgūdžių ugdymas	<p>„Paskiau socialinių įgūdžių ugdymas, daugiausia bendravimo kultūros stoka: keiksmazodžiai, necenzūrinių žodžių vartojimas.“ (Interviu Nr.1).</p> <p>„Tai vėl gi visos šitos pagalbos, ir vaiko socialinių įgūdžių ugdymas, jis ir visą dieną vyksta. Praktiškai, kaip vaikas baigia mokyklą pamokas ir jį paima auklėtojai arba jam yra užsiėmimai.“ (Interviu Nr.5).</p> <p>„Tai pradedam nuo to, kad grupėj auklėtojai dirba pagal socialinio ugdymo programą, taip pat dirba socialinis pedagogas. Veda socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimus.“ (Interviu Nr.8).</p> <p>„Išeinam kartu į parduotuvę, mokom juos, kaip apsipirkti, kaip panaudoti tuos pinigus, kad jie neiššvaistytų, kaip protingai kažką nusipirkti.“ (Interviu Nr.8).</p> <p>„Toliau – sanitariniai–higieniniai įgūdžiai beveik kiekvienam, nes šitie vaikai ne labai supranta higienos įpročių, sunkiai prausiasi, nenori drabužėlius keistis, nešvarūs jie būna.“ (Interviu Nr.1).</p> <p>„Kas liečia tokių, sakykim, buitinių įgūdžių ugdymą. Jiems vyksta, jiems vyksta socialinės pedagogės, pavyzdžiui, veda užsiėmimus, susijusius su šituo. Grupių auklėtojai irgi veda užsiėmimus, susijusius su savarankiško kažkokio tai gyvenimo kažkokių tai įgūdžių ugdymu.“ (Interviu Nr.3).</p> <p>„Kad ir ta savitvarka. Būna taip, kad vaikas atvykęs, aš sakau, vat vyksta pirmadienį savitvarka. Aš sakau „Tu susitvarkyk, susilankstyk drabužius tvarkingai spintoj.“ Žinokit, sako „Aš nemoku. Aš niekada nelankstęs.“ O vaikui 14 metų. Tai va taip ir mokomės.“ (Interviu Nr.2).</p> <p>„Tai svarbiausia, kad vaikas išmokyti gyvenimiškų įgūdžių. Ko dažnai stinga, kai ateina pas mus. Tai yra nemoka elementarių higienos įgūdžių, neturi darbinių įgūdžių, neturi socialinių įgūdžių ir bendravimo įgūdžių stoka. Tai ką ir auklėtojai daro.“ (Interviu Nr.4).</p> <p>„Taip pat darbinių įgūdžių ugdymo programa yra. Mokome vaikus dirbti. Taip pat būreliai yra, kuriuose gali tiek iš medžio daryti dirbinius, tiek maistą ruošti gali, taip pat ir etikos yra būrelis, kur mokosi bendravimo įgūdžių. Na ir socialinių įgūdžių vedami užsiėmimai. Taip pat įgyvendinama programa EQUIP.“ (Interviu Nr.4).</p> <p>„Taip pat ir auklėtojai moko leisti pinigus. Eina apsipirkti su vaikais, kuruoja tuos piniginius jų reikalus. Padeda, pataria, ką vertingiau pirkti, ko nepirkti, kaip pasitaupyti.“ (Interviu Nr.4).</p>
Profesinis orientavimas	<p><... >darbinis–profesinis ugdymas. Tai va... darbiniai įgūdžiai, nes per būrelius žiūrim, ką vaikas labiau mėgsta. Tuo pačiu ir ruošiam savarankiškam gyvenimui, nes vieni labiau linkę labiau į vieną.“ (Interviu Nr.1).</p> <p>„Dar galėčiau pridurti, kad ateina įvairių profesijų žmonės ir supažindina. Ir vaikai gali, suprantat, paklausinėt, apie tas profesijas, ir neformalaus ugdymo vadovai vežasi į profesines mokyklas ir parodo jų bazę ir kai kurie vaikai nori pasirinkti ypač tą ar tą specialybę. Buvo ir gaisrininkas atėjęs, pirmiau būdavo ateina jaunos kirpėjos, kirpdavo berniukus.“ (Interviu Nr.1).</p>

	<p>„Pavyzdžiui, asmeniškai aš, vedu pokalbius, kokią norėtų rinktis profesiją. Ir mes paskiau svarstom. Jeigu tu nori būt staliu, atsiverčiam, žiūrim, ko reikia.“ (Interviu Nr.1).</p> <p>„Taip pat profesinio orientavimo klausimai. Tiek ir auklėtojai kalbasi, veda į profesines mokyklas supažindinti, kokios gali būti profesinės mokyklos. Taip pat ir aš teikiu rekomendacijas ir ieškom kartu su vaikais, kur jis galėtų mokytis iš mūsų išėjęs, kokią profesiją pasirinkti.“ (Interviu Nr.4).</p> <p>„Taip pat bendraujam su įvairiomis profesinėmis mokyklomis, ir ten lankomės, domimės, ką jie ten veikia tie vaikai ir taip stengiamės kažkur nukreipti.“ (Interviu Nr.6).</p>
Neformalus švietimas	<p>„<...> neformalus švietimas“ (Interviu Nr.1).</p> <p>„Pas mus yra vykdoma užklasinė veikla. <...>. Jie lanko būrelius. Ir va kažkokia kryptim stengiamės mes juos nukreipti.“ (Interviu Nr.6).</p>

Interviu klausimu Nr.4 buvo siekiama išsiaiškinti, kokios paslaugos KVSC teikiamos vaikams siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių, ugdam atsparumą neigiamai socialinei aplinkai bei ruošiant savarankiškam gyvenimui. Anot informantų centre vaikui teikiamos įvairios paslaugos.

„Praktiškai čia vėl gi viskas yra susiję. Nėra taip, kad dirbama tikrai vienu klausimu. Kiekvieną dieną vaikas gauna įvairiausias paslaugas.“ (Interviu Nr.5).

Informantai dažniausia minėjo neformalaus ugdymo paslaugas, kurios padeda vaikui siekti teigiamų elgesio pokyčių, ugdyti atsparumą neigiamai socialinei aplinkai bei pasiruošti savarankiškam gyvenimui. Buvo įvardinamas pozityvus laisvalaikio užimtumas, psichologo ir socialinio pedagogo individualus bei grupinis darbas su vaiku, vaiko priežiūra, auklėjimas, ugdymas grupėje, nuobaudų-skatinimo sistema.

Pažymėtina, kad didelis dėmesys skiriamas laisvalaikio užimtumui.

„<...> toliau rūpinamės jų pomėgiais, suprantat, savišvieta, užimtumas, vedam į šventes, į miestą. Ir patogi vieta, kad Kaunas, kad galim už dyką, galim pėsti nueiti į renginius.“ (Interviu Nr.1).

„Mes pėstute einam iki Kauno pilies ir grįžtam pėstute. Įsivaizduokit, su tokiu būriu nusivedi vaikų, apeini ten Rotušės aikštę, tenai ant ledų nusifotografuoji, pasivaikštai ant tų ledo lyčių.“ (Interviu Nr.2).

„O taip ir žvejot važiuojam. Tai kita auklėtoja vedasi kur nors. Į Pažaislio vienuolyną, į cirką čia va pernai, atsimenu. Jau pagal galimybes tai tikrai.“ (Interviu Nr.2).

„Ir ta veikla atitinkamai būna ir renginiai visokie, ir kokie tai sakykim ir kultūriniai – pažintiniai renginiai.“ (Interviu Nr.3).

„Yra kompiuterinis raštingumas ir namų ūkio ekonomika ir dailioji keramika vadinsi antra.“ (Interviu Nr.3).

„Tai galbūt dar nepaminėjau to, kad, sakykim, vykdomi įvairūs renginiai, kuriuose stengiamasi, kad jie patys dalyvautų, įsitrauktų, organizuotų. Tai grupiniai ir bendri centro renginiai.“ (Interviu Nr.6).

KVSC yra teikiamos specialistų konsultacijos. Informantai pabrėžė psichologo ir socialinio pedagogo konsultacijų reikšmę vaikui. Deja, kiti pagalbos specialistai nebuvo įvardijami.

„Pas mus yra psichologas, kuris dirba visu etatu ir vaikai pastoviai eina pas psichologą. Toliau – yra dvi socialinės darbuotojos. Dviem grupėm yra viena socialinė darbuotoja.“ (Interviu Nr.1).

„Tiesiog, kokios paslaugos? Nu taip ištiesai psichologo konsultacijos.“ (Interviu Nr.2).

„Tai tai neigiamai socialinei aplinkai vat ir yra skirta EQUIP programa, kaip atsispirti bendraamžių neigiamai įtakai irgi ten yra vieni iš užsiėmimų tokių kaip ir dalių.“ (Interviu Nr.4).

Informantai minėjo paslaugas, kurios vaikui teikiamos kiekvieną dieną ir kiekvienu momentu grupėje – tai vaiko priežiūra, auklėjimas, ugdymas.

„Pirmiausia mūsų paslaugos, mes jais rūpinamės pirmiausia, priežiūra, galima sakyti, globa, nes mes esam, kaip tėvai dabar.“ (Interviu Nr.1).

„Praktiškai tu turi būti ir psichologas, ir socialinis pedagogas, ir mama, ir tėtis, ir viskas kartu vienam asmeny. Tu tiesiog su juo gyveni ir jį mokai.“ (Interviu Nr.2).

„Tai pat per pokalbius. Ir auklėtojai kalbasi, kaip išėjus atsispirti neigiamai bendraamžių įtakai.“ (Interviu Nr.4).

Taip pat buvo paminėta nuobaudų-skatinimo sistemos reikšmė siekiant vaiko teigiamų elgesio pokyčių, ugdant atsparumą neigiamai socialinei aplinkai bei ruošiant savarankiškam gyvenimui.

„Taip pat vaikai skatinami už, sakykim, gerus darbus. Yra pas mus nuobaudų – skatinimo sistema. Ir tas labai veikia vaikus. Ir jie yra paskatinami už iniciatyvą gerąją.“ (Interviu Nr.6).

Ypač pabrėžiama kontrolės paslauga, nes, anot informantų, VSC vaikam labai trūksta kontrolės.

„Juos lanko ir draugai, bet jie stebimi, tas jų bendravimas. Jie patys mūsų vaikai neišeina kažkur ten bendrauti. Jeigu ateina pas juos draugai – tai leidžiama, kad jie pabūtų tam tikrą laiką. Ribojam tą laiką, ribojam tų draugų kiekį, kad čia neprieitų.“ (Interviu Nr.6).

„Tas planingas vykdomas darbas, pagalba visokeriopa ir kontrolė, nes šitiem vaikam pagrinde trūksta kontrolės.“ (Interviu Nr.7).

Dera pastebėti, kad informantai pažymi ikiprofesinį mokymą kaip padedantį vaiką paruošti savarankiškam gyvenimui.

„O šiaip vaikam yra ikiprofesinis mokymas. Profesinio mokymo pas mus nėra, bet yra ikiprofesinis mokymas pagal centro galimybes.“ (Interviu Nr.3).

Be to informantai pažymi bendradarbiavimo su kitoms institucijomis reikšmę siekiant padėti vaikui.

„Plius prie viso to, ką aš jau minėjau prieš tai, vidines mūsų paslaugas mes bendradarbiaujam ir daug dirbam su nevyriausybinėm organizacijom, su įvairiausiom institucijom, taip pat įsijungia, gal ir mažokai, bet ir tėvai. Tai va pagalbą mums teikia. Visa tai ir sudaro tą visumoj pagalbą vaikui.“ (Interviu Nr.5).

Taip pat dera pastebėti, kad centre yra rūpinamasi vaiko sveikata.

„Toliau – taip pat ir sveikata rūpinamės, nes daugumas dantukų, suprantat, nesveiki, iškritę buvo, tai seselė veda į Kalniečių polikliniką <...>.“ (Interviu Nr.1).

„Jeigu psichologė mato, kad vaiko kažkas su psichika, su nervais, kad jis labai jautrus, reikia jam kažkokios pagalbos, veda seselė jį pas gydytojus į Kalniečius. Tai va va. Toliau – paskiriami jam vaistai, mes vakare, kai seselė išeina, jam duodam juos, kuriam yra paskirti. Tai vat ir sveikata rūpinamės. Visapusiškai.“ (Interviu Nr.1).

LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatyme (2010) VSC vykdomai vidutinės priežiūros priemonei yra keliamas uždavinys „sudaryti vaikui palankias pozityvios socializacijos, resocializacijos ir ugdymo (ugdymosi) sąlygas“.

Paaiškėjo, kad KVSC siekiant sudaryti palankias pozityvios vaiko socializacijos, resocializacijos ir ugdymo sąlygas yra dirbama labai įvairiai. Apie tai galima spręsti iš skirtingų informantų atsakymų į penktąjį interviu klausimą. Iš visumos informantų atsakymų į klausimą apie palankių sąlygų kūrimą, galima teigti, kad pagrindas minėtoms sąlygoms sudaryti centre yra kryptingas specialistų komandinis darbas.

„Norėčiau pasakyt, kad centre dirbam visi viena kryptim - ir mokytojai ir auklėtojai. Pirmiausia kolektyvas pasiruošęs, kiekvienas žmogus pasiruošęs, tam vaikui padėt. Ir mes mokytojai ir auklėtojai bendradarbiaujam.“ (Interviu Nr.1).

„Galėčiau pasakyt, kad turim visas kolektyvas, ir mes, auklėtojai, visi pastoviai bendraut, dirbt, nes negalim, kaip pasakyt, atskirai.“ (Interviu Nr.1).

„Nu tiesiog dirba visa grupė specialistų. Komandinis darbas pradedant ir socialiniu pedagogu, ir psichologu, ir grupės auklėtoju, ir mokytoju, ir mediku ir eiliniu net gi darbuotoju – valytoja. Niekas nenusišalinęs nuo tos veiklos.“ (Interviu Nr.8).

Be to minėtoms sąlygoms pasiekti visa KVSC veikla yra planuojama ir centre yra laikomasi griežtų taisyklių.

„Visas planavimas vyksta tik tai ta pozityve linkme, kad juos atitraukt nuo negatyvo į pozityvą.“ (Interviu Nr.7).

„Dar noriu pasakyt, kad juos reikia įstatyt į griežtus rėmus, nes daugelis šitų vaikų neturėjo ribų, jie bet kada atsikeldavo, bet kada eidavo miegoti. Jie daugelis ateina, kaip pasakai, kad va mūsų

toks dienos režimas, kad 10 valandą mes visi turime miegoti, „Kaip? Aš nepratęs, aš turiu televizorių, aš žiūriu iki antros, trečios valandos.“ (Interviu Nr.1).

„<...> jie visi labai nori išvažiuot atostogų, kada yra mokinių atostogos, arba žiemos, arba pavasario, arba vasaros atostogos. Tai jie visi yra supažindinami atvažiuavę, kad, jeigu jie gerai elgsis, tai jie galės būti išleisti atostogų. Tai jie iš tikrųjų stengiasi.“ (Interviu Nr.3).

„Ir šiaip išvykos – tai, sakykim, jeigu vaikas nusižengė vidaus tvarkos taisyklėm, tai jei auklėtoja su grupe kažkur tai eina, tai jisai gali būt nubaustas ir į tą išvyką neit.“ (Interviu Nr.3).

Pastebėtina, kad informantai teigė, jog siekiant vaikams sukurti palankias pozityvios vaiko socializacijos, resocializacijos ir ugdymo(si) sąlygos, centre yra dirbamas individualus darbas su vaiku. Kiekvienas specialistas stengiasi gilintis į vaiko problemas.

„Jis visuomet individualiai ateina pas auklėtoją ir jis visas savo elgesio problemas, ar mokymosi problemas, pasako. Ir aš tuomet nueinu pas mokytoją, aiškinamės, gal kažkas negerai.“ (Interviu Nr.1).

„Arba tuomet dar kitas, kad eini pas psichologą, pavyzdžiui, konkrečiai, kad vaikas kažkoks konfliktiškas, kažkoks nervuotas. Tuomet eini pas psichologą, prašai, gal su juo kad ateitų pas tave, pavyzdžiui, padirbt, pabendraut, suprantat.“ (Interviu Nr.1).

„Tai, kaip mūsų direktorius mėgsta sakyt, mes stengiamės tai, ką mes sužinojom apie vaiką, atidėt į šalį ir pradėt darbą su juo praktiškai nuo nulio.“ (Interviu Nr.3).

Be to labai svarbu, siekiant sukurti palankias sąlygas vaikui, kad jam būtų garantuojama saugi, jauki aplinka bei šiltas bendravimas.

„Ir, kad vaikas pasijustų, kaip namuose dar labiau, nes kartais namuose jie neturėjo to tokio labai didelio rūpesčio, kas jais rūpinasi. Ir kartais vaikas netgi pasako: „Oj, Jūs mumis rūpinatės, kaip mažais vaikais.“ (Interviu Nr.1).

„Auklėtoja, einam pas jus, ten geriau.“ Čia kažkaip jiems jaukiau. Susėda kaip špokai, kitas ar mežginį atsineša.“ (Interviu Nr.2).

„Pirmiausia, tai gal mes kada vaikas, sakykim, žiūrim pagal vaiko charakterį ir pagal jo tuos nusikaltimus ir parenkam tas grupes. <...>. Mes juos stengiamės nu nuo tų išdykesnių, kaip čia pasakyt, daugiau apsaugot tuos vaikus. Kad jie jaustųsi saugiau.“ (Interviu Nr.6).

„Netgi labai elementariai va ateini, kad ir su vaiku va pabendraut, galvoji - namuose kalbiesi šeimoj, užsikaiti arbatos, pasidedi kažką tai. Nu ir vaikui. <...>. Aš ir sakau, va prie tos arbatos kokį saldainį gi visada atsineši. „Nu, auklėtoja, šiandien saldainių?“. Sakau „Ne, vaikai, šiandien neatsinešiau saldainių.“ Stengiamės mes.“ (Interviu Nr.2).

Informantai minėjo ir nuobaudų-skatinimo sistemos svarbą.

„Be to yra, sakykim, vaiko nuobaudų ir skatinimo sistema. Ir vaiko elgesys kiekvieną dieną yra vertinamas balais. <...>. Ir šita mūsų patirtis irgi rodo, kad tas vaikų įvertinimas – visoks įvertinimas,

jisai turi labai didelę reikšmę, nes vaikai patys netgi skaičiuojasi ir žiūri kaip yra tie rezultatai suvedinėjami. Ir nori iš tikrųjų kiekvienas vaikas nori būt geresnis, negu jisai buvo.“ (Interviu Nr.3).

„<...> sakykim, kažkokios tai išvykos, arba kažkokia tai kultūrinė – pažintinė. Praėjusiais, man atrodo du metus iš eilės sudaryta sutartis ir išpirkti bilietai į „Linijos“ sporto klubą. Ir vaikai, kurie ten geriausiai pasirodydavo pagal tą vaikų skatinimo – nuobaudų sistemą, tai tie vaikai galėdavo su auklėtoju kartu eit į tą sporto klubą.“ (Interviu Nr.3).

Kuriant pozityvios socializacijos, resocializacijos ir ugdymo sąlygas, labai svarbus vaiko ugdymo procesas.

„Tai pirmiausia tas vaikas yra sugražinamas į mokyklą. O šiaip vaikai šitokie va ugdymo atžvilgiu labai apleisti. Vat stengiamės. Tai reiškia, vat pradėdam pirmiausiai nuo ugdymo.“ (Interviu Nr.3).

„Jis nuolatos yra apsuptas suaugusių žmonių, kurie nuolatos ir įtakoja jo tą elgesio korekciją. Nebūna taip, kad vaikas būtų be priežiūros, kad būtų neugdomas, nes nuolatos vyksta ugdymo procesas.“ (Interviu Nr.4).

Be to KVSC, siekdamas užtikrinti minėtas sąlygas, vaikui bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis.

„Gali būti užsiėmimai kartu su nevyriausybinėm organizacijom. Labai aktyviai dirba pas mus tokia organizacija „Patrija“, kuri dirba su jaunuoliais, kurie turi ryšį su socializacijos klausimais: ką vaikas veiks išėjęs, jeigu jis neturi būsto, kaip jam susirasti darbą, kaip jam bendrauti, kaip jam su darbdaviu kalbėti.“ (Interviu Nr.5).

Buvo minima ir EQUIP programos svarba, kur dirbama naudojant vaiko pagalbos vaikui metodą.

„Toliau – bendravimo kultūros. Sakykim, pas mus dabar vyksta tas EQUIP tie mokymai. <...>. Ir ten yra būtent va tas ugdymas tolerancijos per vaiko pagalbą vaikui. Va tokiu būdu.“ (Interviu Nr.3).

Be to kuriant palankias pozityvios vaiko socializacijos, resocializacijos ir ugdymo(si) sąlygas, informantų teigimu, labai svarbu sugebėti pelnyti autoritetą vaikų akyse.

„(tyrėjas: Tai, žodžiu, jie laiko Jus kaip ir autoritetu?). Taip. Nes kitaip dirbt negalėtum.“ (Interviu Nr.2).

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog KVSC teikiamų paslaugų vaikui visuma ir sudaro palankias pozityvios socializacijos, resocializacijos ir ugdymo(si) sąlygas. Tai patvirtino ir patys informantai.

„Tiek ir auklėtojai, popamokinė ta veikla – tai, aš manau, kad tos sąlygos ir yra, kad mokykla, popamokinė veikla, socialinių įgūdžių užsiėmimai, įvairios išvykos, pokalbiai su auklėtojais, valandėlės ir sudaro tą visą aplinką.“ (Interviu Nr.4).

„Vėl gi persipina. Kiekviena paslauga persipina. Gali būti užsiėmimai. Socialinės pedagogės užsiėmimai. Tai socialinių įgūdžių. Toliau – gali būti būreliuose veikla. Toliau gali būti auklėtojo ugdomoji valandėlė.“ (Interviu Nr.5).

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatose vaiko vidutinei priežiūros priemonei keliamas uždavinys: „ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms.“ (LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010). Šio uždavinio įgyvendinimą KVSC tiria interviu klausimas Nr.6.

Kauno VSC specialistai atsakydami į interviu klausimą Nr.6 atsakymus pateikė išskaidydami klausimą į dalis. T.y. buvo išvardijamos priemonės, padedančios siekti ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, tuomet - pateikiami atsakymai apie tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmo ugdymą, vėliau – apie atsakomybę už poelgius ir pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms.

KVSC specialistai, kalbėdami apie vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymą centre teigė, jog tam yra planuojama centro veikla. Yra sudaroma metų veiklos programa bei kiekvienam vaikui yra sudaromas individualaus darbo su vaiku planas.

„Pirmiausia vaiko gyvenimo įgūdžius. Turbūt vėl reikėtų grįžti prie individualaus darbo su mokiniu programos.“ (Interviu Nr.1).

„Tai yra individualiam plane pagal kiekvieną vaiką. Parašyta tiesiog, kokiom priemonėm, kokie uždaviniai, ką jam taikyt ir kokiais metodais.“ (Interviu Nr.2).

„Tai formalus ugdymas – tai jisai bus pagal įvairias programas numatytas veiklos programoj.“ (Interviu Nr.3).

„Įvairių programų darbo grupės, kurios turi uždavinius ir yra priemonių planas.“ (Interviu Nr.5).

Informantai teigė, kad centre vaikams vyksta grupiniai socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimai, kuriuos veda socialinis pedagogas. Dera pastebėti, jog visi centro auklėtojai turi socialinio pedagogo kvalifikacinę kategoriją.

„Tai yra ir socialinius įgūdžius veda kita socialinė pedagogė <...>.“ (Interviu Nr.4).

Ugdant vaiko gyvenimo įgūdžius KVSC taip pat socialinė vedami kognityvinės-elgesio korekcinės programos EQUIP (Nepilnamečių mokymas mąstyti ir elgtis atsakingai taikant savitarpio pagalbos metodą) užsiėmimai, kurių viena iš dalių ir yra socialinių įgūdžių ugdymas.

„<...> mes su psichologe vedam tą EQUIP grupę. Tai jau įgūdžius tikrai gyvenimo lavinam.“ (Interviu Nr.4).

Be jau minėtų priemonių vaiko socialiniams įgūdžiams ugdyti, dar informantai įvardino formalaus vaiko ugdymo susiejimas su gyvenimo įgūdžių mokymu. Viename iš interviu teigiama:

„Vaikam mūsų sunkiai sekasi tokius tikslus uždavinius išspręst per matematikos ar ten per chemijos ar fizikos pamokas. Tai mes stengiamės sugalvot, sakykim, tokius uždavinius, kurie būtų tiesiog susiję su buitinėm kažkokiom tai. Arba gyvenimo įgūdžiais. Duodam jiems skaičiuot ir spręst tokias va užduotis, kad jie kartu ir dalyką mokytųsi, ir būtų susiję su gyvenimo įgūdžiais kažkokiais.“ (Interviu Nr.3).

Asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmas KVSC pirmiausiai vaikui ugdomas per patį gyvenimą grupėje. Specialistai vaikų grupę, kurioje jie gyvena įvardija, kaip mažą bendruomenę, kurioje vaikui ugdomas(si) bendruomenės jausmas per pareigų vykdymą, atsakomybės pasidalijimą, grupės taisyklių laikymąsi, pagalbą vienas kitam.

„Galima sakyti, mūsų mažą bendruomenę yra ir mūsų grupė, kur yra 6 vaikai. Ir vienas už kitą. Jie bendruomenės tą jausmą ugdo vien būdami koridoriuj, žaidimų kambary pagal savo eilę. Va tiesiog bendruomenės jausmas.“ (Interviu Nr.1).

„Toliau – tvarkydamasis kambary, nes kambary daugelis po 2 gyvena ir tas bendruomeniškumas, kad vienas už kitą atsakingas, vienas kitam turi padėti ir pareiga kažkur tai jų, nes nė vienas grupėj nenori prasčiau.“ (Interviu Nr.1).

„O kas liečia asmenybės tapatumą – tai tiesiog priklauso, kadangi jie čia gyvena, tai jie gi visą laiką ir yra toje bendruomenėj. Tai begyvenant bendruomenėj ir yra ta kažkokia suformuota, arba jinai formuojasi kiekvienoj grupėj kitokia, priklauso nuo to, kokie ten yra vaikai.“ (Interviu Nr.3).

„Taip va tas priklausymas grupei, tegul ir būna ne daug grupėj tų vaikų, bet čia patenka spec. poreikių vaikai, kurie nori užimti tą vadinamą jų lyderio poziciją grupėj. Ir labai daug pastangų pedagogai deda tam, kad parodyti jiems, kad jie yra visi vienodi ir kad čia negali būti nei lyderio, nei nuskriausto, nei kažkokio dominuojančio.“ (Interviu Nr.7).

„Tai pradžioj vaikas supažindinamas su tos grupės mokiniais, kalbama, kad tą vaiką reikia priimti, kad kiti vaikai jį priimtų normaliai be jokių patyčių. Po to, kad jisai jaustųsi ne tik savo grupėj, bet ir sutartų su kitais bendruomenės nariais, su kitų grupių auklėtiniais, taip pat su mokytojais.“ (Interviu Nr.8).

Taip pat, anot informantų, labai svarbu, kad centre veikia mokinių savivalda. Grupėse yra renkami seniūnai ir seniūnų pavaduotojai, kurie atstovauja vaikus centre ir už jo ribų.

„Ir grupėje yra seniūnas ir pavaduotojas. Tai vat ir yra ta mažoji bendruomenė, o didžioji – tai centro taryba.“ (Interviu Nr.1).

„Ta grupelė išsirenka kažkokį tai savo seniūną, kažkas už kažką yra atsakingas, pasidalinimas kažkokiom tai pareigom.“ (Interviu Nr.3).

„Asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmas tai, <...>, kad pas mus veikia mokinių savivalda.“ (Interviu Nr.4).

Bendruomeniškumo jausmą, anot specialistų, taip pat labai padeda ugdyti vaikų užimtumas laisvalaikiu. Tai būtų įvairūs centro renginiai, išvykos. Taip pat renginiai už centro ribų. Renginiai padeda ugdyti bendruomenės jausmą platesniu mastu, nei priklausymas grupei. Per centro renginius, kuomet vaikas bendrauja su kitais specialistais, administracija, kitų grupių vaikais, vaikas ugdo savo priklausymo KVSC bendruomenei jausmą.

„Nu tai kaip ir minėjau, renginiai visokie.“ (Interviu Nr.2).

„<...> vaikai atstovauja mūsų centrą įvairiuose renginiuose. Vyksta į kitus centrus atstovauti mūsų centrą.“ (Interviu Nr.4).

„Dalyvaujam ir miesto renginiuose, ir renginiuose su bendraamžiais, pas mus ateina ir iš kitų mokyklų vaikai <...>.“ (Interviu Nr.5).

„Ten ten kviečiamės pas save, taip pat ir būna įvairūs renginiai ir su policijos darbuotojais. Ateina pas mus į svečius, jie žaidžia krepšinį. Tai vat. Per sportą daugiau gal sakyčiau. Nu irgi per užklausinę veiklą visa tai.“ (Interviu Nr.6).

Be to informantai teigia, kad vaikai centre yra įtraukiami į darbinę veiklą, kurios metu vaikas gali suprasti, jog yra bendruomenės narys ir gali kažkuo pasitarnauti.

„Ar ten mūsų centre yra pagalba, jeigu kažkoks darbas daromas. Sakykim, kai mes kraustėmės. Mokykla buvo kitam korpuse. Ir mums reikėjo susikraustyti. Praktiškai vaikai labai savanoriškai mus perkraustė.“ (Interviu Nr.3).

KVSC, informantų teigimu, bendradarbiauja su kitomis institucijomis. T.y. rengia įvairius renginius, išvykas į kitas įstaigas atstovauti savo centro. Atstovavimas centrui vaikui taip pat padeda pasijusti esant KVSC bendruomenės nariu.

„Mūsų bendruomenė, galima sakyti, mes bendraujam kaip bendruomenė su Kalniečių bendruomene. Į renginius einam. Toliau – į mūsų bendruomenę ateina, galima sakyti, iš „Patrijos“ atstovai.“ (Interviu Nr.1).

„Vyksta į kitus centrus atstovauti mūsų centrą. Vyksta ir krepšinio varžybos ir įvairūs kiti renginiai, taip pat su policijos pareigūnais kasmetinis renginys yra rengiamas, kada mūsų vaikai atstovauja mūsų centrą.“ (Interviu Nr.4).

Atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms ugdyti KVSC taip pat turi nemažai priemonių. Pirmiausiai informantai teigė, jog veikla yra planuojama.

„Kiekviena grupė turi planą, kuriuo mes remiamės dirbdami. Pavyzdžiui, vasario mėnesio grupės plane kiekvieną dieną kažkas suplanuota.“ (Interviu Nr.1).

„(tyrėjas: kokiais būdais yra ugdoma atsakomybė už savo poelgius?). Lygiai taip pat. Planavimas, numatymas kažkokių uždavinių.“ (Interviu Nr.2).

Anot informantų, svarbi priemonė vaikų atsakomybei ir pagarbai ugdyti yra nuobaudų-skatinimo sistema, kurios pagalba už gerą ar blogą elgesį atitinkamai vaikas skatinamas arba baudžiamas.

„Atsakomybė už savo poelgius pirmiausia pagal elgesio vertinimą yra. Pavyzdžiui, už kultūringą elgesį valgykloj visą dieną rašomas +1 balas, už keiksmožodžių nevertojimą visą dieną ir +1, o jeigu jis neatsakingai vykdo... už nedrausmingą elgesį pamokoje ar būrelyje gauna -1, už nedalyvavimą pamokoje ar renginyje gauna -2. Toliau – už savavališką pasišalinimą iš centro - -10.“ (Interviu Nr.1).

„Atsakomybės už savo poelgius supratimą – tai per nuobaudų ir skatinimo sistemą. <...>. Grupės daro susirinkimus ir grupės nariai, kartu su tuo mokiniu, nusprendžia, už tą poelgį kokia tau turi būt atsakomybė.“ (Interviu Nr.4).

„(tyrėjas: kaip vaikas yra mokomas pagarbos žmogui?). Vėl gi pas mus labai gerai veikia jau kelinti metai ta plusų minusų sistema, kaip mes sakom, vertinimų. Vaikai yra supažindinami su taisyklėmis. Jie žino, ką jie turi daryti, ką jie gali daryti, ir atitinkamai – yra skatinami arba baudžiami pagal tą nuobaudų sistemą ir skatinimo.“ (Interviu Nr.7).

„Tai už kiekvieną, už poelgius tai yra skatinimo ir nuobaudų sistema, kur yra žino, yra taisyklės pagal ją ir vaikai kiekvieną dieną mokykloj vertinami mokytojų, grupėj – auklėtojų.“ (Interviu Nr.8).

Be to grupėse dirbantys auklėtojai nuolat individualiai moko vaiką pagarbos ir atsakomybės.

„Pagarba žmogui, kaip pasakyt, jau pirmiausia mes ugdome, kad kreiptųsi į žmogų. Kad vis tiek va pagarba moteriai, kad mokinam, kad atsisėst paduotų, pasisveikint. Nuo pačio mažiausio. Prie stalo kaip elgtis.“ (Interviu Nr.1).

„Pirmiausia tas va atsakomybės už savo poelgius... Va ima keiktis. Iškart su juo individualiai kalbi. Toliau – ar kažką tai negero padarė – apsigogė, nes daugumas vaikų... Kaip sakiau, tai iškart individualiai, o paskiau, jeigu antrą kart įvyksta, žiūrint, kokia vagystė, tuomet grupėj jau aptariam vaiką.“ (Interviu Nr.1).

„Bet jeigu nesiseka su kažkokiu tai dalyku problemų spręst, tai daugiau jam individualaus dėmesio. Skiriama individualūs pokalbiai su tuo vaiku.“ (Interviu Nr.3).

Kaip priemonė vaiko atsakomybės už poelgius supratimui ir pagarbai žmogaus teisėms ir laisvėms ugdyti buvo minimas vaikų laisvalaikio užimtumas. Tai yra grupės valandėlės, renginiai, kurių metu vaikas yra mokomas pagarbos žmogui ir atsakomybės už savo poelgius.

„Tai va pagarba, atsakomybė, tas dėmesys, pokalbiai valandėlės pastoviai pas mums. Kiekvieną dieną 5 valandą pas mums būna valandėlė ir kiekvieno mėnesio pradžioj susėdam su vaikais ir pakalbame.“ (Interviu Nr.1).

„<...> ir mes per tas valandėles aiškinamės apie atsakomybę, vaiko elgesį, žmogaus teises, apie visas šitas svarbiausias jų problemas.“ (Interviu Nr.1).

„Dar va būna centre renginiai žmogaus dienai paminėti, Europos dienai. Tai jau čia didesni. Bet nežiūrint kad didelė, dar būna ir grupėj apie atsakomybę už savo poelgius, apie baudžiamąjį kodeksą, suprantat.“ (Interviu Nr.1).

Be to KVSC vaikams vedami prevencinio pobūdžio užsiėmimai, kurių metu centro specialistai vaikus mokina pagarbos. Taip pat vaikų atsakomybės ir pagarbos ugdyti atvyksta policijos nepilnamečių reikalų inspektoriai.

„Buvo ir iš Žaliakalnio policijos nuovados čia spalio ar lapkričio mėnesį. Tiksliai neprisimenu. Buvo renginys, kuris apie nusikalstamumą, už ką baudžiama, kur šaltas ginklas. Apie visas šitas va buvo vedama nepilnamečių inspektorės. Noriai atvažiuoja, bendrauja va su vaikais dar be mūsų.“ (Interviu Nr.1).

„Tokios nepagarbos buvo. Tai tikrai buvo kalbama, vedami prevencinio pobūdžio pokalbiai. Tai kad mes esam visi lygūs ir negalim tyčiotis.“ (Interviu Nr.4).

Pažymėtina, jog pozityvaus pavyzdžio rodymas taip pat turi įtakos. Centro vaikams stengiamasi rodyti kitų vaikų pavyzdį. Kaip reikia bendrauti, kaip elgtis visuomenėje. Be to patys specialistai savo elgesiu, savo tarpusavio bendravimu yra pavyzdys vaikams.

„(tyrėjas: ką galėtumėt pasakyti, apie pagarbos žmogui ugdymą?) <...> kada bendraujam su kitais vaikais, kada ateina iš vidurinės mokyklos vaikai, jie mato, kaip jie bendrauja, kaip jie tarpusavy bendrauja, kaip jie su jais bendrauja, kad jie kažkaip, sakykim, išskirtinai į juos nežiūri, ir draugiškai.“ (Interviu Nr.6).

„Ir patys mes, sakykim, savo pavyzdžiu labai daug ką duodam įtakos ir jų auklėjimui ir jų gyvenimui, nes jie irgi mato, kaip turima elgtis.“ (Interviu Nr.6).

„Savo pavyzdžiu, kaip pasakyt, bendravimą mato jie tarp auklėtojų, tarp mokytojų, tarp suaugusių.“ (Interviu Nr.7).

„Yra švenčiamos šventės, yra vykdomos išvykos ir šitie vaikai, tiesiog, yra įtraukiami į tą pozityvią veiklą, kad parodyti skirtumą tarp to, iš kur jie atėję ir kaip jie gali gyventi, ir kaip yra elgiamasi visuomenėj.“ (Interviu Nr.7).

Tyrimas parodė, kad KVSC siekiant užtikrinti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose vaiko vidutinei priežiūros priemonei keliamą uždavinį - ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms naudoja įvairias priemones. Pagrindas šio uždavinio įgyvendinimui yra centro veiklos planavimas. Nemažai dėmesio skiriama neformaliai ugdymui – tai laisvalaikio užimtumas neretai įtraukiant socialinius partnerius, nuobaudų-skatinimo sistema, socialinių įgūdžių užsiėmimai, darbinė veikla centre, prevencinio pobūdžio užsiėmimai, individualus darbas su vaiku ir kt. Deja formalus ugdymo reikšmė ugdant vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms nebuvo minima.

LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatyme (2010) VSC vykdomai vaiko vidutinės priežiūros priemonei yra keliamas uždavinys „palaikyti ir stiprinti vaiko ryšius su jo vystymuisi palankia aplinka.“ Šio uždavinio įgyvendinimą tiria interviu klausimas Nr. 7. Paklausti, „Ką KVSC daro, kad būtų palaikomi ir stiprinami vaiko ryšiai su jo vystymuisi palankia aplinka?“ informantai atsakė priklausomai nuo to, kaip jie suvokia vaiko vystymuisi palankią aplinką. Keletas informantų įvardijo KVSC kaip vaiko vystymuisi palankią aplinką, o likusieji informantai vaiko vystymuisi palankia aplinka laiko aplinką, iš kurios vaikas atvyko.

KVSC kaip vaiko vystymuisi palanki aplinka. Anot informantų KVSC aplinka yra palanki vaikui vystytis, nes centre vaikai patiria pozityvą. Jie nuolat mato teigiamą pavyzdį, tėvai ir globos namų atstovai turi galimybę atvykti lankyti vaiką, jis nuolat centre yra ugdomas bei gauna jo vystymuisi reikiamą medicininę priežiūrą.

„Žiūrint, o kas yra ta vystymuisi palanki aplinka? <...> Pirmiausiai jo vystymasis yra susijęs, jeigu kas liečia jo kažkokį tai protinį vystymusi, tai jisai pirmiausia turi būt ugdomas kai jis patenka į centrą. <...> O vystymasis. Tai va visoks vystymasis pagal visas šitas programas jis yra ugdomas centre pačiam.“ (Interviu Nr.3).

„Pagaliau ir medicininė priežiūra, sakykim, jeigu jis yra pas mus. Patenka vaikai tikrai apleisti. Ir yra mūsų bendruomenės slaugytojai. Vaikai mūsų priskirti vienai gydytojai. <...>. Išnagrinėjama to vaiko, kokie sutrikimai, kokių sveikatos problemų jisai turi. Ir tiesiog stengiamasi šitas elementarias sveikatos problemas išspręst su mūsų pagalba.“ (Interviu Nr.3).

„Pavyzdys yra kitų mokyklų vaikai, kada vyksta sportinės varžybos, patys vyksta į socializacijos centrus kitus, taip pat gali atvykti pas mus į centrą ir jo biologinės šeimos atstovai, gali atvykti ir iš globos namų atstovai.“ (Interviu Nr.5).

„Ir vėl gi per pozityvą. Ir vėl gi su vaikais yra organizuojamos išvykos. Vaikai susitinka, kaip minėjau, su bendraamžiais.“ (Interviu Nr.5).

Vaiko šeima ir globos namai, kaip vaiko vystymuisi palanki aplinka. Didžioji dalis informantų vaiko vystymuisi palankia aplinka laiko aplinką, iš kurios vaikas patenka į KVSC. Tai yra vaiko šeima arba globos namai.

Informantai, kalbėję apie vaiko šeimą ir globos namus, kaip vaiko vystymuisi palankią aplinką, minėjo, jog ryšių su šeima ir globos namais stiprinimas arba netgi atstatymas – tai kone sunkiausias darbas, nes tėvai ar globėjai ne retai atvežę vaiką į centrą jaučiasi tarsi atsikratę problemos.

Patalpina vaiką į socializacijos centrą ir tarsi problemas išsisprendžia, rūpesčiai nukrinta. (Interviu Nr.4).

Anot informantų, darbas su tėvais ir globos namais yra be galo sunkus, nors ir priemonių skatinti tėvus ar globėjus palaikyti ryšius KVSC įvardino mažai. Kokios gi tai priemonės? Visų pirma Kauno VSC metų veiklos plane numato veiklos uždavinius, susijusius su vaiko ryšių su šeima palaikymu ir

stiprinimu. Centre veikia bendradarbiavimo su šeima grupė, kurios darbo pagrindas ir yra ryšių su šeima palaikymas, stiprinimas bei atstatymas.

„Čia grupė bendradarbiavimo su šeima, kuri atsakinga už tą bendravimą su tėvais.“ (Interviu Nr.6).

„Tai šitam centre yra atskira bendradarbiavimo su šeima programa ir darbo grupė. Taip pat sudaroma programa visiem metam bendradarbiavimo su šeima.“ (Interviu Nr.8).

Su tėvais ir globos namais KVSC bendrauja auklėtojai, socialiniai pedagogai, psichologai ir kiti specialistai. Vaikų įstatyminiams atstovams yra nuolat skambinama, jie yra raginami domėtis vaiku, juo rūpintis. Specialistai skambina tėvams ir globos namams teikdami informaciją apie vaiko pasiekimus, elgesio pokyčius.

„Kaip tik sakiau, kad, suprantat, kad mes pastoviai tėvus informuojam, jeigu vaikas kažką blogo padarė. Pranešam. Arba gero pranešam.“ (Interviu Nr.1).

„Bet tuomet prašom: „bent siuntinuką atsiųskit, nes dabar jau ruduo. O jūs išleidot vasarą tą vaiką. Vaikui šalta“. Pas kai kuriuos vaikus, žinot, geri drabužėliai, o pas kitus...“ (Interviu Nr.1).

„Mes susisiekiame, telefonais bendraujam, skambinamės. Kitą kart ištisai... Kitą kart nežinai, net ką daryt.“ (Interviu Nr.2).

„Skambini prieš rugsėjį mamai, kad, žinot, kad nu tiesiog nu reikia drabužių. Net elementariai. Nes jau rugsėjo pirma. Ir striukės reiktų. „Viskas gerai. Žinau. Ir adresą žinau. Nu viską.“ Tai spėkit. Spalio pabaigoj iš penkto karto skambinant ir atsiunčia gal tiktai.“ (Interviu Nr.2).

„<...> kartais tenka labai nusivilti, nes pasitaiko tokių atveju, kad tėvai visiškai pamiršta vaiką atveždami pas mus į centrą. Tai net tekę ne tik kad telefonu nuolat raginti domėtis vaiku mamą ar tėtį, domėtis jo mokymosi pokyčiais, elgesio pokyčiais, <...>.“ (Interviu Nr.4).

„Bet tą ryšį – tai tikrai mes skatiname palaikyti. Kviečiame atvykti pas save, kviečiame skambinti <...>. Ir va neseniai vieną motiną pakviečiau apsilankyt, nors ir telefonu jinai tikrai dažnai skambina ir bendrauja. Bet sakau, kad būtų naudinga, kad pabendrautumėt su specialistais, su auklėtojais.“ (Interviu Nr.4).

„Labai dažnai tų situacijų būna, labai dažnai reikia skambint, primint, kad vaikas neturi rūbelių, kad atvežtų, kad pasirūpintų, reikia pastoviai primint, kada vaikui kokie vaistukai baigiasi, jeigu jie geria vaistus. Ir dar net ne kartą primint. <...>. Ne tik tėvus, bet sakykim, kartais reikia net gi prašyt ir primint net kartais ir globos namus.“ (Interviu Nr.6).

„Skambinam patys. Į savaitę bent po kartą – tai tikrai ir jeigu yra galimybė – tai ir dažniau skambinam.“ (Interviu Nr.7).

„Kiekvienas grupės auklėtojas palaiko ryšį su vaiko šeima, skambinam, informuojam, taip pat centro ir psichologas ir socialinis pedagogas nuolat.“ (Interviu Nr.8).

„Kviečiam tėvus atvykti į centrą pasižiūrėti, kaip vaikai gyvena.“ (Interviu Nr.8).

Taip pat tėvams ir globos namams yra sudarytos galimybės paskambinti į KVSC.

„Toliau - tėvai turi mano mobilų telefoną, kada nori, suprantat, paskambina mums.“ (Interviu Nr.1).

„Tėvai jiems gali skambinti bet kada, jie būna pakviesti prie telefono, nes pas mus vaikai daugiausiai iš kitų rajonų, iš toliau – tai jie daugiausiai bendrauja tikrai telefonu.“ (Interviu Nr.6).

Tėvams ir globos namų atstovams yra sudaryta galimybė atvykti į centrą aplankyti vaikus, bet šia galimybe yra naudojama labai menkai.

„Atvažiuoja, bet labai mažai. Pavyzdžiui mano grupėj, tai pas mane labai retai atvažiuoja. Galima sakyti, vieną kartą į mėnesį pas kurį vaiką atvažiuoja. Ir tai - dar rečiau.“ (Interviu Nr.1).

„(tyrėjas: ar yra tokių tėvų, kurie domisi, kurie atvažiuoja lankyti vaiką?). Yra. Yra net gi tetos, kurios labiau rūpinsi, nei mamos. Yra taip. Ir gimtadieniai čia išruošiami, ir prisiveža visokių, ir sėdim visi kartu, tortą valgom.“ (Interviu Nr.2).

„<...> gali atvykti pas mus į centrą ir jo biologinės šeimos atstovai, gali atvykti ir iš globos namų atstovai, iš kur atėję vaikai yra, aplankyti juos.“ (Interviu Nr.5).

„Yra tėvų, kurie tikrai stengiasi, ir lanko, ir iš toli važiuoja lanko vaikus, bet ne visi.“ (Interviu Nr.6).

Taip pat, kaip priemonę ryšiam su vaiko vystymuisi palankia aplinka stiprinti, informantai įvardino kartą metuose KVSC organizuoją visuotinį tėvų susirinkimą ir atvirų durų dienas.

„Toliau - tėvai kviečiami į tėvų susirinkimus.“ (Interviu Nr.1).

„Ir taip pat kviečiami į susirinkimus <...>.“ (Interviu Nr.6).

„Taip pat bendra būna vieną kartą metuose susirinkimas.“ (Interviu Nr.8).

„Yra taip pat pagal programą organizuojami atvirų durų dienos, kada gali aplankyti.“ (Interviu Nr.8).

Tėvai ir globos namai informaciją apie vaiką taip pat gali rasti centro internetiniame tinklalapyje.

„Tas va internetinis puslapis yra, kur perduodami trimestrai vaikų, kviečiami į įvairius renginius.“ (Interviu Nr.6).

Pastebėtina, kad KVSC siekdama stiprinti vaikų ryšį su jo vystymuisi palankia aplinka bendradarbiauja ne tik su globos namais, bet ir su kitomis institucijomis. Tai yra savivaldybių administracijos direktoriai ir vaikų teisių apsaugos tarnybos. Bendradarbiaujant su globos namais KVSC, paruošęs vaiko individualaus ugdymo planą, siunčia jį į globos namus, iš kurių vaikas atvykęs, peržiūrėti ir, esant poreikiui, pakoreguoti. Ši priemonė, anot specialistų, padeda palaikyti ryšius su vaiko vystymuisi palankia aplinka – globos namais. Bet, jeigu centro specialistai mato, jog su tėvais ar globos namais rasti kontakto nepavyksta, tuomet yra imama griežtesnių priemonių. Tai yra kreipiamasi į savivaldybių administracijos direktorius ir vaikų teisių apsaugos tarnybas dėl tėvų

pareigų nevykdymo, nenoro pasirūpinti vaiku arba nenoro pasiimti atostogų. Su pastarąja problema KVSC susiduria išleisdami vaikus atostogų į globos namus.

„<...> tenka net ir kreiptis į savivaldybės administracijos direktorių dėl kaip ir tėvų teisių nevykdymo. Patalpina vaiką į socializacijos centrą ir tarsi problemos išsprendžia, rūpesčiai nukrinta.“ (Interviu Nr.4).

„<...> atsimušame kartais kaip į sieną. Tai kreipiamės, dėl priemonių ėmimosi tėvų atžvilgiu. Tikrai tekę ne kartą kreiptis.“ (Interviu Nr.4).

„Su globos namais taip pat susiduriame. Seniau gal dažniau, dabar jau - rečiau, dėl to, kad nenorėdavo imtis vaikų atostogų metu pas save į globos namus <...>. Tai tikrai tenka bendradarbiaut ir su vaiko teisėmis dėl to, kad sakom, na vis tiek tas vaikas sugrįš pas jus. Jūs turėsite jį priimti.“ (Interviu Nr.4).

„Tai kai mes parengiam individualų darbo planą su mokiniu, dabar, kad sustiprinti mūsų tą bendradarbiavimą tiek su globos namais, tiek su vaiku, mes siunčiame tą planą elektroniniu paštu, arba jiems atvykus, supažindinam, ką mes išvelgėme, kokias problemines sritis ir prašome papildyti, pakoreguoti. Tai bandom taip sustiprinti tą bendradarbiavimą.“ (Interviu Nr.4).

„Jeigu vaikas yra ne iš šeimos, o iš kažkokių kitokių globos namų pas mus atvykęs, yra bendraujama su ta institucija, iš kurios jisai yra atvykęs. Įvairiomis priemonėmis.“ (Interviu Nr.8).

Tokios yra KVSC priemonės siekiant ryšio iš tėvų bei globos namų pusės.

Be aukščiau minėtų priemonių centras taip pat skatina vaiką palaikyti ryšius su tėvais bei globos namais. Pagrindinės priemonės yra šios: vaikas yra skatinamas paskambinti tėvams ar globos namams, jis turi galimybę bendrauti laiškais, internetu. Taip pat specialistai mokina vaiką, kaip reikia bendrauti su tėvais.

„<...> pačius vaikus raginam, nes dauguma vaikai patys skambina. Tiek tėvam, tiek į globos namus.“ (Interviu Nr.4).

„Vaikai skambina. Jiems leista skambinti, suprantat, praeina kas septynios dienos, jis gali pabendrauti su telefonu.“ (Interviu Nr.1).

„Yra galimybė bendrauti laiškais. Bet vaikai nesipuola rašyti. Jie geriau paskambina, per skaiptą pasikalba, nes kai kurių tėvai išvažiavę į užsienį. Per skaiptą pasikalba.“ (Interviu Nr.1).

„Laiškais rašosi jie. Tai patys ir vaikai ir internetu bendrauja.“ (Interviu Nr.4).

„Vaikam, sakykim, jiems leidžiama skambinti į savaitę gal du tris kartus. Jie skambina į namus, jie gali paskambint.“ (Interviu Nr.6).

„<...> klausom pradžioj, kad čia vyksta tiesiog mamos ten auklėjimas. Ir negražiais žodžiais. Ir va dabar kai kalbam, juokiamės, sakom: „Andriau (vardas pakeistas), nu tu kaip tu dabar su mama kalbi? Ar tu paklausi, kaip ta mama gyvena? Kad tu jos pasiilgai.“ (Interviu Nr.2).

Informantų teigimu, švenčių progomis vaikai ruošia tėvam pasveikinimus bei dovanėles, kas padeda, anot informantų, stiprinti vaiko ryšį su tėvais.

„Ir vaiką skatinam palaikyti. Tai paskambinti tėvam, tai paruošti kažkokį tai sveikinimą įvairių švenčių proga. Atviruką, tai kažkokią tai dovanėlę, tai kažką iš medžio darbų.“ (Interviu Nr.8).

Tyrimas parodė, kad KVSC stiprinti ar atstatyti vaiko ryšius su jo vystymuisi palankia aplinka - šeima ir globos namais, naudoja priemones skirtas tiek įstatyminiams atstovams tiek vaikams, bet, anot informantų, smarkiai įtakoti tėvus ir globos namų atstovus bendrauti ir domėtis vaikais neturi galimybių.

„Labai gaila, bet mes negalim daug įtakot. Nes tėvai yra, kad dar iš Kauno būtų, o kaip yra iš Šilutės, iš Klaipėdos. Ir nuvažiuot...“ (Interviu Nr.1).

„Įdedam, žinokit, ir pastangų, ir širdies, ir noro, kad vaikas pasikeistų, bet jis, deja grįžta į tą pačią aplinką. Kur tėvas geriantis, kur jam visiškai nesvarbu tas vaikas.“ (Interviu Nr.2).

„<...> vat problema yra tokia, kad kada atiduoda vaiką į socializacijos centrą, ir ta šeima, su ta šeima turėtų daugiau dirbt vietoje. Jeigu tai yra vaikas iš šeimos, nes ta šeima taip ir yra pamirštama, kas liečia socialinių darbuotojų ar kažkokių tai tarnybų tenai.“ (Interviu Nr.2).

Galima daryti prielaidą, kad KVSC naudojamos priemonės stiprinti vaiko ryšius su jo vystymuisi palankia aplinka nėra pakankamai efektyvios. Darbą su vaiko vystymuisi palankia aplinka apsunkina tai, kad su šeima, kol vaikas būna centre, nėra dirbama arba dirbama labai mažai.

Interviu klausimai Nr. 8-13 yra skirti tirti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose įvardintų VSC funkcijų įgyvendinimą KVSC.

Interviu klausimu Nr. 8 buvo siekiama iširti, kaip KVSC įgyvendina vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos funkciją. Todėl informantų buvo klausiama, kaip vertina KVSC bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, siekiant užtikrinti vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Taip pat buvo klausiama, kokiais vaiko teisių apsaugos klausimais yra bendradarbiaujama.

Informantai teigia, jog KVSC bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, siekiant užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus, vertina teigiamai.

„Įvertinčiau teigiamai tą bendradarbiavimą.“ (Interviu Nr.4).

„Tai bendradarbiavimas tikrai vyksta. Ir vyksta ne su viena, o su keliomis institucijom.“ (Interviu Nr.5).

„<...> bet bendradarbiavimas tai vyksta tikrai. Tiek teigiama linkme, tiek jeigu būna kažkokių problemų.“ (Interviu Nr.7).

Informantai įvardino institucijas, su kuriomis yra bendradarbiaujama, ir klausimus, kuriuos tenka spręsti, siekiant užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus. Pirmiausia derėtų paminėti, jog informantai įvardina KVSC kaip įstaigą, užtikrinančią vaiko teises ir teisėtus interesus.

„Tai pirmiausiai, jeigu vaikas pas mus patenka, tai jau viena iš jo teisių ir teisėtų interesų turėt kažkokiais tai normalias gyvenimo ir ugdymo sąlygas. Tai pirmiausia centras yra ta įstaiga, kuri šitą dalį užtikrina. Ir normalios gyvenimo sąlygos ir ugdymo sąlygos.“ (Interviu Nr.3). Siekiant visa tai užtikrinti įvairiais vaiko teisių ir teisėtų interesų klausimais yra bendradarbiaujama su šiomis institucijomis: savivaldybių administracijomis (savivaldybių administracijų direktoriai, Vaiko gerovės komisijos, savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybos), policija, probacijos tarnybos, globos namai, iš kurių vaikas yra atvykęs, seniūnijos, socialiniai partneriai.

Savivaldybių administracijos direktoriai. KVSC teikiama informacija dėl tėvų pareigų nevykdymo siekiant, kad tėvai pasirūpintų vaikais.

„Jeigu matom, kad tėvai nebesirūpina vaiku, va, kaip ir minėjau, kai patenka pas mus, tarsi problemos išsisprendžia, tai tokiomis klausimais kreipiamės į savivaldybės administracijos direktorių.“ (Interviu Nr.4).

„Visų pirma yra bendradarbiaujama su savivaldybių administracijos direktoriais <...>.“ (Interviu Nr.5).

Savivaldybių Vaiko gerovės komisijos. Bendradarbiaujama dėl vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo. Centras teikia ataskaitas komisijoms dėl vaiko vidutinės priežiūros vykdymo efektyvumo ir eigos. Taip pat priklausomai nuo situacijos, KVSC teikia siūlymus savivaldybių vaiko gerovės komisijoms pratęsti arba panaikinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę;

„<...> vaiko gerovės yra tokios komisijos, kurioms kas pusę metų mes duodam aprašą ir jom pateikiame, kaip vyksta vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymas, kokie yra pokyčiai ir kaip vyksta tas priemonių vykdymas. Gali būti tai, kad vaikas taisosi, pokyčiai yra tikrai pozityvūs ir mes kitą kartą pasiūlom komisijai pasvarstyti, ar nevertėtų nutraukti vaiko buvimą centre. Būna ir tokių atvejų, kada matom, kad vaiko labai korekcija vyksta lėtai, sunku pasiekti rezultatų, tada net būna tokių atvejų, kad ir pasiūlom pratęsti <...>.“ (Interviu Nr.5).

Savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybos. KVSC bendradarbiauja siekiant vaiką išleisti į šeimą atostogų. Vaiko teisių apsaugos tarnybos vertina, ar tėvų šeimoje vaikui tinkamos gyvenimo sąlygos ir suteikia KVSC leidimą vaiko atostogoms.

„<...> su Vaikų teisių apsaugos tarnybom bendradarbiaujam, jeigu kokie nors teisiniai klausimai iškyla.“ (Interviu Nr.1).

„<...> su vaiko teisėm bendradarbiaujam. Vaiką išleidžiant atostogų reikalingas gyvenimo sąlygų tinkamumo įvertinimas, tai kreipiamės raštu prašydami patikrinti sąlygas, ar tėvai galės, sugebės priimti vaiką tam tikru atostogų metu.“ (Interviu Nr.4).

„Vaikai vyksta atostogų. <...> vaikų teisių klausiam, ar vaikas gali grįžti į tuos namus, ar ta aplinka yra jam palanki, ar gali priimti jį atostogų metu.“ (Interviu Nr.5).

„Tai yra nuolat bendraujama ir su vaiko teisėm iš tų, sakykim, rajonų, kur vaikai atėję pas mus, <...>, jie pas mus išleidžiami atostogom į namus, tai pirmiausia bendraujama su vaikų teisėm, ar gali tas vaikas važiuot, nes reikia leidimo iš vaikų teisių pirmiausiai, kad mes jį galim išleist.“ (Interviu Nr.6).

Policija. Į policiją KVSC kreipiasi dėl pabėgusio vaiko paieškų. Taip pat bendradarbiaujama prevenciniais klausimais. Į centrą atvyksta policijos pareigūnai vesti prevencinių užsiėmimų. Vaikams yra organizuojamos įvairios viktorinos, renginiai, vedami individualūs pokalbiai su vaiku.

„Mes vežam į teismus, pavyzdžiui. Buvo vieną vaiką tai lydėjo Žaliakalnio policija. Iš policijos atstovai, nes reikėjo į Klaipėdą, jeigu aš neklystu.“ (Interviu Nr.1).

„<...> šiaip tai mes ir su policija. Bendradarbiaujam. Yra vyksta ir kažokie renginiai. Ir pas mus va vyko neseniai. Ir mes va, pavyzdžiui, vaikai va savo darbus išeksponuos policijoj. Nu kažkaip. Ir vyksta tenai apie įstatymus, tiesiog, toksai kaip panagrinėjimas.“ (Interviu Nr.2).

„Su policijos komisariatais bendradarbiaujam, jei reikalingos kažkokios tai paieškos. Padėti susirasti vaiką.“ (Interviu Nr.4).

„Su policija bendradarbiaujam. Būna atvejų, kad vaikas ar pabėga, ar kažkas įvyksta. Vėl gi mes su policija irgi kalbam, irgi ieškom bendrų sprendimo būdų. Mes ne tikti tuo klausimu. Mes su policija dirbam ir prevencijos klausimais. Rengiam, organizuojam renginius, organizuojam bendras viktorinas ir mus kuruojanti inspektorė labai dažnai lankosi, veda individualius su vaikais pokalbius.“ (Interviu Nr.5).

„O šiaip tai policijos vat būna bendri renginiai. Ateina policija. Va šita inspektorė mūsų, kuriai priklauso, organizuoja čia renginius.“ (Interviu Nr.8).

Probacijos tarnybos. Bendradarbiavimas su probacijos tarnybomis buvo paminėtas dviejuose interviu, tačiau, kokiais klausimais bendradarbiaujama, nebuvo išsamiai paaiškinta. Informantai paminėjo, kad bendradarbiaujama teisiniais klausimais dėl nusikaltusių vaikų. Taip pat vaikai lydimi į tarnybą atsižymėti.

„Toliau - dar kurie turi teistumą. Važiuoja socialinė pedagogė į pataisos inspekciją atsižymėt.“ (Interviu Nr.1).

„Sakykim, dabar ta probacijos, sakykim, tarnyba. Jeigu jisai pas mus pakliūva padaręs, sakykim, kažkokių nusikaltimų, tai ten irgi, reiškias, sprendžiama su ta probacijos tarnyba vaiko klausimai, susiję su jo ten kažkokiais teisėsaugos klausimais.“ (Interviu Nr.3).

Vaikų globos namai, iš kurių vaikas atvyko. KVSC su globos namais bendradarbiauja ruošiant vaiko individualaus ugdymo planą. Globos namai, kaip vaiko atstovai pagal įstatymą, geriausiai žino vaiko problematiką, todėl KVSC specialistai paruošę individualų vaiko ugdymo planą siunčia jį peržiūrėti ir pakoreguoti. Taigi bendradarbiaujama dėl vaiko ugdymo. Taip pat bendradarbiavimas

vyksta dėl vaiko išleidimo atostogų, aprūpinimo įvairiomis higienos priemonėmis, drabužiais, kišenpinigiais bei dėl vaiko atstovavimo teismuose.

„Dabar kas liečia bendradarbiavimą kai vaikas patenka iš kitos valdiškos įstaigos. Pavyzdžiui, iš globos namų. Tai tas bendradarbiavimas irgi vyksta dėl tolimesnio vaiko ugdymo.“ (Interviu Nr.3).

„<...> pagal dabartinę mūsų tvarką, mes tą individualų planą parengiam vaikui ir nusiunčiam į globos namus, kad jie susipažintų su tuo individualiu planu. Jeigu jie turi kažkokių pastabų, kad papildytų mūsų tą individualų planą <...>.“ (Interviu Nr.3).

„<...> jeigu mes matom, kad vaikui artėja jau pilnametystė, arba jisai greitai išeis iš centro, tai mes bandom pasirūpinti ir kartu su tais globos namais, arba ir be jų, bandom pasirūpinti, kad vaikas neišeitų į niekur.“ (Interviu Nr.3).

„Taip pat prie tų institucijų galima priskirti ir va globos namus iš tikrųjų, nes irgi teises vaiko užtikrina, kas jiems priklauso. <...>. Na jei būna kažkokių teisminių. Va teismo šaukimų gaunam. Tai bendradarbiaujam, kad tas vaikas nuvyktų į teismo posėdį.“ (Interviu Nr.4).

Seniūnijos, seniūnijų socialiniai darbuotojai. KVSC bendrauja tuomet, kuomet nepavyksta susisiekti su vaiko tėvais, ar vaikui reikalingas kažkoks aprūpinimas. Tokiu atveju seniūnijų socialiniai darbuotojai padeda centrui susisiekti. Taip pat į seniūnijas kreipiamasi tuomet, kuomet ketinama vaiką išleisti atostogų ir norima išsiaiškinti, ar šeimoje yra tinkamos gyvenimo sąlygos;

„Su seniūnijų socialiniais darbuotojais tenka bendrauti dėl vaiko aprūpinimo irgi kažkokias drabužiais, pinigėliais, nes tas tėvas, pavyzdžiui, visai nesirūpina. O socialinė darbuotoja kuruoja tą šeimą. Tai jinai vat padeda.“ (Interviu Nr.4).

„Bendradarbiaujam su seniūnijom. Vaikai vyksta atostogų. <...>.“

„Tada mes klausiam seniūnijų, vaikų teisių klausiam, ar vaikas gali grįžti į tuos namus, ar ta aplinka yra jam palanki, ar gali priimti jį atostogų metu.“ (Interviu Nr.5).

„Tai vat nuolat ir pastoviai bendraujama su socialiniais darbuotojais, sakykim, kurių tėvų pasiekti negalime, kur nei prisiskambiname, nei jie skambina mums. Tada bendraujame per socialinius darbuotojus, per seniūnus kažkaip kad tuos tėvus paraginti, kad prisimintų, kad tie vaikai yra.“ (Interviu Nr.6).

Socialiniai partneriai. Informantai minėjo nevyriausybinę organizaciją „Patrija“, kitus socializacijos centrus ir mokyklas. „Patrijos“ atstovai atvyksta į KVSC vesti elgesio korekcinių užsiėmimų. Su mokyklomis ir kitais socializacijos centrais bendradarbiaujama vaikų užimtumo klausimais. Tai dažniausia įvairios sportinės varžybos.

„Bendraujam su „Patrija“. Toliau – bendraujam su kitais socializacijos centrais. Vyksta varžybos. Atvažiuoja. Mes važiuojam, suprantat.“ (Interviu Nr.1).

„Su „Patrija“ va irgi tenai užmezgami tie ryšiai po truputi. Ateina vyrukai, kurie turi patirties vest užsiėmimus. (tyrėjas: kokius užsiėmimus veda?). <...> kiek žinau, irgi va kad vyktų tie pokyčiai elgesy, mąstyme.“ (Interviu Nr.2).

„Tai bendradarbiaujama. Su mokyklom, pavyzdžiui. Va čia šalia yra vidurinė mokykla, yra gimnazijos, yra centrai. Bendradarbiaujam. Ir į kitus socializacijos centrus vyksta. Ir varžybos sportinės.“ (Interviu Nr.7).

Tyrimas parodė, kad KVSC siekiant užtikrinti vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos funkciją yra aktyviai bendradarbiaujama su savivaldybėmis, policija, seniūnijomis, vaikų globos namais, socialiniais partneriais. Bendradarbiavimas su minėtomis institucijomis apima tokius vaiko teisių klausimus, kaip vaiko teisė būti ugdomam (ugdytis), laisvalaikio užimtumo teisė, vaiko teisė į atostogas, vaiko teisė turėti tinkamas sąlygas atostogų metu namuose, teisė bendrauti su tėvais, būti aprūpintam ir t.t.

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatose VSC veiklai iškeltos funkcijos - organizuoti socialinį darbą su vaikų atstovais pagal įstatymą - įgyvendinimą KVSC tiria interviu klausimai Nr.9-10.

Interviu klausimu Nr.9 ketinta išsiaiškinti informantų nuomonę apie socialinio darbuotojo poreikį KVSC. Į pateiktą klausimą informantai vieningos nuomonės neturėjo. Didžioji dalis informantų teigia, jog socialinio darbuotojo centrui nereikia. Pasisakiusieji, jog socialinio darbuotojo poreikio KVSC nėra, informantai motyvavo tuo, jog KVSC yra du socialiniai pedagogai, kurie ir atlieka socialinio darbuotojo funkcijas. Taip pat buvo pabrėžiama, jog visi auklėtojai turi socialinio pedagogo kvalifikacinę kategoriją ir todėl dalį socialinio darbuotojo funkcijų taip pat atlieka. Žodžiu, galima teigti, jog KVSC socialinio darbuotojo funkcijos yra padalijamos dviem socialiniams pedagogams bei grupių auklėtojams.

„<...>, man atrodo tikrai nereikia socialinio darbuotojo pareigybės. Užtenka pilnai dviejų socialinių pedagogų centre.“ (Interviu Nr.1).

„Tai va, aš manau, kad pagal tą vaikų skaičių, dviejų socialinių pedagogų užtenka ir socialinio darbuotojo funkcijas jos atlieka tiek, kiek mes jų turim atlikt.“ (Interviu Nr.3).

„<...>, pakankamai, manau, yra du socialiniai pedagogai. Man, asmeniškai, skirtumo nėra, ar būtų socialinis darbuotojas, ar socialinis pedagogas. Jie vis tiek gali dirbti su vaikais ir teikia socialines paslaugas, ir atlieka socialinį darbą. <...>. Ir auklėtojai pas mus turi socialinio pedagogo kvalifikacinę kategoriją visi įgiję. Vis tiek darbas panašus.“ (Interviu Nr.4).

„Manau, ne. Mes turim du socialinius pedagogus ir mūsų auklėtojai yra visi socialiniai pedagogai, kadangi mūsų mokykla yra vietoje, tai mums tokio, kaip socialinio darbuotojo ir nereikia.“ (Interviu Nr.7).

Tačiau kita dalis informantų mano, jog poreikis yra ne tik socialinio darbuotojo, bet ir kitų sričių specialistų. Paprašius informantų pagrįsti nuomonę dėl socialinio darbuotojo poreikio, buvo atsakyta, jog socialinio darbuotojo funkcijos KVSC yra išdalijamos visiems specialistam.

„Kuo daugiau žmonių dirbtų, tuo geriau. <...>. Aplamai, čia reikia, kad komanda didesnė būtų. Daugiau ir psichologų būtų, galbūt ir tas socialinis... kad kuo daugiau žmonių dirbtų su vaiku.“ (Interviu Nr.2).

„Taip. Tų darbuotojų tai tikrai yra poreikis. Ir socialinio darbuotojo trūksta ir, sakykim, psichiatro paslaugų mums trūksta ir to vieno psichologo mums labai mažai. Man atrodo, kad čia tų darbuotojų poreikis tai tikrai yra didelis.“ (Interviu Nr.6).

„Šiaip tai gerai būtų turėti. Poreikis tai yra turėti socialinį darbuotoją. O dabar tas funkcijas atlieka kaip ir socialinis pedagogas ir psichologas tas pats, ir tie patys grupių auklėtojai. Nu galbūt, kaip pasakyt, galbūt tai būtų konkrečiai žmogus atsakingas už tą va veiklą. Nes dabar tai daro nu – visi.“ (Interviu Nr.8).

Kadangi centre nėra socialinio darbuotojo, informantų buvo klausiama, kas ir kaip dirba socialinį darbą su vaikų atstovais pagal įstatymą. Paaiškėjo, jog KVSC neturi galimybių dirbti socialinio darbo su vaikų atstovais pagal įstatymą. Tam įtakos turi vaikų tėvų (globėjų) gyvenama vieta, kuri dažniausiai būna toli nuo KVSC.

„Ir tas socialinis darbuotojas ir ne labai galės... ir atstumai didžiuliai, ir nuvažiuot.“ (Interviu Nr.1).

„Kadangi mes neesam jų atstovai pagal įstatymą, tai socialinio darbo su tais tėvais kaip tokio, kokį atlieka globos įstaiga, mes negalim atlikt.“ (Interviu Nr.3).

„Va ta nuostata, iš tikrųjų funkcija, va tą socialinį darbą su vaikų atstovais pagal įstatymą dirbti, tai yra fiziškai neįmanoma. Klaipėda, Šilutė, Vilnius, dar kažkas. <...>, nes viena iš socializacijos centrų funkcijų – organizuoti socialinį darbą. Sudėtinga. Įstatymas kaip ir prasilenkia su...“ (Interviu Nr.4).

„Darbo su tėvais, kaip tokio, tiek tiktai ta bendradarbiavimo su šeima grupė kiek dirba, tiek dirba. Kad pakeisti ten kažkokią tai padėti toj šeimoje mes tokių galimybių neturim.“ (Interviu Nr.8).

Informantai teigė, kad, nors tiesioginės įtakos vaikų atstovams pagal įstatymą neturi, bet centras stengiasi bendradarbiauti su tėvais (globėjais) tam, kad palaikyti ar atstatyti prarastus vaiko ryšius su jo atstovais pagal įstatymą.

„Tiktai tiek, kad mes stengiamės bendradarbiaut su tėvais arba globėjais, ar atstovais pagal įstatymą. Stengiamės, kad ryšys, kada vaikas patenka į centrą, kad ryšys nenutrūktų.“ (Interviu Nr.3).

„Stengiamės, kad jeigu pamiršta, kad reikia pasidomėt, kaip vaikui sekasi, tai stengiamės primint, kad jie tą padarytų. Irgi reikalaujam, kad pasiimtų tom atostogom, kad nenutrūktų ryšys kol per vaiko buvimo centre metu irgi. <...>. Vaikas turi galimybę kartą į savaitę susiskambint su

globėjais, arba su tėvais, arba su atstovais. Vaikas turi galimybę elektroniniu paštu su jais susirašyt, per skaiptą bendraut. “ (Interviu Nr.3).

„Jeigu matom, kad lyg jau tas ryšys su šeima yra nutrūkęs, patys skambinam, inicijuojam tą buvimą nenutraukt ryšių su vaiku. “ (Interviu Nr.5).

Ryšiams su vaikų atstovais pagal įstatymą palaikyti KVSC veikia bendradarbiavimo su atstovais pagal įstatymą darbo grupė. Be to informantai teigia, jog ryšį su vaikų tėvais (globėjais) palaiko tiek socialiniai pedagogai, tiek psichologas, tiek grupių auklėtojai, tiek ir administracijos darbuotojai – direktorius, pavaduotojos.

„Toliau – dar va socialinį tą darbą, darbą su tėvais ir daug dirba auklėtojai. “ (Interviu Nr.1).

„Netgi yra darbo grupė sukurta, kad grynai užsiima darbu su tėvais. Arba tais įstatyminiais atstovais. “ (Interviu Nr.2).

„Na auklėtojai nuolatos irgi skambina. Bendradarbiauju taip pat aš, pats direktorius, pavaduotojos teikia tą informaciją. “ (Interviu Nr.4).

„Šiuo metu visai ne blogai su vaikais tiek ir su tėvais palaiko ryšį esantys auklėtojai. Va. Ir yra dar pas mus grupė bendradarbiavimo su atstovais pagal įstatymą. “ (Interviu Nr.5).

Su vaikų atstovais pagal įstatymą bendraujama telefonu, tėvai ir atstovai iš vaikų globos namų yra kviečiami atvykti aplankyti vaikus, domėtis jų pasiekimais. Centre yra organizuojamos atvirų durų dienos, susirinkimai. Taip pat informacija apie vaiką yra talpinama centro internetiniame puslapyje, siunčiama laiškais.

„Bendraujam, pastoviai skambinam. Žinoma, domisi jie apie mumis. Mes pranešam. “ (Interviu Nr.1).

„Vyksta atvirų durų diena vieną kartą metuose. <...>. Kviečia. Netgi yra darbo grupė sukurta, kad grynai užsiima darbu su tėvais. Arba tais įstatyminiais atstovais. Taip. Kada skambina, kviečia. Mes irgi skambinamės. Ten informuojam, sakysim, apie teigiamus ar neigiamus... visa kita. “ (Interviu Nr.2).

„Mes informuojam, skambinam. Siunčiam, pavyzdžiui, trimestras, sakykim, pasibaigia. Mes siunčiam rezultatus. Reikalaujam, kad parūpintų, nes mes neaprūpinam, sakykim. “ (Interviu Nr.3).

„Galėčiau papildyti, kad yra pas mus bendradarbiavimo su šeima grupė, kuri teikia informaciją globos namams ir mokinių tėvams apie mokymosi rezultatus pateikia informaciją. Taip pat dėl atostogų klausimų skambinasi. Teikia irgi informaciją. “ (Interviu Nr.4).

„Tai tas bendradarbiavimas tik telefonu, laiškais. Toks va ir būtų tas darbas. “ (Interviu Nr.4).

„Čia yra planuojami susitikimai su tėvais, susirinkimai, atviros dienos, pranešama apie vaikų rezultatus po trimestro. Pranešam apie vykstančius renginius tėvam. Vėl gi duodamos nuorodos, kur galima ieškoti informacijos pas mus. <...>. Ir, aišku, tėvus visada kviečiam atvykti ir kuo dažniau, tuo geriau. “ (Interviu Nr.5).

„Tai daugiau tas darbas vyksta telefonu, internetu. Būna du kartus, jeigu neklystu, metuose tėvų susirinkimai. Kviečiami tėvai atvažiuoti, <...>.“ (Interviu Nr.7).

Vienas informantas pastebėjo, jog, kol vaikas yra ugdomas VSC, su atstovais pagal įstatymą – vaiko šeima, kuri dažniausiai būna socialinės rizikos, niekas nedarba. Anot informantų, šią funkciją turėtų atlikti vaikų tėvų gyvenamosios savivaldybės vaiko teisių apsaugos specialistai, seniūnijos socialiniai darbuotojai.

„Čia turėtų vykdyti vaiko teisių, manyčiau, specialistai, ar seniūnijos kažkokie darbuotojai su tais vaikų atstovais pagal įstatymą.“ (Interviu Nr.4).

„Tai, žinokit, kaip mums atrodo, tai čia yra pats sunkiausias dalykas dėl to, kad, turbūt, ten daugiau yra dirbama kada dar vaikai pas juos yra. Tai gal dėl vaikų ten prižiūri. O kada vaikų nėra pas juos, tai tada tas darbas, turbūt, ten sumažėja.“ (Interviu Nr.6).

„Galbūt su ta šeima turėtų jau dirbti atitinkamos seniūnijos, ar to miestelio socialinis darbuotojas <...>. Bet kai jis grįžta atgal vėl, atbuvęs čia tą savo laiką, paskirtą jam būti socializacijos centre, grįžta į tą pačią šeimą, kurioje praktiškai, matom, padėtis nepasikeitusi, ir kad ten joks darbas nebuvo dirbamas <...>.“ (Interviu Nr.8).

Tyrimu paaiškėjo, jog VSC funkcija – dirbti socialinį darbą su vaikų atstovais pagal įstatymą KVSC nėra įgyvendinama. Tam įtakos turi vaikų atstovų pagal įstatymą gyvenamoji vieta, esanti toli nuo centro. Be to KVSC nėra socialinio darbuotojo pareigybės, o funkcijos, kurios turėtų tekti socialiniam darbuotojui, tenka dviem socialiniam pedagogam, grupių auklėtojam, psichologui ir kitiems specialistams.

Į interviu klausimą Nr.11 - su kokiais sunkumais informantai susiduria siekdami užtikrinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę ar auklėjamojo poveikio priemonę buvo įvardijami sunkumai susiję su pačiu vaiku, jo ugdymu ir su KVSC veikla.

Dera pastebėti, kad informantai vykdydami vaiko vidutinės priežiūros priemonę ar auklėjamojo poveikio priemonę, susiduria su vaiko laisvės troškimu ir bėgimu iš centro. Anot informantų, vaiko pabėgimo iš VSC metu nutrūksta ugdymo procesas, o tai apsunkina darbą.

„Didžiausias sunkumas – tai jų nenoras čia būti, vykdyt vidutinę priežiūrą. Kaip pasakyt, jie įpratę prie laisvės ir jie nori kai kurie vaikai pabėgt.“ (Interviu Nr.1).

„Turbūt pats didžiausias tai sunkumas yra, kad vaikai pabėga, kad jie vis gi nori tos laisvės ir jie bėga iš socializacijos centro. Sunkiausiai užtikrint va tą, kad jie nebėgtų, kad juos būtų galima, sakykim, be mūsų priežiūros išleisti į kiemą ir panašiai.“ (Interviu Nr.6).

„Dar vienas toks sunkumas, kai vaikai, kaip pasakyt, ne paslaptis, kad kartais ir pabėga iš socializacijos centro ir tas vat pradėtas darbas mūsų kažkurį laiką vėl nutrūksta kol mes ten jo nesugrąžinam.“ (Interviu Nr.8).

Be to susiduriama su vaiko motyvacijos mokytis problema. Specialistams, atvykus vaikui į centrą, tenka vaiką motyvuoti, jog jam yra naudinga mokytis.

„Tai vėl gi grįžtam prie to gi, kad vaikas turi būt ugdomas. Ne kiekvienas vaikas į centrą atvažiuojęs iš karto nori lankyt mokyklą. <...>. Vis tiktai padėt, kad jisai suvoktų, kad jo tas lankymas pamokų jam yra naudingas.“ (Interviu Nr.3).

„Tai yra silpna jų mokymosi motyvacija, galbūt nenoras, apatiškumas toksai.“ (Interviu Nr.8).

Taip pat kaip sunkumą, vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę ir auklėjamojo poveikio priemonę, KVSC informantai įvardijo kovą su žalingais vaikų įpročiais.

„Toliau – jų rūkymas, kaip jau sakiau, nes jie įpratę nuo mažumės.“ (Interviu Nr.1).

Be vaiko bėgimo iš centro, mokymosi motyvacijos stokos, kovos su žalingais įpročiais, buvo įvardijamas sunkumas sutelkti vaikus bendrai veiklai. Priežastys apsunkinančios vaikų sutelktumą yra vaikų paauglinis amžius, individualumas, nesuderinami vaikų poreikiai ir užsispyrimas. Be to KVSC vaikai yra apatiški, nenorintys priimti pokyčių ir paisyti taisyklių.

„<...> labai man, pavyzdžiui, labai sunku visus sutelkti bendrai veiklai visus vaikus. Nes jų poreikiai labai skiriasi. Vienas nori to, kitas – kito nenori, trečias – nori to, kitas – nenori.“ (Interviu Nr.7).

Sunkumai, susiję KVSC veikla. Kalbėdami apie kylančius sunkumus vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę ir auklėjamojo poveikio priemonę KVSC informantai minėjo centro aplinkos trūkumus. Buvo teigiama, jog KVSC centro pastatai nepritaikyti centro veiklai, trūksta patalpų išplėsti būrelių veiklai bei aplinka skurdi ir niūri.

„Netgi kalbant apie jų tą aplinką. Taigi čia tokia skurdi jų ta aplinka palygint. Nu iš tikrųjų. <...>. Nusiperki dažų – padažai, kad ten nesimatytų atsilupinėję. O ta aplinka irgi auklėja. Nu taip, auklėja.“ (Interviu Nr.2).

„Ko mums dar trūksta? Na tą aplinką padaryt jaukesnę. Matot, tokia niūri ta aplinka.“ (Interviu Nr.4).

„Kaip matot, mūsų pastatai yra buvę globos namai, nepritaikyti jie, <...>. Gerai, kad tai būtų, kad būtų truputėli kitaip išdėstyta. Kad vaikam būtų jauku, ir mažiau būtų tie koridoriai tokie niūrūs, ir kambariai yra per dideli.“ (Interviu Nr.5).

„Taip pat ir būreliai. Jie veikia, jie veikia gal irgi truputėli trūksta išsiplėtimo. Trūksta tų patalpų būreliam išsiplėsti. Tai va ta tokia mūsų materialinė bazė truputėli nepritaikyta.“ (Interviu Nr.5).

Kitas sunkumas, su kuriuo susiduria KVSC yra tas, kad vaikui ne retai vaiko vidutinės priežiūros priemonė yra paskiriama per vėlai. Vaikui iki pilnametystės būna likę ne daug laiko, todėl, anot informantų, pasiekti pokyčių pozityvia linkme būna sunku.

„Kai kurie į centrą papuola jau pavėluotai. <...>. Nes jie 17 metų atsiųsti, arba 17 net gi su viršum. Lieka pusė metų iki 18 metų ir sunku perauklėt ir paruošti savarankiškam gyvenimui.“ (Interviu Nr.1).

Be to informantai mano, jog centre trūksta pasirinkimo laisvės vaikų užimtumo laisvalaikiu klausimais.

„Aš tai sakyčiau, kad vienas iš tų stygiaus būtų toksai, kad trūksta galbūt įvairesnės vaikam pasirinkimo laisvės užimtumo klausimais.“ (Interviu Nr.4).

Kaip KVSC sunkumas, vykdant vaiko vidutinės priežiūros ir auklėjamojo poveikio priemonę buvo minimas materialinių resursų neformaliam vaiko ugdymui trūkumas.

„Kad ir renginį va organizavau dabar. <...>. Aha, reikia į seniūnus nuvažiuot, reikia kažkokį tinklą, reikia spalvoto popieriaus. Nu duoda mums ten tušinuką kažkokį ten, klijų duoda, žirkles duoda. Bet jeigu tu nori nu kažkokią įdomesnę veiklą... nu iš tikrųjų. Nu nu trūksta lėšų.“ (Interviu Nr.2).

„Taip pat trūksta projektinių kažkokių, projektinių lėšų, kad mūsų vaikai daugiau galėtų pamatyti, kuo galima šiam gyvenime užsiimti ir turėtų galimybę atrasti savo pomėgį.“ (Interviu Nr.4).

Be to buvo pastebėta, jog trūksta specialistų.

„Tai va ir kartojasi viskas. Elementariai – specialistų trūkumas.“ (Interviu Nr.2).

Pastebėtina, kad informantai minėjo ir sunkumus, susijusius su vaiko aplinka, iš kurios jis yra atvykęs. Buvo teigiama, kad nėra ryšio su vaiko aplinka, ji nesikeičia, nes vaiko buvimo centre metu, anot informantų, su vaiko tėvais niekas nedirba.

„Tai vat tikriausiai tas vienas iš sunkumų ir būtų, kad nėra ryšio su aplinka, iš kurios vaikas pateko, kad ta aplinka nesikeičia į kurią jisai grįžta.“ (Interviu Nr.4).

„Gali šiek tiek vaiko elgesys pasikeisti, įvykti ta elgesio korekcija, bet jai reikalingas tęstinumas, kurio trūksta ir nedirbama su vaikų tėvais.“ (Interviu Nr.4).

Tyrimu paaiškėjo, kad vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę ir auklėjamojo poveikio priemonę KVSC yra susiduriama su dviejų tipų sunkumais – tai sunkumai, susiję su pačiu vaiku, jo nuostatom, laisvės troškimu, ir sunkumai, susiję su pačio KVSC centro veikla. Galima teigti, kad pagrindas įtakoiantis pastaruosius sunkumus yra finansavimo stygius, nes neesant pakankamam finansavimui, centro aplinka yra skurdi ir nėra pritaikyta vaikų poreikiams, trūksta pasirinkimo laisvės vaikus užimant laisvalaikiu, trūksta specialistų. Be to susiduriama su sunkumai, kurie nepriklauso nuo KVSC. Tai socialinio darbo su vaiko šeima nebuvimas, kuomet vaikas yra VSC ir, galima teigti, kad didžiausia problema, kuri įtakoja visas kitas – tai VSC įstatyminės bazės nebuvimas. *„Aš manau, gal tai būtų nebuvimas tos įstatyminės mūsų bazės pačios, <...>.“ (Interviu Nr.5).*

LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatyme (2010) teigiama, kad VSC „fiksuoja su vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės vykdymu

susijusius veiksmus, vaiko elgesio pokyčius ir atlieka stebėseną.“ KVSC informantų buvo klausama apie dokumentaciją, kurią jiems tenka pildyti fiksuojant su vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės vykdymu susijusius veiksmus. Paaiškėjo, jog specialistai pildo išorinius ir vidinius centro dokumentus. Pagrindinis dokumentas vaiko vidutinės priežiūros priemonės ir auklėjamojo poveikio priemonės eigai fiksuoti – tai *vaiko vidutinės priežiūros priemonės eigos aprašas*. Šį dokumentą informantai priskyre centro išoriniams dokumentams, nes jis yra teikiamas savivaldybių administracijos direktoriams. Už vaiko elgesio aprašų rengimą KVSC atsakingi vaiko gerovės komisijos specialistai. Tai yra socialinis pedagogas, psichologas, grupių auklėtojai ir kt. specialistai. Šiame apraše fiksuojama vaiko vidutinės priežiūros eiga, vaiko elgesio pokyčiai.

„Nu tai yra pagal numatytus terminus rengiami vaiko elgesio tie aprašai. Ir atsiskaitoma. Tai pagrindinis dokumentas, kuriame yra jau fiksuojama.“ (Interviu Nr.3).

„Už aprašų rengimą yra atsakinga vaiko gerovės komisija. Konkrečiai ruošia juos socialinės pedagogės ir psichologė.“ (Interviu Nr.3).

„Kitas dalykas tas, kad po pusės metų teikiam vidutinės priežiūros priemonės vykdymo aprašus savivaldybės administracijos direktoriam. Tai ten yra išsamiai aprašomas visas darbas su mokiniu. Tai rengia vaiko gerovės komisijos nariai.“ (Interviu Nr.4).

Be pagrindinio išorinio dokumento – vaiko vidutinės priežiūros priemonės eigos aprašo, vaiko vidutinės priežiūros ir auklėjamojo poveikio priemonės veiksmams stebėti ir aprašyti informantai dar įvardino vidinius centro dokumentus. Tai būtų: individualaus darbo su mokiniu programa, grupės veiklos planas, nuobaudų-skatinimo sistemos dokumentacija, klasės dienynas, išvykusio iš VSC vaiko stebėsenos dokumentacija.

➤ *Individualaus darbo su mokiniu programa.* Šią programą turi kiekvienas KVSC vaikas. Ji ruošiamą vaikui atvykus į centrą. Atsižvengiant į programoje iškeltus vaiko vidutinės priežiūros ar auklėjamojo poveikio priemonės tikslus ir uždavinius, specialistai, stebėdami vaiko elgesį, daro įrašus apie suteiktas vaikui paslaugas, jo elgesio pokyčius, tikslus, kuriuos pavyko pasiekti. Įrašus programoje reguliariai daro grupės auklėtojas, mokytojai, socialinis pedagogas, psichologas, bendruomenės slaugytoja, neformalaus ugdymo būrelio vadovas. Šios programos pildymas reguliariai yra peržiūrimas KVSC vaiko gerovės komisijoje. Esant reikalui planas papildomas;

„Kaip sakiau, kiekvienas vaikas turi individualią bylą. Ir, kaip sakiau, ta programą. Ir... va, pasikėlus parašom tokia, pirma vieta smiginių varžybose. Toliau – kiekvieną kart įrašą padaro bendruomenės slaugytoja apie sveikatą, neformalaus ugdymo vadovas rašo, <...>. Toliau – kita socialinė pedagogė.“ (Interviu Nr.1).

“Yra individualus planas su vaiku sudaromas auklėtojų grynai. Yra mokytojų tie pokyčiai visi fiksuojami. Yra sudarytas planas ir yra fiksuojami visi tie pokyčiai. Tiek mokytojų, tiek psichologu, tiek tenai socialinio pedagogo, tiek auklėtojo. Nu, žodžiu, visi. Visi fiksuoja pokyčius.” (Interviu Nr.2).

„Auklėtojai rašo savo išvadas, <...>, individualų vaiko planą, tai vat tenai yra daug grafių ir kiekvienas specialistas savo įrašus daro. <...>. Periodiškai, sakykim, mes rinksimės į vaiko gerovės komisijos posėdį. Tai kartais būna, kad, tiesiog, pasiimam kažkurių vaikų atsirenkam tuos individualius planus ir pažiūrim, kaip ten yra pildoma. Galbūt reikalinga to plano korekcija.” (Interviu Nr.3).

➤ *Grupės veiklos planas.* Šiame dokumente grupės auklėtojai fiksuoja pastebėtus bendrus grupės pokyčius, grupės pasiektus su vaiko vidutinės priežiūros ir auklėjamojo poveikio priemone susijusius tikslus ir uždavinius;

„Yra pirmiausia mūsų, sakysim, grupės planas. Kada mes visi rašom tą planą. Ir tenai paskui rašom pastabas. Kažkokie pokyčiai.“ (Interviu Nr.2).

„Yra grupės programa. Grupės programoje vėl gi bendras ne vien tik vaiko, bet bendras grupės pokytis, kaip sekasi socialinius įgūdžius spręsti, kaip sekasi mokymosi motyvacija, kaip sekasi įvairius higienos klausimus spręsti.“ (Interviu Nr.5).

➤ *Nuobaudų-skatavimo sistemos dokumentacija.* Šis dokumentas skirtas vaiko elgesio stebėjimui ir korekcijai. Už tinkamą arba netinkamą elgesį dienos bėgyje vaikas gauna plusą arba minusą. Fiksuoja grupės auklėtojas. Mėnesio pabaigoje suskaičiuojami surinkti plusai ir daugiausiai surinkusieji yra skatinami. Daugiausia gavusieji minusų yra baudžiami.

„Galima jį paskatint. Veikia skatinimo ir drausminių nuobaudų sistema. Suvestinės tos visos.“ (Interviu Nr.2).

„Na tai ir auklėtojai stebi kiekvieną dieną ir plusus minusus rašo pagal tą sistemą. Viena iš stebėsenos formų.“ (Interviu Nr.4).

„Mes turim tokį susitarimą, turim tokią nuobaudų ir skatinimo sistemą. Ten yra sutarta, už ką vaikas gauna teigiamą vertinimą, už ką vaikas gauna neigiamą vertinimą ir labai paprastai yra fiksuojama skaičiukais, yra fiksuojama balais vaiko tos dienos elgesio pokytis.“ (Interviu Nr.5).

➤ *Klasės dienynas.* Skirtas vaiko pasiekimams stebėti ir fiksuoti mokykloje. Pildo mokytojai;

„<...> kaip ir kiekvienam mokiniui, jo yra pasiekimai. Arba mokyklos lankymas, ar nelankymas yra fiksuojamas dienyne, klasės dienyne.“ (Interviu Nr.3).

➤ *Išvykusio iš VSC vaiko stebėsenos dokumentacija.* Padeda tris mėnesius po vaiko išvykimo iš centro stebėti ir fiksuoti jo elgesį už centro ribų. Taip pat yra stebima ir fiksuojama, ką vaikas veikia, kaip jam sekasi.

„Na tai va pasibaigus vaiko vidutinės priežiūros priemonei, išvykus vaikui, tris mėnesius stebėjimo tuos dokumentus pildom. Pildom, kur jisai nuėjo, ar jisai mokosi toliau, ar kažkaip klostosi jo gyvenimas.“ (Interviu Nr.4).

„Toliau – su išėjusiais mokiniais mes dar pusę metų bendraujame, su tėvais, su atstovais pagal įstatymą. Vėl gi rašom savo pastebėjimus, kaip jam sekasi ir ką jis vykdo, ką jis šiuo metu veikia tenai namuose bebūdamas.“ (Interviu Nr.7).

Informantų buvo klausama, kokiū būdu yra atliekama vaiko elgesio pokyčių stebėseną centre. Į šį klausimą buvo atsakyta, jog tai vyksta paprasto kasdieninio stebėjimo būdu.

„Na ir aš nuolatos iš tikrųjų stebiu, kiek vaiko elgesys gerėja, kiek blogėja. Tai matosi akivaizdžiai. Nes nuolatos kai būni, tai tikrai. Net ir paprastu stebėjimo būdu matai, ar elgesys į gerąją pusę, ar į blogąją.“ (Interviu Nr.4).

„Stebim kiekvieną dieną, kiekvieną minutę. Jie visi stebimi, kaip po padidinamu stiklu. Jeigu pajus, kad jų niekas nestebi – tai visko gali būt.“ (Interviu Nr.7).

Tyrimu paaiškėjo, kad KVSC siekiant įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros nuostatose VSC iškeltą funkciją – fiksuoti su vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės vykdymu susijusius veiksmus ir stebėti vaiko elgesio pokyčius – yra pildomi vidiniai ir išoriniai dokumentai. Iš išorinių dokumentų buvo minimas vaiko vidutinės priežiūros priemonės eigos aprašas. Šis dokumentas yra teikiamas savivaldybės, iš kurios vaikas atvykęs, administracijos direktoriui. Vidiniai dokumentų, skirti vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės fiksavimui, centre yra pildomi tokie: individualaus darbo su vaiku programa, grupės veiklos planas, klasės dienynas, nuobaudų-skatavimo sistemos dokumentacija, išvykusio vaiko stebėsenos dokumentacija. Už vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės eigos stebėjimą ir fiksavimą KVSC atsakingas kiekvienas darbuotojas pagal savo kompetenciją. Vaikai yra stebimi paprasto kasdieninio stebėjimo būdu. O užpildytą dokumentaciją peržiūri ie esant poreikiui koreguoja centro vaiko gerovės komisija.

Interviu klausimai Nr.14-17 tiria vaiko teisių, įvardintų vaiko vidutinės priežiūros nuostatose, užtikrinimą KVSC.

LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatyme (2010) numatyta, jog vaikas VSC turi teisę gauti ne tik kvalifikuotą švietimo pagalbą, bet ir kitas paslaugas. Interviu klausimu Nr.14 buvo siekiama išsiaiškinti, kokios paslaugos KVSC yra teikiamos vaikams kad jie turėtų užimtumą laisvalaikiu.

Informantai teigė, jog centre vaikų laisvalaikis yra labai struktūrizuotas.

„Mūsų laisvalaikis yra labai struktūrizuotas ir, pagal dienos režimą, po pamokų vaikas turi laisvalaikį, o po to vyksta įvairiausi užsiėmimai.“ (Interviu Nr.5).

Darbo dienomis, po pamokų vaikai gauna neformalaus ugdymo paslaugas – būrelius, kurių lankomumas vaikams yra privalomas. Jie neturi galimybės pasirinkti. Centre veikia keturi būreliai. Tai yra sporto, keramikos ir namų ūkio, medžio darbų, etikos ir saviraiškos. Parinkdami būrelius centro

darbuotojai stengėsi ne tik kad užimtumą užtikrint, bet parinkti „pagal visas ugdymo sritis“ (Interviu Nr.3), kad būtų ugdomi kažkokie tai socialiniai įgūdžiai. Deja, informantai teigia, kad, dėl finansavimo stygiaus, trūksta būrelių pasirinkimo laisvės.

„Yra neformalaus ugdymo būreliai. Yra keturi: sporto, namų ūkio, medžio darbu. Ir kiekvieną dieną mes kažkur tai į kažkokį būrelį einam.“ (Interviu Nr.1).

„Yra ir būreliai. Bet irgi va, sakom, tie būreliai nu kaip. Kad jų daugiau būtų. Ir įvairesnių būtų. <...>. Yra medžio, yra sporto, yra etikos, yra tas, kaip keramikos būrelis. Ar ten kulinarijos kartu.“ (Interviu Nr.2).

„Tai yra – sporto būrelis, kurį vaikai labai mėgsta, nes vis tiek berniukai yra daugiau linkę sportuoti, medžio darbu, irgi jiems patinka. Paskui – etikos ir saviraiškos. Vat kad būtų visos ugdymo sritys apimtos. Ir paskui, kaip sakiau, dailiosios keramikos ir namų ūkio.“ (Interviu Nr.3).

„<...> vaikai turi, net ne tai kad turi, bet privalo pas mus lankyti keturi būrelius.“ (Interviu Nr.4).

„Tai užsiėmimai būreliuose. Yra keturi būreliai. Mes į tuos būrelius einam į savaitę du kartus.“ (Interviu Nr.5).

„Tai ką gi laisvalaikis yra pas mus ir gi tai būrelių veikla. Vaikai lanko būrelius, kur pagal dienotvarkę yra nustatyta kiekvienai grupei laikas ir jie privalo tame būrely dalyvauti.“ (Interviu Nr.7).

„Tai yra laisvalaikiu yra neformalaus ugdymo būreliai <...>.“ (Interviu Nr.8).

Be vaikų užimtumo būreliuose, auklėtojai veda grupės valandėles, kurių metu pagal poreikį organizuojami pokalbiai su vaikais.

„Mes tenai turim valandėles vest, sakysim, per savo darbo dieną. Vieną tą valandą pamokinę. Tai kažką pravedi.“ (Interviu Nr.2).

„Po to vyksta auklėtojų valandėlės. Penkta valanda yra auklėtojų valandėlė. Auklėtojas irgi valandėlę pasikoreguoja pats, planą susikuria irgi pats.“ (Interviu Nr.5).

„<...> yra grupėje vedamos valandėlės, <...>.“ (Interviu Nr.8).

Informantai teigia, kad su vaikais išvykstama į įvairias išvykas, pasivaikščioti į miestą. Vykstama į miesto renginius, tačiau dažniausiai tik į tuos, kurie yra nemokami (nėra finansavimo).

“O šeštadienį, sekmadienį – tai, kaip aš sakiau, daugiausia išvykos. Va sekmadienį suplanuota išvyka į Klebonišio mišką stebėti gamtos.” (Interviu Nr.1).

“Į Klebonišio mišką važinėti rogutėm. Kitą kart tiesiog elementariai praeit va pro senamiestį pėstute grynai.” (Interviu Nr.2).

“Mes turim savo transporto priemonę, tai į tas išvykas vyksta dažniausiai viena kažkuri tai grupė. Grupių principu, nes grupė nuo 4 iki 8 vaikų. Tai į mūsų automobilį telpa.” (Interviu Nr.3).

“O va šiandien, pavyzdžiui, išėjo vaikai į mišką. Tai išėjo praktiškai visi, nes Klebonišio miškas, praktiškai, netoli.” (Interviu Nr.3).

“Išvykos planuojamos ir į miesto šventes, ir į miesto renginius, ir į tradicinius renginius.” (Interviu Nr.5).

“Sakykim, lankomės mieste vykstančiuose renginiuose, kurie yra nemokami, kurie yra mums prieinami. Organizuojam įvairias išvykas, einam pasivaikščiot visur, kur tik įmanoma.” (Interviu Nr.6).

“Tai tas išvykas mes savaitgalį ir organizuojam, nes mes labai didelių galimybių mes neturim, nes mes neturim finansų. Tai mes jau stengiamės ieškot, kur tik koks nemokamas renginys ir ten sudalyvaut.” (Interviu Nr.6).

“<...>, pagal grupės planą kiekvienas auklėtojas planuoja tam tikras išvykas. Tai būna ir į zoologijos sodą ir į muziejų ir pramoginės kažkokios sportinės varžybos. Tai Klebonišio miške, tai šiaip žygiai kažkokie. Yra daug išvykų. Išvykų ir į mieste vykstančius renginius vyksta taip pat.” (Interviu Nr.8).

Anot informantų centre yra švenčiamos religinės (Šv. Kalėdos, ŠV. Velykos) ir tradicinės, tautinės šventės. Vaikai taip yra įtraukiami į pasiruošimą šventei, maisto gamybą, stalo ruošimą. Be to centre organizuojami įvairūs vidiniai renginiai ir renginiai, į kuriuos yra įtraukiami socialiniai partneriai.

„Darom šventes, sakykim, turim tokias tradicines šventes prieš Velykas, prieš Kalėdas. Tai mes darom tokius renginius, kur vaikai patys gaminasi maistą.“ (Interviu Nr.3).

„Toliau – vyksta renginiai centre. Organizuoja auklėtojos su vaikų savivaldos atstovais. Toliau – vyksta renginukai kartu su kitomis mokyklomis - mūsų socialiniais partneriais.“ (Interviu Nr.5).

„Tai visi didieji renginiai, visos tautinės šventės, visos kalendorinės šventės, viskas pas mus yra minima ir, pagal galimybę, išvykos.“ (Interviu Nr.7).

KVSC bendradarbiauja su nevyriausybine organizacija „Patrija“. Su šia organizacija yra organizuojami vaikų užimtumo projektai. Į centrą vesti užsiėmimų ne retai atvyksta specialistai iš „Patrijos“.

„Penktadienis – tai prieš tai buvo „Patrija“ vykdomas projektas ir vaikai... pas vaikus ateina ir individualiai su grupe bendraudavo.“ (Interviu Nr.1).

„Projektai būna rašomi, su „Patrijos“ organizacija bendradarbiaujam.“ (Interviu Nr.4).

Taip pat informantai kalbėdami ne mažai dėmesio (taip pat ir kituose interviu klausimuose) skyrė vaikų užimtumui sportine veikla. Pasirodo, KVSC (vyksta ir į kitus VSC bei mokyklas) yra organizuojamos sportinės varžybos. Vaikai turi sutvarkytą stadioną bei įrengtą treniruoklių salę. Kuo vaikai labai noriai naudojasi. Galima daryti prielaidą, kad paslaugų vaikų užimtumo klausimais sportine veikla KVSC netrūksta.

„Pavyzdžiui, pavasarį bus gražus oras, mes galėsime gegužės mėnesį organizuoti krepšinio varžybas.“ (Interviu Nr.5).

„Ir čia netoli mes turim mišką, ir laisvalaikio tokį parką, kur jie eina pasportuoti.“ (Interviu Nr.6).

„Vieni sportuoti labai mėgsta, į treniruoklių salę eina. Kiti – žaidžia krepšinį. Vasarą žaidžia futbolą, lauke bėgioja.“ (Interviu Nr.7).

Be jau minėtų paslaugų vaikų užimtumui laisvalaikiu užtikrinti, centre veikia kompiuterių klasė. Vaikai turi galimybę nustatytu laiku naudotis kompiuteriais, todėl laisvalaikiu internetu gali bendrauti su tėvais, draugais, artimaisiais.

„Į kompiuterinę nueinam. Ten pagal paskirtas valandas.“ (Interviu Nr.2).

„Aišku dar yra laisvas laikas, kada jie eina į kompiuterių klasę, ten gali susirašinėti ir su šeima, ir su broliais ir su tėvais, ir su kitais draugais iš globos namų.“ (Interviu Nr.5).

„Dar kompiuterinių klasę turi jie.“ (Interviu Nr.6).

Taip pat KVSC turi biblioteką, bet, anot informantų, vaikai ne labai mėgsta skaityti, todėl šia paslauga mažai naudojasi.

„Yra biblioteka galų gale.“ (Interviu Nr.2).

„Nu knygų ne labai mėgsta. Vat bėda, kad ne labai mėgsta, o turim biblioteką.“ (Interviu Nr.7).

Interviu metu informantų taip pat buvo klausama, kokios paslaugos yra teikiamos vaikams savaitgaliais, siekiant garantuoti jiems užimtumą laisvalaikiu. Dažniausiai savaitgaliais vaikai eina pasivaikščioti į mišką, tvarkosi centre (tiek gyvenamąsias patalpas, tiek centro aplinką), geria arbatą, žiūri ir aptaria įvairius filmus, žaidžia bilijardą ir kitus stalo žaidimus, sportuoja, mezga, skaito žurnalus, kepa kepinius, klausosi muzikos. Kaip matyti iš užsiėmimų gausos, savaitgaliais vaikų laisvalaikis nėra planuotas ir struktūrizuotas, o tai auklėtojams sukelia problemų vaikus sutelkiant bendrai veiklai.

„<...> man, pavyzdžiui, labai sunku visus sutelkti bendrai veiklai visus vaikus. Nes jų poreikiai labai skiriasi. Viena nori to, kitas – kitas nenori, trečias – nori to, kitas – nenori. Ir kad juos bendrai veiklai kažkokiai sutelkti – tai jau labai reikia apgalvotai, kad jiems visiem būtų vienu metu įdomu.“ (Interviu Nr.7, klausimas Nr.11).

„Daugiausia jau pagal auklėtojos sugebėjimus, kaip nori, ir vaikai kur nori. Ar į miestą, į kokią šventę.“ (Interviu Nr.1).

„Nu tai va savaitgaliais. Iš tikrųjų tai yra toks vargas savaitgalį iš tikrųjų. Jie nori kažkur išeit. Bet vėl gi. Irgi negali jų ten dažnai vest. Nu tai viskas auklėtojui. Praktiškai auklėtojui visa atsakomybė.“ (Interviu Nr.2).

„Nu o taip tai arbatos kokios išgeri puoduką į dieną po tris kartus. Tai kokį ten filmą pasižiūri, aptari tenais su jais kartu. <...>, kitą kartą ar kokį darbelį duodi. Tai kokią delionę. Nu va tiesiog taip,

kaip kas susigalvoja susidėstyt tą laiką. <...>. Susitvarko, tai apsitvarkom. Tai pasišnekam.“ (Interviu Nr.2).

„Auklėtojai kažkaip užima. Ir žaidimus žaidžia. Stalo žaidimus. Yra ir bilijardas. Dažniausiai stengiasi eiti į lauką kažkur. Ar pasivaikščioti, ar į renginį mieste kokį esantį. Vasaros metu paprasčiau, nes mes turim puikų stadioną, kuriame galima sugalvoti kažkokios veiklos, darbinės veiklos. Tai jie tvarko ir aplinką. Žiemos metu - tai sniegą kasa.“ (Interviu Nr.4).

„Mezga kiti berniukai, kiti kepam kokius blynus, sausainius. Nu susigalvojam veiklos. Televizorių kiti žiūri, muzikos klauso.“ (Interviu Nr.7).

Tyrimu paaiškėjo, jog KVSC, siekiant užtikrinti vaiko teisę į laisvalaikį, vaikams yra teikiamos struktūrizuotos laisvalaikio užimtumo paslaugos. Vaikas gauna užimtumo būreliuose paslaugą, renginių organizavimo, išvykų paslaugas, kompiuterinės klasės, bibliotekos paslaugas, nevyriausybines organizacijos „Patrijos“ paslaugas, grupės valandėlių, užimtumo sportine veikla paslaugas. Tačiau visos šios paslaugos dažniausiai yra teikiamos darbo dienomis. Tyrimas parodė, jog savaitgaliais vaikų laisvalaikio užimtumas nėra suplanuotas. Tai paliekama auklėtojų atsakomybei, todėl vaikų veikla savaitgaliais yra tik auklėtojo kūrybingumo, atsakomybės ir vaikų norų reikalas.

KVSC vaikai turi teisę palaikyti ryšius su šeima ir kitais artimaisiais, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams. Interviu klausimu Nr.15 informantų buvo klausama jų nuomonės, ar vaiko ryšių su šeima nebuvimas (arba negatyvių buvimas) turi neigiamos įtakos siekiant pozityvių vaiko elgesio pokyčių.

Dauguma informantų teigia, kad vaiko artimų ryšių su šeima nebuvimas arba negatyvių buvimas labai atsiliepia siekiant jo teigiamų elgesio pokyčių. Vaikui reikia palaikymo iš šeimos, nes tai įtakoja jo norą greičiau keistis, o kada palaikymo negauna, jis būna įsitempęs, nerimastingas, piktas.

„Labai stipriai. Labai stipriai. Jie patys kalbėjo apie tuos dalykus. Sako: „Auklėtoja čia mumis rūpinasi, rūpinasi, o ten mano tėvui ten vos ne dzin, ar aš taip elgiuosi, ar aš kitaip elgiuosi.“ (Interviu Nr.2).

„Labai turi didelę reikšmę bendravimas su savo ta šeima. Labai didelę reikšmę ir labai didelę įtaką.“ (Interviu Nr.3).

„Tai pritariu, kad artimų ryšių su šeima nebuvimas tikrai turi didelės įtakos vaiko elgesio pokyčiams, nes nėra palaikymo, nėra bendravimo, jaučiasi vienišas.“ (Interviu Nr.4).

„Įtakos tikrai turi, nes, kaip pastebim, paprasčiausios kasdienybės, kada su namais susiskambinęs, ar mama pažada paskambinti ir vat nepaskambina, tai vaikas jau nervuojasi, jis jau yra nerimastingas, jis jau laukia žinios iš namų.“ (Interviu Nr.5).

„Taip. Sakykim, kada bendrauji su šeima ir ten mama ir tėtis domisi vaiko gyvenimu centre ir pastoviai jį lanko ir vaikas tą jaučia, kad jisai ne vien tik mums įdomus, bet ir tėvam, nors jis čia būna. Ir tikrai, sakykim, jis greičiau nori tas vaikas pasikeist.“ (Interviu Nr.6).

„Manau, kad turi. Manau, kad turi, nes dauguma vaikų labai prisirišę prie savo šeimos ir jiems sunku pakeisti tą aplinką.“ (Interviu Nr.7).

„Kartais, pastebim, turi, todėl, kad kartais, kaip pasakyt, vaikai turi teisę paskambint tėvam arba tėvai ten kartais juos aplanko. Tai pastebim, kad vaiko elgesys pasikeičia po tam tikro skambučio.“ (Interviu Nr.8).

Paaiškėjo, kad patekus vaikui į KVSC, jis tikisi šeimos palaikymo. Motyvacija jo pokyčiams tampa šeimos įvertinimas.

„Vaikas tikisi visada, kai patenka jisai į centrą, jisai tikisi, kad bus įvertintas kitaip, negu buvo vertinamas iki tol.“ (Interviu Nr.3).

„<...> vienas iš principų, dėl ko jisai galvoja, kodėl verta būtų keistis, yra tas, kad jisai bus kitaip įvertintas toj šeimoj, arba globos namuose, iš kurių jisai pateko.“ (Interviu Nr.3).

„Ir stengiasi, jisai turi tikslų tą daryt ir, kaip pavyzdys, kurio nelanko ir net neprisiskambina. <...>. Vaikai labai džiaugiasi, kai jie mato savo tėvus atvykstančius į tuos susirinkimus. <...>. Aišku kiti keičiasi, bet iš tikrųjų motyvacija tai yra visai skirtinga, kur kartu su mama, o kur nėra tos mamos šalia.“ (Interviu Nr.6).

Vis dėl to viename interviu buvo teigiama, jog nepaisant to, kad vaikas iš šeimos nesulaukia artimų ryšių arba sulaukia negatyvių, jis vis tiek stengiasi būti geras, neišsiskirti iš kitų.

„Aš norėčiau pasakyt, kad kai kurie vaikai, apart to, kad tėvai nenori bendraut, neatsiunčia rūbelių, neatsiunčia ten pinigėlių kartais va, jie vis tiek stengiasi būti gerais, neišsiskirti. Ir elgesio vertinime negali atskirt, kad tie vaikai, kurie va iš tokių negatyvių šeimų tėvų, kad jų labai elgesys blogas ir mokymuisi tikrai neatsiliepia. Negaliu pasakyt. Vis tiek jis stengiasi.“ (Interviu Nr.1).

Kalbėdami apie vaiko ryšius su šeima informantai įžvelgė problemas. Buvo teigiama, jog neesant pozityviam vaiko ryšiui su šeima, ypač tėvams pažadėjus aplankyti vaiką ir neapsilankius, jis savo pyktį išlieja ant KVSC specialistų ir kitų vaikų. Tuomet su vaiku, informantų teigimu, reikia dirbti individualiai, kad vaiką nuraminti ir atstatyti.

„Jie labai nori, kad jiems tėvai ne tik skambintų, bet ir atvažiuotų, nes nori papildomai ir pinigėlių ir kad vaišių atvežtų. Ir dažniausiai būna, kad žada tėvai ir jie neatvažiuoja, tada tie vaikai grįžta paskambinę pikti, susierzinę, nekenčiantys viso pasaulio ir išlieja tą negatyvą tiek ant darbuotojų, tiek ant vaikų.“ (Interviu Nr.7).

„Jeigu jis paskambina namo ir tenai jis mato, kad tėvas išgėręs, ir jį ten kolioja, ir vaikas prašo, kad jau pusė metų, kad atvažiuok manęs aplankyti, o tas tėvas ar mama vis neatvažiuoja, tai be abejo,

kad tas vaikas pasijaučia prastai ir po to tenka su juo atskirai dirbti, aiškinti, kol jį nuramini, ir kol vėl jis atsistato.“ (Interviu Nr.8).

Interviu metu informantai patvirtino, kad KVSC stengiasi užtikrinti vaiko teisę palaikyti ryšius su šeima (kokiomis priemonėmis KVSC siekia, kad būtų palaikomi ir stiprinami vaiko ryšiais su šeima nagrinėja interviu klausimas Nr.7).

„Tai ir yra vat problematiška iš pat pradžių tą dalį sutvarkyt, kad sugrąžint bendravimą tą, kad įrodyt žmonėm, kad jie turi su tuo vaiku, kada jisai pas mus būna, kad jie turi su juo bendrauti, ir kad tas ryšys turi būt nenutrauktas. Netgi atvirksčiai – turi būt stiprinamas. Tai va šitą dalį mes labai rimtai skatinam.“ (Interviu Nr.3).

„Na pasitaiko tikrai atvejų ir negatyvių tų ryšių buvimas, bet bendradarbiaujant ir su kitom institucijom bandom atstatyti tuos ryšius, padėti tiems tėvams bendrauti su savo vaiku ir domėtis jo tiek mokymosi pokyčiais, tiek elgesio.“ (Interviu Nr.4).

Tyrimu paaiškėjo, kad vaiko artimų ryšių su šeima nebuvimas, arba negatyvių buvimas, atsiliepia pozityviai vaiko elgesio korekcijai KVSC. Šeimos palaikymas – tai motyvacija vaikui keisti elgesį į gerą. Kuomet šeimos palaikymo, bendravimo su vaiku nėra, vaikas nusivylimą išlieja centro aplinkoje, o specialistams, kad atstatyti vaiką, tenka su vaiku dirbti individualiai. Dėl to KVSC siekia užtikrinti vaiko teisę į bendravimą su šeima bei artimaisiais.

VSC vaikas, remiantis vaiko vidutinės priežiūros nuostatais, turi teisę kreiptis su skundais ir prašymais. Interviu klausimas Nr.16 nagrinėja vaikų skundus KVSC veikla.

Vaikai KVSC su skundais kreipiasi įvairiais klausimais. Anot informantų, nusiskundimų iš vaikų gauna dėl:

➤ gyvenimo po vieną kambarį. *„Nori kartais vienas gyvent kambary. Jie daugiau nerašo, bet jie daugiau ateina individualiai pakalba: „Auklėtoja, aš norėčiau gyventi vienas kambary.“, arba „Į mano kambarį nekelkite vaikų.“ <...>.“ (Interviu Nr.1).*

➤ laisvalaikio pasirinkimo įvairovės. *„<...> kad būtų jiems, sakykim, kažkokių tų būrelių, pavyzdžiui, pasirinkimas.“ (Interviu Nr.3).*

„Kaip ir pagrindinis paauglių noras yra laisvalaikis prie televizoriaus ir prie kompiuterio.“ (Interviu Nr.8).

➤ aprūpinimo stygiaus. *„Antras dalykas – gali būt, kad kažkoks jiems netinka maistas, kad kažko jiems trūksta apskritai iš aprūpinimo.“ (Interviu Nr.3).*

➤ veiklos nesudominamumo. *„Nu, žinokit, kaip ir iš vaikų. Visko būna. Tai jiems būrelis neįdomus, jau „aš šiandien neisiu“, <...>. Yra koks organizuojamas renginys – „man neįdomu, aš neisiu“, bet kol nenuėina.“ (Interviu Nr.6).*

„Trūksta tos veiklos, užsiėmimų, kas jiems būtų įdomu.“ (Interviu Nr.7).

➤ patyčių. *„Kad kažkuris vaikas iš jo pasityčiojo. Ateina individualiai. <...>. Ir aš paskiau stebiu, kaip su tuo vaiku bendrauja, jeigu kokie va ten. „Auklėtoja, va tas ten prie manęs kabinasi.“ (Interviu Nr.2).*

➤ poilsio trūkumo. *„Jiems tiktai visada rūpi, kodėl dabar reikia jau čia būt ir kitą kartą būna taip, kad sako, kad „norim mes jau pailsėt“. Būna tikrai. Irgi va laisvalaikis yra struktūrizuotas, vaikai iš vieno būrelio į kitą, pamokos baigias, nepailsi <...>.“ (Interviu Nr.5).*

➤ maisto stygiaus. *„Daugiausiai jiems trūksta skaniai pavalgyt. Bėda ta, kad čia pas mus nu laikas viskam. Kaip ir įstaigoj. Žino, kad pietūs, kad pusryčiai, kada vakarienė. Ir žino, kad iš šaldytuvo tarp tų valgių nieko nepasiims.“ (Interviu Nr.7).*

➤ mobiliųjų telefonų. *„Jie dėl mobiliųjų telefonų labai jau čia vienu metu akcentavo, kad čia žodžiu mūsų teisės pažeistos, čia mes izoliuoti.“ (Interviu Nr.2).*

➤ laisvės stygiaus. *„Jie skundžiasi, kad jiems trūksta laisvės va.“ (Interviu Nr.7).*

Dera pastebėti, jog buvo informantų teigiančių, kad nusiskundimų KVSC veikla iš vaikų nesulaukia.

„Man neteko gauti centro veiklos nusiskundimų.“ (Interviu Nr.4).

„Na nusiskundimų turbūt nėra.“ (Interviu Nr.5).

Be to, informantai teigė, kad vaikų skundai vaikiški.

„Nu, žinokit, kaip ir iš vaikų. Visko būna.“ (Interviu Nr.6).

„Tai tie nusiskundimai, žinot, kai vaikų. Kai supyksta, tai jie čia visko gali prisakyti ir prisiskųst.“ (Interviu Nr.7).

Tyrimas parodė, kad KVSC vaikų teisę kreiptis su skundais yra siekiama užtikrinti. Dera pastebėti, jog vaikai dažniau kreipiasi su skundais individualiai pas auklėtoją. *„Jie daugiau nerašo, bet jie daugiau ateina individualiai pakalba <...>.“ (Interviu Nr.1).* Bet kreiptis su skundais į centro administraciją raštiškai vaikai taip pat turi. *„Nu sakom, nu parašykite tą, žodžiu, kreipimąsi, kad tegul būna argumentuotai. Kad mes tada svarstysim posėdy. Parašė tas jau savivaldos pirmininkas, jau ten jie pasirašė. Visa jau valdžia tenais. Seniūnai visi pasirašė ant to lapo.“ (Interviu Nr.2).* Deja šia teise vaikai mažai naudojami. Jie kaip ir buvo minėta, skundus išsako žodžiu individualiai auklėtojui. Dažniausiai skundžiamasi dėl gyvenimo kambaryje po vieną, patyčių, mobiliųjų telefonų, laisvalaikio pasirinkimo laisvės, aprūpinimo, maisto stygiaus, poilsio trūkumo, laisvės stygiaus.

Interviu klausimas Nr.17 tiria vaiko teisės į prašymus užtikrinimą KVSC. Informantų buvo klausiama, kokie dažniausiai būna vaikų prašymai. Ar į juos atsižvelgiama? Kokiais atvejais tenka pasakyti „NE“?

Informantai teigia, kad vaikai KVSC neretai trokšta laisvės.

„Sulaukiam prašymų išeiti į miestą vieniem.“ (Interviu Nr.1).

„Išėjimas, ypač nauji vaikai, kurie atvyksta, jie nori išeiti. „ar aš galiu eiti?“ Jie galvoja, kad jie gali į miestą išeiti nesiklause, iš teritorijos, kažkur tai migruot po miestą, žinoma, kad „Ne“, <...>.“ (Interviu Nr.5).

„Turbūt dažniausias tai prašymas jų, kad juos visur išleistume. Išleistume laisvai išvažiuoti į miestą vienus. Ypač tie, kurie ateina, sakykim, kaip naujokai, tai vat šitam prašymui jų tikrai – „Ne“.“ (Interviu Nr.6).

„O šiaip tai daugiau. Nori daugiau išeiti iš centro.“ (Interviu Nr.8).

Vaikai taip pat prašo daugiau maisto ir aprūpinimo iš namų.

„Nu dar kartais noriai prašo, kad jiems daugiau būtų valgio, nes tai yra paaugliai.“ (Interviu Nr.1).

„O daugiau, sakykim, nu būna. Būna dėl maisto. Jie kartais prašo, kad daugiau jo būtų, nes kaip ir vaikam, aišku, jo mažoka kaip ir paaugliam berniukam.“ (Interviu Nr.6).

„Kad globos namai arba tėvai atvežtų drabužių, atvežtų skanumynų, kišenpinigių, „mano batai suplyšo“, tokie va, žinot, elementarūs, kasdieniniai vaikų prašymai.“ (Interviu Nr.4).

Be to, anot informantų, vaikai prašo mobiliųjų telefonų.

„Na, aišku, prašymai buvo mobilūs telefonai. Aišku, pasakėm, kad „Ne“, nes yra tokios taisyklės, yra susitarimas.“ (Interviu Nr.5).

Vaikai taip pat nori lankytis renginiuose iš vykti į išvykas.

„Apsilankyt renginiuose jie labai nori, bet tikrai labai ribotos galimybės, nes nes visur viskas kainuoja.“ (Interviu Nr.6).

„Vaikai dažniausiai prašo išvykų. Išvykų į miestą, išvykų kažkur, bet irgi atsiremiam į finansines galimybes.“ (Interviu Nr.8).

Be to susiduriama su prašymais ir reikalavimais, kurie nebūna realiai pagrįsti.

„Būna. Na, pavyzdžiui žinai, kad jisai neseniai gavo tam tikrą sumą pinigų, <...>, ir vėl jisai kelia kažkokius reikalavimus. Kad jam to to to trūksta, tai aš ką darau, tai bendradarbiaudama su auklėtojais nueinu, sutikrinu, ar tikri tam vaikui to reikia. Na ir būna, kad paaiškėja, kad visko kaip ir gana. Auklėtojai vertina, kad tikrai nieko netrūksta, tai tada tenka atsakyti, kad „Ne“.“ (Interviu Nr.4).

Vaikai taip pat prašo KVSC leisti juos lankyti draugams.

„Be telefonų – kad ateitų draugai lankyt.“ (Interviu Nr.2).

„<...> nepageidautini svečiai, jų vadinami draugai praeties, aišku, pasakom, kad „Ne“.“ (Interviu Nr.5).

Be to susiduriama su prašymais susijusiais su pinigais. Vaikai nori skolintis, neretai jie nori turėti daugiau pinigų, nei leidžia centro taisyklės.

„Tada mes pasitvirtinome tokią pinigų naudojimo tvarką vaikų, kad jie turėtų, sakykim, maždaug visi vienodai - tuos 50 litų. Ir į savaitę jisai galėtų paimt tikrai 10 litų. <...>, pavyzdžiui, kurie vaikai iš šeimų, tai tėvai galėtų duot tiem vaikam ir daugiau pinigų. Bet tada atsiranda konfliktas, kad tas vaikas, kuris neturi tokios galimybės, tai jisai arba nejaukiai jausis, arba jisai bandys iš to vaiko kažkokias tai legaliais, arba nelegaliais būdais, tų pinigų gaut.“ (Interviu Nr.3).

„Ar pinigų paskolinti – „Ne“.“ (Interviu Nr.7).

Griežtai sakyti „NE“ informantams tenka vaikų rūkymui ir kitiems žalingiems įpročiams.

„Šiuo metu labai smarkiai yra kovojama, kad vaikai tikrai neleistų pinigų cigaretėm ir kad nerūkytų. Tai cigarečių jau jam nusipirkt už tuos pinigus jisai neturi jokios galimybės.“ (Interviu Nr.3).

„Tai dabar, kam dar galima pasakyt „NE“? Tai bet kokiem žalingiem, ta prasme, visokiom psichotropinėm medžiagom.“ (Interviu Nr.3).

„Rūkymas, ką labai sunkiai išgyvendinome, bet, manom, kad mums tai sekasi ir, ko gero, mes pasieksim.“ (Interviu Nr.5).

„Tenka ir labai dažnai, nes dabar mes priėmėm sausio mėnesio įsakymą direktorius parašė, kad draudžiama centre rūkyti. Tai šitas jiems yra labai sunku ir baisu ir kai pasakai, kad „Ne“.“ (Interviu Nr.7).

Tyrimu paaiškėjo, jog KVSC vaikų prašymai yra išklausomi, tačiau į juos atsižvelgti ir išpildyti ne visada yra galimybės. Dažniausiai tenka pasakyti „NE“. Centro vidaus tvarkos taisyklės neleidžia vaikams naudotis centre mobiliaisiais telefonais, jiems nėra leidžiama vieniems išeiti už centro ribų, draudžiama draugams, kurie daro neigiamą įtaką, lankyti vaikus KVSC, neleidžiama disponuoti pinigais ne pagal tvarką, vaikams griežtai draudžiamas rūkymas ir kiti žalingi įpročiai. Taip pat vaikai prašo lankytis renginiuose ir dažniau vykti į išvykas. Tačiau dėl ribotų finansinių galimybių į šiuos prašymus ne visuomet gali būti atsižvelgta. Be to KVSC žiūrima ar vaiko prašymai (kartais netgi reikalavimai) yra pagrįsti, nes esą pasitaiko situacijų, kuomet vaikui iš tiesų nėra realios būtinybės turėti tai, ko jis pageidauja. Galima teigti, kad KVSC vaikai dažniausiai į specialistus kreipiasi su prašymais tų dalykų, kuriuos centro veiklos specifika draudžia turėti. Vaikai atvyksta į KVSC elgesio korekcijai, todėl natūralu, kad jiems draudžiama turėti tiek pinigų, kiek leidžia jo tėvų finansinės galimybės, turėti telefonus, bendrauti su tais draugais, su kuriais jis norėtų ir t.t.

IŠVADOS

Atlikus literatūros šaltinių, susijusių su tema „Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas“ bei empiriškai ištyrus Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimą KVSC, galima daryti tokias išvadas:

1. Vaikų nusikalstamumas Lietuvoje paskutinį dešimtmetį turi nežymią tendenciją mažėti, nors mokslininkų buvo prognozuota priešingai. Vaikų nusikalstamumą tiriantys autoriai išskiria pagrindines priežastis turinčias įtakos vaiko delinkventiniam elgesiui. Tai yra neigiama šeimos ir bendraamžių įtaka, ugdymo problemos mokykloje, laisvalaikio neužimtumas, alkoholio, narkotikų ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimas, neigiama žiniasklaidos įtaka.

2. Lietuvos nepilnamečių justicijos sistema siekia, kad nusikaltusio nepilnamečio atsakomybė atitiktų jo amžių ir socialinę brandą, būtų ribojamos laisvės atėmimo bausmės ir didinamos auklėjamojo poveikio priemonių galimybės. Lietuvoje siekiama keisti nepilnamečio, linkusio nusikalsti ar nusikaltusio, gyvenimo būdą, siekiant sulaukyti nuo naujų nusikaltimų. Dabartinė nepilnamečių justicijos sistema susiformavo po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, kuomet buvo pradėta reformuoti nepilnamečių justicijos sistemą. Reformos pradžia laikomi 1993 metai, kuomet buvo įsteigta Vaiko teisių apsaugos tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Vėliau buvo priimti tokie svarbūs dokumentai, kaip Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija, 1998, 2004 ir 2009 metų Nepilnamečių justicijos programos ir kiti dokumentai.

3. Vaikų socializacijos centras – tai valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, kurios paskirtis įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę vaikams, turintiems elgesio problemų, vykdant centrui paskirtus uždavinius bei funkcijas. VSC įgyvendinant Vaiko vidutinės priežiūros nuostatas akcentuotinos šios kylančios problemos: specialistų kompetencijos dirbti su vaiku stoka; jaunėjantis vaikų, patenkančių į VSC amžius, o vidutinės priežiūros priemonės terminų ilgėjimas; ryšių su vaiko atstovais pagal įstatymą palaikymo stoka; darbo su iš VSC išėjusiu vaiku tęstinumo trūkumas; pokyčių aplinkoje, iš kurios vaikas patenka į VSC, nebuvimas.

4. Siekiant vaikui padėti pasiekti teigiamų elgesio pokyčių, ugdyti(si) atsparumą neigiamai socialinei aplinkai, pasiruošti savarankiškam gyvenimui KVSC vaikams yra teikiamos formalus ir neformalus ugdymo paslaugos. Vaiko ryšių palaikymas ar atstatymas su jo vystymuisi palankia aplinka – šeima/globėjais – tai KVSC sunkiausias darbas. Tėvai/globėjai išsiųsdami vaiką į VSC jaučiasi išsprendę problemą, todėl KVSC naudojamos priemonės ryšiams su šeima stiprinti ar atstatyti dažnai nėra efektyvios. Nors centro specialistai tėvams/globėjams nuolat skambina, ragina domėtis vaiku, teikia informaciją apie vaiko elgesio pokyčius, sudaro galimybes pasiskambinti į KVSC, atvykti aplankyti vaikus, organizuoja atvirų durų dienas, susirinkimus, tačiau šiomis galimybės tėvai/globėjai

retai pasinaudoja. Patys vaikai skambina tėvams/globėjams, rašo laiškus, dažnai pozityvaus atgalinio ryšio nesulaukdami.

5. KVSC siekiant užtikrinti vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos funkciją aktyviai bendradarbiaujama su savivaldybėmis, policija, seniūnijomis, vaikų globos namais, socialiniais partneriais. Ypač bendradarbiavimas aktualus teikiant socialines paslaugas/pagalbą vaikų atstovams pagal įstatymą, nes vaikų tėvų/globėjų gyvenama vieta dažniausiai būna toli nuo KVSC.

6. Užtikrinant vaikui tinkamą vaiko vidutinės priežiūros priemonės ir auklėjamojo poveikio priemonės vykdymą centre susiduriama su dvejų rūšių sunkumais. Tai sunkumai, susiję su pačiu vaiku, jo nuostatom, laisvės troškimu, ir sunkumai, susiję su KVSC menkai finansuojama veikla, kas lemia menkai pritaikytą aplinką vaikų poreikiams, įvairių sričių specialistų trūkumą. Socialinio darbuotojo poreikio KVSC nėra, nes socialinio darbuotojo funkcijas atlieka du socialiniai pedagogai, grupių auklėtojai, psichologas ir kt. specialistai.

7. Už vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės eigos stebėjimą ir fiksavimą KVSC atsakingas kiekvienas darbuotojas pagal savo kompetenciją. Stebint vaiko elgesio pokyčius yra pildomi vidiniai ir išoriniai dokumentai. Pagrindinis išorinis dokumentas - tai vaiko vidutinės priežiūros priemonės eigos aprašas. Jis yra teikiamas savivaldybės, iš kurios vaikas atvykęs, administracijos direktoriui. Vidiniai dokumentai, skirti vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės fiksavimui, centre yra individualaus darbo su vaiku programa, grupės veiklos planas, klasės dienynas, nuobaudų-skatavimo sistemos dokumentacija, išvykusio vaiko stebėsenos dokumentacija.

PASIŪLYMAI

Valstybei:

- Kurti VSC veiklą reglamentuojančią įstatyminę bazę;
- Peržiūrėti VSC finansavimą. Ieškoti galimybių didinti VSC vaikų neformaliam ugdymui skiriamas lėšas;
 - Peržiūrėti VSC funkcijas. VSC keliama funkcija dirbti socialinį darbą su vaikų atstovais pagal įstatymą yra fiziškai sunkiai įgyvendinama, todėl siūloma papildomai steigti socialinio darbuotojo etatą VSC, kuris inicijuotų pokyčius šeimoje.

Rajonų savivaldybių administracijų direktoriam, vaiko gerovės komisijoms, vaiko teisių apsaugos skyriams:

- Organizuoti socialinį darbą su VSC ugdomų vaikų tėvais/globėjais. Kontroliuoti vaiko tėvų/globėjų palaikomą ryšį su VSC ugdomais vaikais. Padėti VSC užtikrinti ryšių vaikų tėvais/globėjais nenutrūkstamumą;
 - Organizuoti darbo su iš VSC išėjusiais vaikais tęstinumą;
 - Kontroliuoti darbo su rizikos grupės šeima nenutrūkstamumą vaiko buvimo VSC metu.

Vaikų socializacijos centram:

- Planuoti rekreacinį vaikų užimtumą savaitgaliais;
- Analizuoti vaiko ryšių su jo vystymuisi palankia aplinka – tėvais/globėjais palaikymo ir atstatymo priemonių efektyvumą. Ieškoti inovatyvių metodų skatinti ir atstatyti vaiko ryšiams su jo tėvais/globėjais.
 - Ieškoti būdų socialiniam darbui dirbti su vaikų tėvais/globėjais. Domėtis vaiko aplinkoje, iš kurios jis yra atvykęs, vykstančiais pokyčiais;

LITERATŪRA

1. **Babachinaitė G. ir kt.** Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m.: monografija. – Vilnius: Myklo Romerio universitetas, 2008. – 358p. - ISBN 978-9955-19-100-1
2. **Babachinaitė G.** Nepilnamečių smurtas Lietuvoje: raiška, priežastys ir prevencija // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, Nr. 27(19), p. 108-117
3. **Darbas su prasižengusiais nepilnamečiais vaikų socializacijos centruose, Norvegijos patirties pritaikymas Lietuvai.** - Vilnius: VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“, 2010. – 55 p. URL: http://www.gip-vilnius.lt/?page_id=32
4. **Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos. Kovos su nepilnamečių nusikalstamumu būdai ir nepilnamečių justicijos sistemos vaidmuo Europos Sąjungoje, 2006.**
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006IE0414:LT:NOT> [žiūrėta 2013 02 16]
5. **Indrašienė V. ir kt.** Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimas socializacijos centruose: socioedukacinis aspektas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. – 177 p. – ISBN 978-9955-19-383-8
6. **Jovaiša L.** Enciklopedinis edukologijos žodynas. – Vilnius: Gimtasis žodis, 2007. – 335 p. – ISBN 9955-512-92-X
7. **Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2013 02 17]
8. **Kunigytė-Arlauskienė I., Gegužytė V.** Nepilnamečių socializacijos problemos pataisos įstaigose // Socialinis darbas: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, Nr. 8(1). URL: http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/?l=100713
9. **Kvieskienė G.** Pozityvioji socializacija: monografija. – Vilnius: Vilniaus Pedagoginis universitetas, 2005. – 184 p. - ISBN 9955-20-021-9
10. **Leliūgienė I.** Socialinė pedagogika. – Kaunas: Technologija, 2002. – 425 p. - ISBN 8855-09-342-0
11. **Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2012.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=437555 [žiūrėta 2012 12 03]
12. **Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2012.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=430479 [žiūrėta 2013 01 15]

13. Lietuvos Respublikos Įstatymas „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“, 1995.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18370&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 12 10]

14. Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=283668 [žiūrėta 2013 02 15]

15. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2010 metais ataskaita.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=394360&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2013 03 15]

16. Lietuvos Respublikos Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2010.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389482&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 10 16]

17. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2011 metų veiklos ataskaita.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=421483&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2013 03 15]

18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. nutarimas Nr. 600 „Dėl nepilnamečių justicijos 2004-2008 metų programos patvirtinimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=233765&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 12 15]

19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 20 nutarimo Nr. 1114 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=436644&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2013 04 27]

20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. nutarimas Nr. 1070 „Dėl nepilnamečių justicijos 2009-2013 metų programos patvirtinimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=352381&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2013 01 25]

21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. nutarimas Nr. 713 „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374862 [žiūrėta 2012 12 15]

22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. nutarimas Nr. 774 „Dėl Čiobiškio vaikų socializacijos centro veiklos nutraukimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403005&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2013 01 27]

23. Lietuvos Policijos Generalinio Komisarо 2009 m. įsakymas Nr. 5-V-893 „Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio specialisto (nepilnamečių reikalų policijos pareigūno) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=360417&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2013 04 27]

24. **Merfeldaitė O. ir kt.** Socializacijos centrų veikla vaikų resocializacijos procese: lyginamoji analizė // Socialinis darbas: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, Nr. 10(1), p. 12-19

25. **Merfeldaitė O., Pivorienė J.** Vaikų ir pagalbos specialistų požiūris į socializacijos centruose teikiamą pagalbą vaikams // Socialinis darbas: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, Nr. 10(2), p. 255-266. - ISSN 2029-2775

26. **Nepilnamečių justicija Lietuvoje: situacijos analizė, išvados ir pasiūlymai.** – Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 1998. – 108 p. – ISBN 9986-9250-0-2

27. **Nepilnamečių justicijos programa (1999-2002).** – URL: http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Liet_teis_aktai/nepilnameciu%20just%20progr.htm [žiūrėta 2013 01 14]

28. **Nepilnamečių minimalios ir vidutinės priežiūros įstaigų teisinės-norminės bazės analizė.** – Vilnius: Teisės institutas, 2001. – 65 p. URL: <http://www.teise.org/data/nepilnamec-minimalios.pdf>

29. **Nepilnamečių kriminalinės justicijos reformos koncepcija.** – Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 1998. – 48 p. URL: <http://www.nplc.lt/sena/nj/koncepcija.htm>

30. **Nepilnamečių vidutinės priežiūros įstaigų veiklos edukacinė ir psichosocialinė analizė.** – Šiaulių universitetas., 2002. – 100 p

31. **Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2010.** – Vilnius: Statistikos departamentas, 2011. – 55 p. - ISSN 2029-3666

32. **Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2011.** – Vilnius: Statistikos departamentas, 2012. – 57 p. – ISSN 2029-3666

33. **Socialinių darbuotojų poreikis nepilnamečių justicijos institucijose.** – Vilnius: Teisės institutas., 2005. – 67 p

34. **Socializacijos centrų veiklos kokybės išorės vertinimas.** – Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2010. URL: <http://www.sppc.lt/index.php?-1177643994> [žiūrėta 2013 03 18]

35. **Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksmų ir priešasčių, paskatinusių nusižengti, analizė.** – Vilnius: VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“, 2010. – 56 p. URL: http://www.gip-vilnius.lt/?page_id=32

36. **Vileikienė E.** Lietuvos nepilnamečių justicijos problemos: sociologinė analizė. – Vilnius: 2007. – 152 p. - ISBN 978-9955-616-36-8

37. **Vitkauskas K.** Delinkventinio elgesio vaikų resocializacija nepilnamečių vidutinės priežiūros sistemoje // Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, Nr. 33, p. 115-127. - ISSN 2029-2872

38. **Žukauskaitė J.** Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: psichologiniai mediacijos taikymo aspektai // Teisės problemos: mokslo darbai. - Vilnius: Teisės institutas, 2012, Nr. 2(76), 15 p. – ISSN 1392-1592

Diršienė J. (2013), Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. O. Merfeldaitė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Socialinio darbo katedra.

ANOTACIJA

Šiame magistro baigiamajame darbe analizuojamas vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimas vaikų socializacijos centruose, iškeliamos vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimo problemos, formuluojamos išvados bei pateikiami pasiūlymai. Teorinėje darbo dalyje aprašoma vaikų delinkvencijos samprata, nepilnamečių justicijos įgyvendinimas Lietuvoje bei analizuojama vaikų socializacijos centrų veikla. Empirinėje dalyje kokybinio tyrimo pagalba tiriamas vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimas Kauno vaikų socializacijos centruose. Šia baigiamojo darbo dalimi atsakoma į klausimą, su kokiomis problemomis susiduria Kauno vaikų socializacijos centras įgyvendinant vaiko vidutinės priežiūros nuostatas.

Pagrindiniai žodžiai: vaiko vidutinės priežiūros nuostatos, socializacijos centras, socializacija, resocializacija, delinkvencija.

Diršienė J. (2013), Implementation of child mid-supervision instructions in socialization centers / Final work of social work master's. Manager doc. dr. O. Merfeldaite. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Social policy, Cathedral of Social work.

ANNOTATION

This master final work analyzes the implementation of the child mid-supervision provisions in children's supervision centers. It brings out the difficulties and problems on process implementation and formulates conclusions and suggestions. The theoretical part of this work describes the concept of child delinquency, Juvenile Justice Implementation in Lithuania and analyzes children's social centers work. The empirical part of the qualitative study aids studied the implementation of mid-supervision provisions in Kaunas socialization centers. The final part of this work answers the question, what are the problems facing children's social center of Kaunas implementation of child mid-supervision provisions.

Key Words: instructions of mid-supervision of the child, socialization center, socialization, re-socialization, delinquency.

Diršienė J. (2013), Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. O. Merfeldaitė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Socialinio darbo katedra.

SANTRAUKA

Delinkvencija – nepilnamečių polinkis nusikalsti. Tai vaiko psichologinis polinkis nusikalsti arba tendencija pažeisti egzistuojančias elgesio normas. Akcentuotina ne vaiko priklausomybė tam tikrai socialinei grupei, bet jo vidinė nuostata ir polinkis pažeisti socialines normas.

2009, 2010 ir 2011 metų statistiniai duomenys rodo, jog nepilnamečių, padariusių nusikalstamą veiką, skaičius mažėja, tačiau jų tarpe pakartotinai vienaip ar kitaip nusižengusių skaičius padidėjo 2010 metais. Pakartotinių nusižengimų skaičiaus padidėjimas gali reikšti, jog po pirmosios nepilnamečio nusikalstamos veikos padarymo vaiko resocializacija nebuvo sėkminga, todėl reikia analizuoti vaikų resocializacijos sistemą, kuriai priklauso vaikų socializacijos centrai. Šio baigiamojo darbo teorinės ir empirinės dalių rezultatai gali padėti efektyvinti VSC veiklą, diagnozuoti kliūtis, trukdančias įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros nuostatas.

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimo socializacijos centruose tema yra pakankamai nauja. Ji nėra pakankamai ištyrinėta. Šiek tiek kitais aspektais vaikų socializacijos centrų veiklą tyrinėjo Indrašienė ir kt. (2011), Merfeldaitė ir Pivorienė (2011), VŠĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (2010), Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (2010), Juodraičio ir kt. (2001) ir kt.

VSC veikla, vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimas VSC nėra pakankamai ištyrinėtas. Vaikai dažnai pakartotinai grįžta į socializacijos centrus, kad gali reikšti, jog jų resocializacija nebuvo sėkminga. Dėl šių priežasčių verta kelti klausimą, kaip efektyviai VSC įgyvendina vaiko vidutinės priežiūros nuostatose iškeltus VSC veiklos tikslus, uždavinius bei funkcijas, kad vaikai būtų parengti savarankiškai gyventi visuomenėje, sugebėtų prisiimti atsakomybę už savo poelgius bei būtų sumažintas vaiko polinkis delinkventiniam elgesiui.

Darbo objektas - vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimas.

Darbo tikslas - iširti vaiko vidutinės priežiūros nuostatų socializacijos centruose įgyvendinimą.

Šio magistro baigiamojo darbo tyrimui atlikti KVSC buvo organizuojamas kokybinis tyrimas, kurio metu iš aštuonių informantų paimti struktūrizuoti interviu. Informantai buvo atrinkti paprastosios tikslinės atrankos būdu. Pasirinkti aštuoni informantai turintys penkis metus darbo patirties vaikų socializacijos centre, gerai suprantantys KVSC veiklą ir išmanantys vaiko vidutinės priežiūros nuostatas. Interviu buvo įrašyti diktofono pagalba. Prieš pradėdant interviu informantams buvo išaiškinta tyrimo atlikimo etika. Interviu metu surinkti duomenys buvo apdoroti, išanalizuoti, tuomet formuluojamos išvados.

Tyrimo teorinė dalis atskleidė, kad vaikų nusikalstamumas Lietuvoje paskutinį dešimtmetį turi nežymią tendenciją mažėti. Pagrindinės priežastys turinčias įtakos vaiko delinkventiniam elgesiui yra neigiama šeimos įtaka, ugdymo problemos mokykloje, bendraamžių įtaka, įsitraukimas į nusikalstamas grupuotes, laisvalaikio neužimtumas, alkoholio, narkotikų ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimas, neigiama žiniasklaidos įtaka. LR įstatymai už vaikų nusikalstamas veikas numato pasekmes tiek pačiam vaikui (esant tam tikram amžiui), tiek jo atstovams pagal įstatymą, bet Lietuvos teisėsaugos sistema siekia, kad vaiko atsakomybė atitiktų jo amžių ir socialinę brandą.

Dabartinės nepilnamečių justicijos sistemos samprata susiformavo po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, kuomet buvo pradėta reformuoti nepilnamečių justicijos sistema. Lietuvos nepilnamečių justicijos sistema siekia, kad nusikaltusio nepilnamečio atsakomybė atitiktų jo amžių ir socialinę brandą, būtų ribojamos laisvės atėmimo bausmės ir didinamos auklėjamojo poveikio priemonių galimybės. Lietuvoje auklėjamojo poveikio priemonės ir vidutinę priežiūros priemonę vykdo VSC.

Vaikų socializacijos centras – tai valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, kurios paskirtis įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę vaikams, turintiems elgesio problemų, vykdamas centrui paskirtus uždavinius bei funkcijas.

VSC įgyvendinant Vaiko vidutinės priežiūros nuostatas susiduriama su problemomis. Literatūros šaltiniuose išskiriamos šios problemos: vaikų užimtumo organizavimo; vaikų mokymosi motyvacijos kėlimo metodų stoka; specialistų kompetencijos dirbti su vaiku stoka; jaunėja vaikų, patenkančių į VSC amžius, o vidutinės priežiūros priemonės terminai ilgėja; ryšių su vaiko atstovais pagal įstatymą palaikymo, vaiko aprūpinimo problemos; nepakankamas vaikų saugumo VSC jausmo užtikrinimas; darbo su iš VSC išėjusiu vaiku tęstinumo trūkumas; pokyčių aplinkoje, iš kurios vaikas patenka į VSC, nebuvimas.

Empirine šio baigiamojo darbo dalimi buvo tirtas vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimas KVSC. Konkrečiai buvo tiriamas vaiko vidutinės priežiūros uždavinių įgyvendinimas KVSC, VSC funkcijų ir vaiko teisių, įvardintų vaiko vidutinės priežiūros nuostatose, įgyvendinimas KVSC. Tyrimas parodė, kad vaiko ryšių palaikymas ar atstatymas su jo vystymuisi palankia aplinka – šeima/globėjais – tai kone KVSC sunkiausias darbas. Tėvai/globėjai išsiųsdami vaiką į VSC jaučiasi atsikratę problemos. Dėl šios nuostatos KVSC naudojamos priemonės ryšiams stiprinti ar atstatyti dažnai nėra efektyvios. Be to centre nėra socialinio darbuotojo pareigybės, o funkcijos, kurios turėtų tekti socialiniam darbuotojui yra padalijamos visiems specialistams.

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatose VSC keliama funkcija – dirbti socialinį darbą su vaiko atstovais pagal įstatymą. Deja, ši funkcija KVSC nėra įgyvendinama, nes centras neturi galimybių dirbti socialinio darbo su vaikų atstovais pagal įstatymą. Tam įtakos turi vaikų tėvų/globėjų gyvenama vieta, kuri dažniausiai būna toli nuo KVSC.

Užtikrinant vaikui tinkamą vaiko vidutinės priežiūros priemonės ir auklėjamojo poveikio priemonės vykdymą KVSC susiduriama su dviem rūšių sunkumais. Tai sunkumai, susiję su pačiu vaiku, jo nuostatom, laisvės troškimu, ir sunkumai, susiję su pačio KVSC veikla. Pagrindas įtakojantis pastaruosius sunkumus yra finansavimo stygius, nes neesant pakankamam finansavimui, centro aplinka yra skurdi ir nėra pritaikyta vaikų poreikiams, trūksta pasirinkimo laisvės vaikus užimant laisvalaikį, trūksta įvairių sričių specialistų. Be to susiduriama su sunkumais, kurie nepriklauso nuo KVSC. Tai socialinio darbo su vaiko šeima nebuvimas, kuomet vaikas yra VSC ir, galima teigti, kad didžiausia problema, kuri įtakoja visas kitas – tai VSC įstatyminės bazės nebuvimas.

Siekiant užtikrinti vaiko teisę į laisvalaikį, KVSC vaikams yra teikiamos struktūrizuotos laisvalaikio užimtumo paslaugos. Deja didžioji dalis vaiko užimtumo laisvalaikio paslaugų vaikams teikiamos darbo dienomis. Savaitgaliais vaikų laisvalaikio užimtumas nėra suplanuotas. Tai paliekama auklėtojų atsakomybei, todėl vaikų veikla savaitgaliais yra tik auklėtojo kūrybingumo, atsakomybės ir vaikų norų reikalas.

Atsižvelgiant į aukščiau išvardintas, tyrimu identifikuotas vaiko vidutinės priežiūros nuostatų įgyvendinimo KVSC problemas ir teorinėje dalyje atlikta literatūros šaltinių analizę, darbe yra pateikiami pasiūlymai. Pasiūlymai, kaip gerinti VSC veiklą Lietuvoje adresuojami Valstybei, Rajonų savivaldybių administracijų direktoriam, Vaiko gerovės komisijoms, Vaiko teisių apsaugos skyriams.

Diršienė J. (2013), Implementation of child mid-supervision instructions in socialization centers / Final work of social work master's. Manager doc. dr. O. Merfeldaite. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Social policy, Cathedral of Social work.

SUMMARY

Delinquency - Juvenile offenses. It is the child's psychological tendency to commit crimes or violate existing trend behavior. It should be emphasized at the child's membership of a particular social group, but also specialists in their tendency violate social norms.

2009, 2010 and 2011 year statistics shows that juveniles who have committed a criminal offense, is declining, but among them, one way or another re-offenders increased in 2010. Increase in the number of repeated offenses may mean that after the first minor offense have not been successful in re-socialization of the child, so you need to analyze the system, which includes children's social centers, of re-socialization of children. In this part of master final work, the results, of the theoretical and empirical parts, can help to increase efficiency in children's social centers, diagnose obstacles to the provisions implementation of the child mid-care.

The implementation of child supervision provisions in the mid-socialization centers is a relatively new topic. In a slightly different aspects, the activities in children's social centers was studied by: Indrasiene and others (2011), and Merfeldaitė, Pivoriene (2011), NGO "Global Initiative on Psychiatry (2010), National Agency for School Evaluation (2010), Juodraitis and others (2001).

The activity of Child's Socialization Centers and the implementation of provisions of the child mid-care in Child's Socialization Centers are not sufficiently explored. Children often repeated returns to the centers of socialization that may mean that re-socialization have not been successful. For these reasons, it is worth raising the question of how effective is the implementation of the child mid-care provisions in Child Socialization Centers, Child Socialization Centers performance goals, objectives and functions, how children are prepared to live independently in society, are able to take responsibility for their behavior and how to reduce the child's propensity to commit crimes.

The object of work- the implementation of the provisions in child mid-care socialization centers.

The aim of work- to investigate in the implementation of the provisions in child mid-care socialization centers.

For this master's work thesis was organized a qualitative study in the center of socialization in Kaunas, where the structured interview of the eight informants was taken. Informants were selected by ordinary purposive sampling method. Selected eight informants had five years of work experience in the in the center of children socialization with a good understanding of Kaunas children socialization center activities and knowledge of child mid-care provision. The interview was recorded live on the voice recorder. Fieldwork ethics were identified prior to the interview to the informants. Data collected on interview were processed, analyzed, and then the conclusions have been formulated.

Theoretical part of the study revealed that the children's crime Lithuania has only a small decrease for the last decade. The main reasons affecting the child's delinquent behavior are: a negative influence of the family, educational problems at school, peer pressure, involvement in a criminal group, casual vacancy, alcohol, drugs, and the negative influence of the media. By the Lithuanian laws for child offenses provides consequences for both the child (at that age) and his legal representatives, but the Lithuanian legal system aims to meet the responsibilities of a child at his age, and social maturity.

After Lithuanian independence, the reform of the juvenile justice system was launched. The current juvenile justice system concept was formed at that time. Lithuania juvenile justice system seeks that juvenile offender responsibilities match the age and social maturity, also custodial sentences are limited and correctional measures options are increased. Child's Socialization Centers are responsible for educational measures and mid-care of child supervision provisions.

Children's Socialization Center - is a state secondary school, which purposes are the child mid-care tools implementation and other center tasks and functions for children with behavioral problems

During implementation of the provisions, Child's Socialization Centers meets problems. Refer to References identifies the following problems: poor child employment organization; lack of children's learning motivation raising techniques; lack of competent specialists to work with the child; younger children entering the Children's Socialization Center, and the average maintenance periods are getting longer; lack of communication with the child's legal representative, poor maintenance of the child welfare problems, lack of child safety sense at the Child's Socialization Centers; lack of continuous work with children who left Child's Socialization Center; absence of changes in the environment from which child enters the Child's Socialization Centers.

The implementation of child mid-supervision provisions in Kaunas Child's Socialization Centre was studied in this Empirical part of master's work. Specifically the implementation of Child's Socialization Centre tasks in Kaunas Child's Socialization Centre, Child's Socialization Centre functions and rights of the child, mentioned in child mid-supervision provisions, implementation in Kaunas Child's Socialization Centre. The study showed that the child's communication and reconstruction of the development of an enabling environment - family / careers - is almost toughest job at Kaunas Child's Socialization Centre. After sending child to Child's Socialization Centre, parents/guardians feels got rid of the problem. Therefore provision tools used to enhance or restore relations in Kaunas Child's Socialization Centre are often not effective. Also there is no Social worker position, and features that should be the social worker's are distributed to all professionals.

Child care provisions of the mid-supervision caused by Child's Socialization Centre function - social work with representatives of the child under the law. Unfortunately, this feature is not implemented in Kaunas Child's Socialization Centre because the center does not have opportunities to work in social work with children's representatives in accordance with the law. It is influenced by the children's parents / guardians place of residence, which is usually far away from Kaunas Child's Socialization Centre. Ensuring adequate child care, the mid-care and mid-educational measures execution Kaunas Child's Socialization Centre meets two main difficulties. It's the difficulties associated with the same child, the regulations in, desire for freedom, and the difficulties associated with the Kaunas Child's Socialization Centre activity. Substrate influences past difficulties is the lack of funding, as absence of adequate funding, the environment of center is poor and is not tailored to the needs of children, lack of freedom of choice in children taking up their free time, the lack of specialists in different fields. It is also faced with the problem that is independent of Kaunas Child's Socialization Centre. This social work with the child's lack of family, when a child is Child's Socialization Centre, and it can be said that the biggest problem that affects all of the other - is the absence of legislative base Child's Socialization Centre.

In order to ensure the child's right to leisure, Kaunas Child's Socialization Centre children are provided a structured leisure time services. Unfortunately the majority of children's leisure time

services for children on weekdays. On weekends children leisure activities are not planned. It is left to the responsibility of teachers, and children's activities on weekends are only teacher creativity, responsibility and wishes of children affair. In view of the above listed, the study identified the child mid-care provisions implementation problems in Kaunas Child's Socialization Centre, and the theoretical part of the literature analysis, proposals are made in this master's work. Suggestions on how to improve the Child's Socialization Centre in Lithuania are addressed to the State, the District Head of Municipal Administration, Child Welfare Committees, and Child Protection Departments.

PRIEDAI

Priedas Nr.1

Interviu klausimynas

1. *Kokie vaikai patenka į VSC?*

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatose yra išskelti vaiko vidutinės priežiūros uždaviniai.

Pirmas uždavinys skamba taip: „padėti vaikui pasiekti teigiamų elgesio pokyčių, ugdyti (ugdytis) atsparumą neigiamai socialinei aplinkai, taip pat padėti pasiruošti savarankiškam gyvenimui, teikiant jam kvalifikuotą švietimo ar kitą pagalbą ir kitas paslaugas.“

2. *Kokiomis priemonėmis KVSC padeda vaikui siekti teigiamų elgesio pokyčių?*

3. *Kas yra daroma, kad centre vaikas būtų paruoštas savarankiškam gyvenimui?*

4. *Kokios paslaugos yra teikiamos vaikui centre, siekiant jo teigiamų elgesio pokyčių, ugdant atsparumą neigiamai socialinei aplinkai bei ruošiant savarankiškam gyvenimui?*

Antras uždavinys skamba taip: „sudaryti vaikui palankias pozityviosios socializacijos, resocializacijos ir ugdymo (ugdymosi) sąlygas“.

5. *Kaip yra dirbama centre kad būtų sudarytos vaikams palankios pozityvios socializacijos, resocializacijos ir ugdymo sąlygos?*

Trečias uždavinys skamba taip: „ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms“.

6. *Kokiu būdu yra siekiama centre ugdyti vaikui gyvenimo įgūdžius, asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms?*

Ketvirtas uždavinys skamba taip: „palaikyti ir stiprinti vaiko ryšius su jo vystymuisi palankia aplinka.“

7. *Ką KVSC centras daro, kad būtų palaikomi ir stiprinami vaiko ryšiai su jo vystymuisi palankia aplinka?*

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatose yra įvardintos vaikų socializacijos centro funkcijos.

Viena iš funkcijų - užtikrinti vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

8. *Kaip vertinate VSC bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, siekiant užtikrinti vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą? Kokiais vaiko teisių apsaugos klausimais bendradarbiaujama?*

Kita vaikų socializacijos centro funkcija - organizuoti socialinį darbą su vaikų atstovais pagal įstatymą.

9. *Centre nėra socialinio darbuotojo pareigybės. Kaip manote, ar KVSC nėra poreikio turėti socialinį darbuotoją? Prašyčiau pagrįsti savo atsakymą.*

10. *Kas ir kaip dirba socialinį darbą su vaikų atstovais pagal įstatymą?*

Kita vaikų socializacijos centro funkcija skamba taip: „užtikrina tinkamą vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės vykdymą.“

11. *Su kokiais sunkumais susiduriate siekdami užtikrinti tinkamą vaiko vidutinės priežiūros priemonės ir auklėjamojo poveikio priemonės vykdymą?*

Vaikų socializacijos centras taip pat „fiksuoja su vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės vykdymu susijusius veiksmus, vaiko elgesio pokyčius ir atlieka stebėseną“

12. *Kokią dokumentaciją Jums tenka pildyti fiksuojant su vaiko vidutinės priežiūros priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės vykdymu susijusius veiksmus? Kokie dažniausia būna Jūsų pastebėjimai?*

13. *Kaip centre atliekama vaiko elgesio pokyčių stebėseną? Kas už tai yra atsakingas?*

Vaiko vidutinės priežiūros nuostatose numatytų vaiko teisių vaikų socializacijos centre užtikrinimas.

Remiantis nuostatais vaikas taip pat centre turi teisę „gauti kvalifikuotą švietimo pagalbą ir kitas paslaugas.“

14. *Kokios kitos paslaugos teikiamos centre, kad vaikai turėtų užimtumą laisvalaikiu?*

Kita vaiko teisė centre „palaikyti ryšius su šeima ir kitais artimaisiais, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams.“

15. *Ar vaiko artimų ryšių su šeima nebuvimas (arba negatyvių buvimas) turi neigiamos įtakos siekiant pozityvių vaiko elgesio pokyčių? Prašyčiau pagrįsti savo atsakymą.*

Centre vaikas taip pat turi teisę kreiptis su prašymais ar skundais.

16. *Kokių nusiskundimų centro veikla gaunate iš vaikų?*

17. *Kokie dažniausiai būna vaikų prašymai? Ar į juos atsižvelgiama? Kokiais atvejais tenka pasakyti „Ne“?*

Citatos

KVSC dokumentacija – individualaus darbo su mokiniu programa.

“Pas mus centre, atvykus vaikui, yra vykdoma apklausa. Pagal ją iškeliami pagrindiniai tikslai, probleminės sritys ir sudaromas individualaus darbo planas su mokiniu, kaip ir minėjau. Ir pasibaigus trimestruui kiekvienas tos grupės narys, vaiko gerovės komisijoje yra paskirstyti auklėtojai, mokytojai, medicinos sesuo, psichologė, aš ir neformalaus ugdymo būrelio vadovai, kurie daro įrašus prie to individualaus plano. Kiekvienas daro įrašus, kas pavyko pasiekti pagal iškeltus tikslus vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę ir ko dar trūksta.” (Interviu Nr.4).

“Toliau - kiekvienas vaikas turi individualų planą, programą, kurioje vėl gi numatyti uždaviniai ir rašom, koks įvyko pokytis sprendžiant tuos klausimus. <...>. Į vaiko gerovės komisiją aptarinėjama, koks vyksta pokytis su vaiku ir vėl sprendžiamas kitas klausimas, žiūrimas kitas uždavinys. Jeigu nepavyko pasiekti, tai vėl gi žiūrim, kaip mes galima, kaip pakoreguoti tą savo planą, kad pavyktų pasiekti norimus rezultatus.” (Interviu Nr.5).

“Mes va, kaip ir sakiau, kad turim individualius planus kiekvienam vaikui atskirai ir visa tą, ką mes pastebim tą dieną ir juos pildom. Taip pat turim individualius planus, į kuriuos rašom vaiko pokyčius ir pasiekimus ir yra čia pildomi šitie planai kiekvieną dieną.” (Interviu Nr.6).

“Tai pirmiausia mes turim kiekvienas vaikas savo individualią bylą individualaus darbo. Ten yra fiksuojami visi pokalbiai, visi pokyčiai ir teigiami ir neigiami.” (Interviu Nr.7).

“Tai dokumentacija – tai ir yra tie planai, kurie iš karto sudaromi vaikui atvykus pas mus ir po tam tikro laikotarpio peržiūri juos. Tai kur fiksuojami vaiko elgesio pokyčiai ir kur sudaro šita grupė. Ten ir socialinis pedagogas, psichologas ir taip pat kur sudaro grupės auklėtojas individualų darbą su vaiku.” (Interviu Nr.8).

“Kokie pokyčiai pastebimi? Dažniausiai, kaip vaikas, ar pritapo grupėj, ar nepritapo, koks jo bendravimas su draugais, su suaugusiais, ar jisai turi ten kokių socialinių ar ten sanitarinių – higieninių įgūdžių, ar jisai atėjo iš vis neturėdamas supratimo, kaip ten net išsivalyti dantis, ar dar kažką.” (Interviu Nr.8).